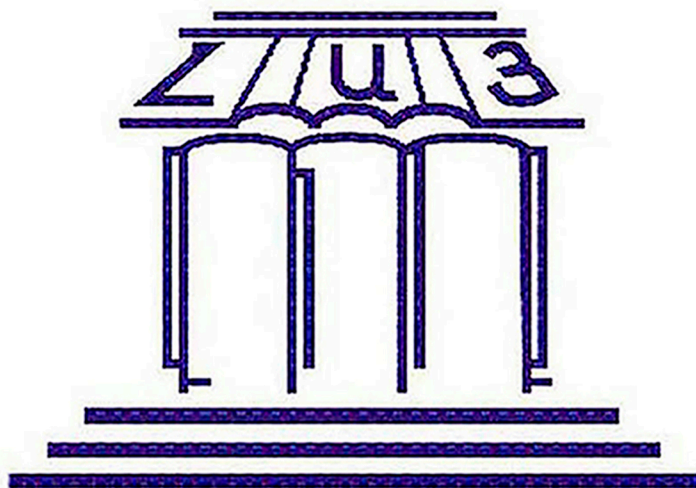

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

350.7

6-95

ԿՐՈՒՆԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԵ՛Ք

104

ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱՑՈՒՄՆ

ՅԵՎ

ԱՍՖԻՆՉ ՌԱՅՈՆԱՑՈՒՄԸ

104/435

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԱՍՖԻՆՉ ԺՈՂՎՈՄՆՈՐԶԻ ԳՈՐԾԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՁՈՒԹՅԱՆ

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

1981 թ.

11 MAR 2010

H 4-11a

350.7

6-95

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՔ

ՇՐՋԱՆՆԵՐԻ ՎԵՐԱՑՈՒՄՆ

ՅԵՎ

ԱՍՖԻՅ ՌԱՅՈՆԱՑՈՒՄԸ

5217

Г.П.Б на обя. экз.
Литр 1931 год
Акт № 1.326

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԱՍՖԻՅ ԺՈՂՎՈՄՆՈՐԶԻ ԳՈՐԾԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՉՈՒԹՅԱՆ
Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս
1931 թ.

15 JUL 2013

39.219

«Մախեղամիտ»-ի 1-ին տպարան
Պլեխանովի փող., № 91.
Գրառեպ. № 207: Տիրաժ 1000:

39495-63

ՆՈՐ ՌԱՅՈՆԱՑՈՒՄԸ ԱՍՖԻԶ

ա) Անդրկովկասի երեք բաժանումներ:

Պետական վարչության հարմարեցման հարցը, այսինքն վարչության սխառմի ներկա ետապում ներդաշնակելը մեր տնտեսության սխառմի և սոցիալիստական շինարարության պահանջների հետ՝ կոմունիստական կուսակցության և խորհրդային իշխանության համար մի քան հանդիսանում եր ամենախոշոր հարցերից մեկը:

Խորհրդային իշխանության հաստատման հենց առաջին որից Անդրկովկասում, պարզ յերևում եր, վոր Անդրկովկասի հանրապետությունների հին աղմինիստրատիվ-տերիտորիալ բաժանումը չի համապատասխանում նոր քաղաքական և տնտեսական խնդիրների և յերկրի պահանջման:

Անդրկովկասի մինչհեղափոխական աղմինիստրատիվ-տերիտորիալ բաժանումը նահանգների, գավառների, գավառամասերի և գյուղական հասարակությունների ցարական կառավարությունը նախ և առաջ հարմարեցրել եր ինքնակալության ամրացման և իր ժամանակակից տիրապետող կապիտալիստական բուրժուազիային և մեծ ֆեոդալ կալվածատերերին սպասարկելու: Նա այնպես եր հարմարեցրած, վոր մի կողմից ճնշի ամեն տեսակ առաջադիմական, յեթե չսահմանափակված, շարժում, մյուս կողմից հարստահարի փոքրիկ ազգերին, կամ ինչպես այն ժամանակ ասում եյին՝ «այլազգիներին», վորոնք բնակվում եյին պետության ծայրամասերում:

Յերկրի աղմինիստրատիվ-տերիտորիալ բաժանման ժամանակ ցարական կառավարությունը բոլորովին հաշվի չի առել ժողովրդի տնտեսական, կուլտ-կենցաղային, ազգային և ցեղական միատեսակությունը: Այդ դրությունը, ըստ եյության, շարունակվում եր նաև Անդրկովկասյան հանրապետություններում և մենշևիկների, մուսավաթիստների և գաղնակների «գեմոկրատիկ կառավարություններում», վորոնք միայն բավականացան նահանգների և գավառների բաժանումների վերացումով, վերանվանելով գյուղական հասարակությունները վրաստանում թեմերի, Ադրբեջանում — գայրայի և Հայաստանում գավառակի:

բ) Ազգային սահմանաբաժանումները Անդրկովկասում

Դեռևս 1921 թվին Անդրկովկասի լիակատար խորհրդայնացումից հետո՝ ի շահ կուսակցության ազգային քաղաքականության յիվ խորհրդային իշխանության ուղիղ գծի շարման, նայել պրոլետարական գեմոկրատիային ամրաց-

ման, 'ի շահս պրոլետարիատի լավագույն ղեկավարման գյուղացիության, անց ելին կացված ազգային սահմանադրամեծներ Վրաստանի և Ադրբեյջանի հանրապետություններում:

Այդ յերկու հանրապետություններում, վորոնք իրենց կազմի մեջ ունեն ազգային փոքրամասնություններ, վորոնք ապրում են վորոշ ուսյոններում համատարած մասսայով, բաժանված ելին ինքնուրույն ինքնավար կազմությունների, այդպես՝ Վրաստանի Խ. Ս. Հ.-ում կազմված են պայմանադրական Աբխազիայի Խ. Ս. Հ., Աջարիստանի ինքնավար Խ. Ս. Հ. և Հարավային Ոսեթիայի ինքնավար մարզան (Оblastь): Ադրբեյջանի Խ. Ս. Հ. մեջ կազմված են Նախիջևանի Խ. Ս. Հ. և Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզան: Այդպիսով, իր գոյություն հենց առաջին որերից Անգլիոփկասում խորհրդային իշխանությունը, պրոլետարիատի դիկտատուրայի ղեկավարությամբ, իրագործել է Անգլիոփկասի հանրապետությունների մեջ մեծող ազգային փոքրամասնությունների ինքնուրույն հիմքերի կազմակերպական ձեռնարկներ: Դրանով պրոլետարական գերիշխանություն ղեկավարությունը դրվել է Անգլիոփկասի ժողովուրդների ազգային-կուլտուրական զարգացման ամուր հիմքը՝ (ձևով ազգային, բայց բովանդակությամբ—պրոլետարական):

գ) Ռայոնացման խնդիրը:

Մեր բոլոր շինարարության հիմնական կազմակերպչական սկզբունքը հանդիսանում է դեմոկրատական կենտրոնացման սկզբունքը: Խորհրդային շինարարության զանազան ժամանակաշրջաններում դեմոկրատական կենտրոնացման սկզբունքը մնացել է միշտ խորհրդային իշխանության անփոփոխ հիմնական սկզբունք, բայց գործնականապես, բնականաբար, նա ընդունում էր զանազան ձևեր, կախված լինելով յերկրի տնտեսական և քաղաքական դրությունից: Ընկ. Լենինն ասում էր, վոր «քանի վոր քաղաքականությունը պահանջում է վճռական փոփոխություն, ձևություն, հմուտ մոտեցում, ղեկավարողները պետք է դրանք հասկանան, ամուր ապարատը պետք է պիտանի լինի ամեն տեսակ մանյովրաների, իսկ յեթե ապարատի ամրությունը փոփոխվում է կարծրություն, խանգարում է պտույտներին, այն ժամանակ պայքարը անխուսափելի յե, այդ պատճառով պետք է բոլոր ուլժերը գործադրել անպայման իր ցանկացածին հասնելու, ձգտել, վոր ապարատը լիապես յենթարկվի քաղաքականությանը... Ապարատը, վորպես ոժանդակիչ միջոց, ինչքան ամուր է, այնքան լավ է և պիտանի մանյովրաների համար, իսկ յեթե նա անկարող է այդ անելու, նա վոչ մի բանի պետք չէ»^{*}):

Յերկրի նյութական բարեկեցության աճման հետ միասին պրոլետարիատի ձուլումն, արդյունաբերության վերականգնումը, վերակառուցման ուժեղ մոմենտները և ժողովրդական տնտեսության սլանի ստեղծումը, ստուգողական թվերի և հնգամյակին անցնելը, հասարակական կյանքի ու-

նակություն ամրացումը, աշխատավորների ավելի և ավելի լայն մասնակցությունը կառավարության մեջ, պետական ստորին աշխատավորների փորձի և վորակման բարձրացումը՝ կարիք և հնարավորություններ են ստեղծում պետական ապարատի վերակառուցման, նոր և նոր ուսյոնացման, համաձայն ուսյոնի տնտեսական առանձնահատկությունների, միևնույն ժամանակ տեղային մարմինների իրավունքների լայնացման:

Ամբողջ Ֆրոնտի սոցիալիստական ծավալուն գրոհի շրջանում, վորջ ժողովրդական տնտեսության վերակառուցման շրջանում, պետական ապարատի հարցը, պրոլետարական ղեկավարության մոտեցման հարցը վերակառուցվող գյուղի նկատմամբ, պրոլետարիատի գիկտատուրայի որդանների ամրացման հարցը գյուղում—կանգնել է ամբողջ հասակով:

Այդ հարցերը առաջնակարգ նշանակություն են ստացել գլխավորապես Ա. Խ. Ս. Ֆ. Հ.-ի պայմաններում, վորի գյուղական տնտեսությունը բնորոշվում է իր բազմադանությունով և դարգացման թուլությունով, բնակչության չափազանց բազմազան ազգություններով: Բացի այդ Ա. Խ. Ս. Ֆ. Հ.-ի ուսյոնները խիստ տարբերվում են Միության մյուս ուսյոններից թե իր տնտեսության տեսակով և թե մեծ լեռնագրական, ջրազրական, կլիմայական, բնա-պատմական և տնտեսական խիստ առանձնահատկություններով: Յեթե Միության այլ ուսյոններ փոքր ի շատե բաժանավորված են, պարզած է նրանց դարգացման բնորոշումը, հայտնի յե, ինչպիսի կուլտուրա կամ արդյունաբերական ճյուղ պիտի դարգանա ուսյոնում, այդ դեռ ևս չի կարելի ասել Ա. Խ. Ս. Ֆ. Հ. ուսյոնների մասին, այստեղ դեռ ևս ուսյոնների վոչ մի ուսուհասիրություն չի կատարված, այստեղ դեռ չի անցկացրած գյուղատնտեսական ուսյոնացման ուսուհասիրությունը և այլն:

Ա. Խ. Ս. Ֆ. Հ.-ի ուսյոնների այդ բոլոր առանձնահատկությունները, նաև աջ-ոպորտունիստական և մի քանի տեղային աշխատավորների «ձախ» տրամադրությունները նշանավոր չափով խանգարում ելին Ա. Խ. Ս. Ֆ. Հ.-ում ուսյոնացման տեմպը արագացնելու:

Ինչքան ել տարրինակ լինի, բայց ուսյոնացումը, վոր անց եր կացրվել Ա. Խ. Ս. Ֆ. Հ.-ում 1929 թվին, Վրաստանի Խ. Ս. Հ.-ում բոլորվին անավարտ բնույթ էր կրում մինչև 1930 թ. հոկտ. 1-ը:

Մինչդեռ Ա. Խ. Հ. Միության բոլոր դաշնակից հանրապետությունները, նաև Հայաստանը և Ադրբեյջանը վաղուց են անցկացել կենտրոն—շրջան—ուսյոն և թեմի—դարա—գավառակ սխառմի, Վրաստանում շարունակում էր գոյություն ունենալ շրջանի շարքում հին ադմինիստրատիվ բաժանումը (ցարական)—գավառները:

Գավառների գոյություն ունենալը մի քանի տեղային աշխատավորների կողմից արդարացվում էր «որեկտիվ պատճառներով» և բացի այդ ուսյոնացումը նրանք հասկանում ելին, վորպես տեղիտորիալ վերաշինություն: Այդպիսի հայացքից բոլորը միանգամայն ընդմիջտ պիտի հրաժարվին: Տերիտորիան վոչ մի դեպքում չի բաժանվում, այլ կազմակերպվում է: Ռայոնացումը ապակենտրոնացման ձև չէ,

^{*} Լենին: Յերկրի ժողովուրդ, հ. XVIII, մաս I, յերես 147:

այլ ընդհանրապես՝ ուժերի կենտրոնացման ուղղորդ-
թյան, կամքի, ժողովրդական տնտեսության բոլոր ճյուղ-
երի սոցիալիստական կառուցման, ղեկավարման և կազ-
մակերպման ամենակարևոր մեթոդն է: Ռայոնացման վրա չի
կարելի նայել, վորպես բարենորոգության, վոր իրադրծվում է վորոշ ժամ-
կետում և տերիտորիալ ազմինիստրատիվ-վարչական փոփոխությունները
անցկացնելուց հետո համարվում է վերջացած: Ռայոնացումը չի կարելի իրա-
գործել հարվածային կարգով, մեքենայական, տերիտորիալ վերակառուցման
միջոցով: Ռայոնացումը տնտեսական-կուլտուրական շի-
նարարության և կազմակերպության խոր և յերկար դի-
նամիկ պրոցես է: Ճիշտ կատարած տնտեսական ուսյոնացումը
ամրացնում է պետության առանձին մասերը մի ամբողջության մեջ և լու-
ծում է բոլոր աշխատավոր բնակչության համայնական աշխատակցության
հարցը և աշխատանքի բաժանումը առանձին ուսյոնների բնակչության մեջ
և կենտրոնի ու տեղի մեջ: Տնտեսական ուսյոնացումը նպաստում է բոլոր
տնտեսական միջոցների ավելի նպատակահարմար կիրառման և ոգտագործ-
ման: Նա հաստատում է խիստ սերտ տնտեսական և կուլտուրական աշխա-
տակցություն այն ժողովուրդների մեջ, վորոնք առաջ կարված են յեղել
մեկ մեկուց և ապրում են մեր ֆեդերացիայի զանազան ուսյոններում յեղ-
բայրական աշխատակցության հիմքով:

դ) Ազգային մոմենտը ուսյոնացման ժամանակ:

Պետք է ամբողջ վճռականությամբ ընդգծել, վոր ազգային մո-
մենտը (ազգերի ինքնավորոշման սկզբունքը) և ուսյոնաց-
ման տնտեսական սկզբունքները լրացնում են մեկ մեկուց,
այլ վոչ թե վորևէ մի դեպքում բաժանում:

ՌՍՖՍՀ պրակտիկան, վերջինիս բաժանումը մի շարք ուժեղ մարզային
և յերկրային տնտեսական ուսյոնների, վորի մեջ մտնում են ազգային ինք-
նավար վոչ խոշոր բաժիններ, վորտեղ հիմնովին պահված են տվյալ ազ-
գությունների արտոնությունները, այս բոլորը ապացուցում է մեղ, վոր
տնտեսական ուսյոնացումը միանգամայն ապահովում է ինչպես առանձին
ժողովուրդների ազգային ինքնավորոշման հնարավորությունը, նույնպես և
կենտրոնացված պլանային ղեկավարության կարիքները:

Շատ ծիծաղելի կլինեք մտածել, թե փոքր ազգությունների վոչ միա-
վորված ձևով յերևան գալը, առանց կազմակերպչական տնտեսական կապեր
հաստատելու տնտեսական խոշոր ուսյոնների հետ, կարող եք տալ վորևէ
դրական հետևանքներ:

Այդպիսի առանձնացած դրությունը հղի չի խոշոր բացասական հետե-
վանքներով, ինչպես տնտեսական, այնպես ել կուլտուրական կողմից:

Կուսակցության XVI-րդ համագումարը իրեն վորոշումների մեջ ընդ-
գծել է, վոր «տնտեսական ուսյոնացումը ավելի հետամնաց ուսյոններում և

ծայրամասերի ազգային հանրապետություններում արագացնում է ինդուս-
տրացումը, ստեղծում է այնտեղ նոր արդյունաբերական և պրոլետարական
կենտրոններ և ամբողջ ՌՍՖՍՀ-ի տերիտորիայում ձիշտ և նպատակահարմար
ձևով թեթևացնում է արդյունաբերության և գյուղատնտեսության աշխա-
տանքների կարգավորումը: (Կուսակցության XVI համագումարի վորո-
շումից):

յե) Դավառային սխեմալ յնվ ստորին իսխանավոր օրգանների աշխատանքի բուլուրյունը:

Անցնելով ստորին իշխանավոր օրգանների աշխատանքների հարցի
դրության քննարկությանը, անհրաժեշտ է շեշտել, վոր ամբողջ ֆրոնտով
սոցիալիստական ծավալման ներկա ժամանակաշրջանում, վորտեղ ծայր առ-
տիճան սրված է դասակարգային պայքարը, ստորին օրգանները՝ խորհրդա-
յին, արհմիութենական և թե կուսակցական կազմակերպությունները, գավա-
ռային սխեմալ ժամանակ, բոլոր մարտական տնտեսական-քաղաքական
կամպանիաներում չեն յեղել իրենց բարձրության վրա և չեն խաղացել
համապատասխան ղեկավարող դերը:

Ավելորդ չէ հիշատակել, վոր մինչև անգամ կուսացության XVI-րդ
կոնֆերենցիան նշել է, թե «քանի վոր հանգուցային կետը,
վորտեղ իրագործվում են կուսակցության և խորհրդային
իշխանության դիրեկտիվները, հանդիսանում է ուսյոնը,
անհրաժեշտ է այստեղ փոխադրել պետական ապարատը
լավացնելու և ուղղելու աշխատանքների ծանրությունը»:
Առհասարակ, դործնականում ուսյոնը չի յեղել հանգուցային կետ: Ռայոնակ-
կազմակերպություններին՝ կուսակցական, խորհրդային և արհմիութենական
հարկավոր ուղղորդությունը չի բաժանվել: Հիմնական ոպերատիվ
ֆլուեն կցի աճները, վորոնք պետք են յեղել ուսյոններում,
ավելորդ տեղից կենտրոնացած են յեղել գավառներում:
Առհասարակ ոպերատիվ այդ ֆուենկցիաները ավելորդ տեղից գավառներում
կենտրոնացնելու պատճառով, վերջիններում հետաձգվել են կենտրոնների
դիրեկտիվները և միևնույն ժամանակ այդտեղ կենտրոնացրել են լավա-
գույն աշխատակիցներին, վորով թուլացրել են ուսյոնների դերը սոցիալիս-
տական շինարարության գործում:

Ստեղծվել է յին այնպիսի պայմաններ, վոր կուսակցական և խորհրդա-
յին իշխանության դիրեկտիվները հրատապ տնտեսական-քաղաքական կամ-
պանիաների ժամանակ անց են կացրել վոչ այնքան ուսյոնների աշխատա-
վորները, ինչքան գավառային և յերբեմն ել շրջանային լիազորների կազմը:

Ցերեքն առանձին ընկերների, այն է մասնագետների՝ գյուղատնտե-
սության զանազան ճյուղերում՝ ժողովրդական լուսավորության, առողջա-
պահության և այլն, շատ կարճ ժամանակով գյուղերը գործուղելը հետե-
վանքներ չի տվել, վորովհետև այդ ընկերները իսկույն ևեթ ձեռնարկում

եյին գործնական խնդիրների իրագործումը, ժամանակ չունենալով մասսայի հետ ստեղծելու անհրաժեշտ կապ, առանց վորի հնարավոր չի սոցիալիստական շինարարության ծավալումը: Առհասարակ նրանք իրենց պատասխանատու չեյին դրում իրենց գործում, վորովհետև տվյալ տեղը իրենց համարում եյին ժամանակավոր: Բացի դրանից յեկվոր աշխատավորները շատ վատ ճանաչելով ռայոնը, սոցիալիստական-շինարարության հարցերի լուծմանը մոտենում եյին համարյա ընդհանրական ձևով, այն ել սխեմատիկ կերպով, և դրա հետևանքով վերջին հաշվով ստացվում եյին թեքումներ կոլեկտիվացման բնագավառում, ազավաղումը կուսակցական և խորհրդային դիրեկտիվների, նմանապես կոլխոզային շինարարության զարգացման ժամանակ առաջ յեկող զանազան աստիճանների իրար հետ փոխումը, միջակի թերագնահատումը, հարկադրական մեթոդի գործադրումը և այլն և այլն:

զ) Ռայոնը վարպետ հանգույցային կես սոցիալիստական օինտարուքայան ժամանակ:

Շատ բնական ե, վոր ամբողջ ժողովրդական տնտեսության վերակազմության շրջանում և «ամբողջ ֆրոնտով սոցիալիզմի գրոհի կազմակերպման ժամանակ» (Ստալին) պետական ապարատի ձևերը անհրաժեշտ ե դարձնել ճկուն, շարժական և զգայուն, հարմարեցնելով նրան այն նոր խնդիրների լուծմանը, վորոնք ծառացել են պրոլետարական պետականության առաջ յեկրի ինդուստրացման և գյուղատնտեսության կոլեկտիվացման բնագավառում տեղի ունեցող աշխույժությունների հետևանքով:

Յեթե առաջ ապարատի վերակազմումը գլխավորապես տանում եր դեպի ռացիոնալիզացիան, վորտեղ կրճատվում եյին շտատները, փոքրանում հաշվետվությունները, լավացվում կապի ձևերը, հետ մղվում պարալիզմը, պարզեցվում պետական իշխանության առանձին որդանների փոխհարաբերությունները, սակայն հիմա կատարվում ե խորհրդային ապարատի հիմնական վերակառուցումը:

Սոցիալիստական շինարարության ավյալ ետապում գյուղատնտեսության սոցիալիստական վերակառուցման, համատարած կոլեկտիվացման, այնպես ել կուլակուլության վորպես դասակարգի վերացման հետ կապված գործնական աշխատանքների ծանրության կենտրոնը գավառից փոխադրված ե ռայոնը, գյուղը և այդ պայմաններում գավառը իրեն դերը արդեն կատարած ե համարում:

Գավառը դարձել ե մի կայան, վորը փոխարինում ե կենտրոնից պրոլետարական դիկտատուրայի ստորին որդաններին—քաղխորհուրդներին, ռայոններին և գյուղխորհուրդներին—յեկած ցուցմունքները:

Գավառը արգելք հանդիսացավ ավելի խոշոր մասշտաբով սոցիալիստական շինարարության ծավալմանը և ապահովմանը, ավելի խոշոր մասշտաբով, ավելի լայն թաղամասերում:

Սրա հետևանքով գավառների վերացման հարցը և պետական ստորին ապարատի վերաշինման հարցը ծառացավ իր ամբողջ հասակով: Դեռ ևս միությունական XVI կուս. կոնֆերենցիան իր բյուրոկրատիզմի դեմ պայքարի մոտակա խնդիրների վերաբերյալ բանաձևի մեջ վորոշել ե. «Ռայոնացման հետևանքները յենթարկել առանձնահատուկ ուսումնասիրության, նախ և առաջ պետական կառավարչության ապարատը դեպի բանվորական մասսաները և աշխատավոր գյուղացիությանը մոտացման տեսակետից»:

Այնուհետև տրվում են ցուցմունքներ պետական ապարատի վերաշինման, այսինքն.

ա) «Ապարատի սխեմատիկ ուղղումները պետք ե ընթանան ոպերատիվ ֆունկցիաների ապակենտրոնացմամբ, միևնույն ժամանակ, սրան կից՝ հիմնական խնդիրների նկատմամբ դեկավարությունը և պլանավորումը կենտրոնացման ձևով»:

բ) «Բանի վոր հանգույցային կետը, վորտեղ իրականացվում են կուսակցության և խորհրդային իշխանության դիրեկտիվները, հանդիսանում ե ռայոնը, անհրաժեշտ ե այստեղ փոխադրել պետական ապարատը լավացնելու և ուղղելու նպատակով տարվող աշխատանքի ծանրությունը»:

գ) «Այնպիսի աշխատանքի ձև, վորը ապահովի իսկապես լայն մասսաների առաջընթացը դեպի պետության կառավարումը»:

դ) «Սահմանումը սխեմատիկ կատարման ստուգումների»:

յե) «Պատասխանատու կատարածությունների սխեմաի սահմանումը»:

ե) Գավառների վերացումը:

Այդ նկատառումով գավառների վերացումը հանդիսանում ե որինակելի յերևույթ — բղխելով յերկրի սոցիալիստական շինարարության խնդիրներից և այն մեծ տնտեսական և քաղաքական առաջադիմություններից, վորոնք առաջացել են ինչպես ՍՍՀՄ-ում, այնպես ել մասնավորապես ԱՍՖՍՀ-ում:

Ինչ փոփոխություններ են առաջացել վերջին ռայոնացման կատարումից հետո ԱՍՖՍՀ պայմաններում:

Այս ժամանակամիջոցում մենք ունենք վոչ միայն տնտեսական, այլև սոցիալիստական մեծ առաջադիմություն Անդրկովկասի գյուղերում:

Միևնույն ժամանակ մենք ունենք խոշոր քաղաքական առաջադիմություն բանվորության և աշխատավոր մասսաների քաղաքական ակտիվության մեջ:

Տնտեսական սոցիալական և քաղաքական խոշոր առաջադիմություններ կարող չդնել կառավարման այլ կառուցման և սոցիալիստական շինարարության դեկավարման այլ կազմակերպման հարցը ընդհանրապես մեր յերկրում և մասնավորապես ԱՍՖՍՀ մեջ:

Ռայոնը աճեց, ինչպես տնտեսական և քաղաքական մի միավոր:

Բանվորական, խորհրդային և կուսակցական ստորին կազմակերպությունների գործնական աշխատանքներում հայտնաբերած ստուգողները, այն է՝ հացամթերման, առանձնապես կոլխոզային շարժման մեջ կուլակություն վերացումը, վորպես դասակարգի, ցույց է տվել, վոր ռայոնը դարձել է հանգուցային կետ:

Նրանում, վորպես հանգուցային կետի և առաջին կատարողի, ցանքային տարածություն լայնացման, կոլխոզային շինարարություն, հացամթերման և այլն պլանների, ներկայումս կենտրոնանում է խորհրդային իշխանություն ամբողջ ուղղորդվածը:

Ուստի գալուց, վորպես մի ավելորդ ողակ և տեղ բռնող մի միջանկյալ դրություն հանրապետության, վորը տալիս է ցուցմունքներ և տնտեսական շինարարության նկատմամբ ղեկավարող դերակտիվներ, և ռայոնի մեջ, վորտեղ գործնականորեն իրականացվում են ցուցմունքները, — պետք է կրճատել:

Գավառների վերացումով ամրացվում են ռայոնները, իսկ ռայոնների ամրացումը, դա անպայման հանդիսանում է պտույտ, ռայոնի մոտեցումը դեպի աշխատավոր ազգաբնակչությունը:

բ) Շրջանների պատմական դեր:

Շատ կոպիտ սխալ կլիներ կարծել, վոր ռայոնացման ժամանակ շրջաններ ստեղծելը մի անպետք վորոճանք էր: Ավելի սխալ կլիներ յենթադրել, վոր շրջանները իրենց գոյություն ժամանակաշրջանում վոչ մի ոգուտ չեն բերել, ընդհակառակը, շրջանները բավականաչափ ոգնել են ռայոնի ամրացման, վորպես ստորին ողակների, վորպես վորոշ տնտեսական և քաղաքական միավորի, այսինքն վորոշ չափով պատրաստել են կենտրոնական որդաններին անմիջապես անցնելու ռայոնների դեկավարման:

«Շրջանների վերացման հարցի առաջ գալը, ասաց ընկ. Ստալինը XVI կուսհամագումարում, իրավունք չի տալիս մեզ պարսավել շրջանները, ինչպես թույլ են տալիս մի քանի ընկերներ «Պրավդա»-ի եջերում. չպետք է մոռանալ, վոր շրջանները իրենց ուսերի վրա տարել են, իր ժամանակին, հազար աշխատանք, մեծ պատմական դեր են խաղացել»:

Դեռ մինչև XVI կուսհամագումարը Համամիութենական Կ. Կ. (բ)-ի Կենտկոմը տվեց շրջանների վերացման վորոշումը:

XVI կուսհամագումարը ամբողջովին և լրիվ կերպով հավանություն տվեց Կ. Կոմի շրջանների վերացման վորոշմանը և ռայոնների ամրացմանը, վորպես սոցիալիստական շինարարության հիմնական ողակի գոյություն, վորը վճռականապես պիտի կուխորհրդային ապարատը մոտեցնի գյուղին, տնտեսություններին և մասսաներին: Այդ միջոցառումը բացառիկ նշանակություն ունի կուսակցական կազմակերպություն ամրացման համար գյուղում, նաև Կ. Կ. և մարզաների կապը լավացնելու և պարզ դարձնելու համար տեղերի հետ (Հ. Կ. Կ. (բ) XVI համագումարի վորոշումից):

բ) Հ. Կ. Կ. (բ) Կ. Կ. յեվ ԽՍՀՄ Կ. Գ. Կ. վորոշումը Շրջանների վերացման մասին:

XVI համագումարի վորոշման հիման վրա Հ. Կ. Կ. 15 հուլիսի 1930 թ. հանեց հետևյալ վորոշումը շրջանների վերացման համար: Շրջանների վերացման աշխատանքը պիտի անհապաղ սկսել այնպես, վոր շրջանների վերացումը վերջանա հոկտ. 1-ին 1930 թ.: Շրջանների վերացումը չպետք է գոյություն ունեցող ռայոնների սահմանների ցանցի մեջ մտցնի մի վորեկ փոփոխություն, միայն, վորպես բացառություն, թույլատրելի յե գոյություն ունեցող ռայոնների ցանցի մեջ մտցնել փոփոխություն: Համաձայն Կենտգործկոմի և ՍՍՀՄ-ի Ժողկոմխորհի 25 հուլ. 1930 թ. վորոշման, «ռայոնների ու գյուղխորհուրդների սահմանների փոփոխումը կատարվում է վոչ այլապես, յեթե վոչ ՍՍՀՄ-ի Կենտգործկոմի պրեզիդիումի թույլտվությամբ»: Վորպեսզի ավելի մեծքանակ ռայոններ ընդգրկվի մարզաների ղեկավարություն, կուսակցության և խորհրդային իշխանության բարձրագույն մարմիններն առաջարկում են մարզային գործկոմներին, մարզային կոմիտեներին, յերկգործկոմներին և յերկկոմներին հրահանգչական աշխատանքը բարելավել վորակումով և լայնացնել քանակով: Համապատասխան դարձկոմների պրեզիդիումներին առաջարկված է վերակառուցել իրենց աշխատանքների ձևը այն ուղղությամբ, վոր ապահովված լինի անմիջական կապը ռայոնների հետ և վերջիններս ղեկավարումը:

Շրջանների վերացումը առաջ է բերում Ռ. Գ. Կ. նյութական բազայի ուժեղացումը, լայնացում է նրանց իրավունքները և ուժեղացնում է աշխատավորներով ի հաշիվ շրջանի աշխատավորներին: Ռայգործկոմներին տրվում են շրջագործկոմների բոլոր իրավունքները: Ռայգործկոմներին և քաղխորհուրդներին անցնում են բոլոր շրջագործկոմի իրավասությունները տակ գտնված յեկամուտները: Ռայգործկոմներին և քաղխորհուրդներին իրավասություն տակ են դրվում բոլոր նախկին շրջագործկոմների իրավասությունները տակ գտնված ձեռնարկությունները և սոցիալտուրական հիմնարկությունները: Միայն ձեռնարկությունների և սոցիալտուրական հիմնարկությունների մի մասը կամրացվի յերկրային գործկոմներին և հանրապետությունների կենտրոնական մարմիններին:

Ռայգործկոմների գործունեություն ծավալի լայնացման հետ բավական լայնանում և խորանում է գյուղխորհուրդների իրավասությունը: Նրանց աշխատանքի համար նյութական բազա ստեղծելու նպատակով ԽՍՀ Միություն Կ. Գ. Կ. և Ժողկոմխորհի վորոշումը առ 25 հուլ. 1930 թ. առաջարկում է «փութացնել ինքնուրույն բյուջեների մոծումը ԽՍՀ Միության բոլոր գյուղխորհուրդներին մեջ»:

Շրջանների վերացման համար բոլոր ձեռք առած միջոցները վոչ մի չափով չեն կարող կտրել ինքնավար հանրապետությունների և մարզաների իրավունքները: Ինքնավար հանրապետությունների և մարզաների իրավունքները պահպանվում են կատարյալ ծավալով:

Շրջանների վերացումը վոչ մի չափով չպետք է շփի գյուղխորհուրդների ցանցին և ազգային ազմիրխարատիվ միավորների ռալոններին: Գյուղխորհուրդների ցանցը և ազգային փոքրամասնությունների ռալոնները պետք է պահպանվեն լրիվ կերպով: Շրջանների վերացումը և ռալոնի անմիջական կապ հաստատելը մարզային հետ կտանի մարզային որգանների ուժեղ ամրացման, կթեթեացնի և կբարելավի նրանց կապը ստորին կազմակերպությունների հետ: Շրջանների վերացումը իր ճանապարհին կհանդիպի դժվարությունների. վորպեսզի հաղթահարվեն այդ դժվարությունները, XVI համագումարը հանձնարարել է Բ. Գ. Տ. կենտ. վերահսկիչ կոմիտեային «իր հատուկ հսկողության տակ վերցնել շրջանների վերացման վորոշումները կյանքի մեջ կիրառելու, ապահովելով շրջանի իրավունքների ֆունկցիաների և նյութական միջոցների հանձնումը ռալոնին ու քաղխորհուրդներին և ռալոնները շրջանների մարմիններին աշխատավորներին ղրկելը»:

Շրջանների վերացումը նպատակ ունի ստեղծել այնպիսի պայմաններ, վորոնց ելույթամբ պրոլետարական դիկտատուրայի ստորին որգանները կարող կլինեն աջող կերպով իրագործել ծավալուն գրոհը ամբողջ ֆրոնտում: Լենինը սովորեցնում էր. «ամեն տվյալ մոմենտում պետք է կարողանալ գտնել շղթայի այն հատուկ որակը, վորից պետք է ամեն կերպ բռնել ամբողջ շղթան պահելու և պատրաստվել հաստատուն կերպով հետևյալ որակին անցնելու»: Այդպիսի որակ ներկա պարագայում հանդիսանում է ռալոնը: Հենց ռալոնի դերի ուժեղացման և ամրացման համար ել վորոշված է շրջանային սիստեմի վերացումը:

ժ) Իճնպես է անցկացրած ռալոնացումը ԱՍՖՆՀ-ում:

Անդրկ. Կ. Գ. Կ. կից վերացման հանձնաժողովը, համաձայն դիրեկտիվ որգանների վորոշման, վերացրել է բոլոր շրջանները և զավառները ԱՍՖՆՀ-ի կազմի մեջ մտնող հանրապետություններում մինչև 1 հոկտ. 1930 թ.: Վերացված են 19 շրջան և 17 զավառ: Աղբրեջանում, Հայաստանում և Վրաստանում արված են աննշան փոփոխություններ. ռալոններից վորմանք վերացված են, մյուսները խոշորացված: Արդի ռալոնացումը, համեմատած անցյալի հետ, ներկայացնում է հետևյալ պատկերը.

Աղմիրխարատիվ միավորների անունը	Մինչև շրջանների վերացումը			Շրջանների վերացումից հետո		
	Ա.Ս.Ն.Հ.	Հ.Ս.Ն.Հ.	Վ.Ս.Ն.Հ.	Ա.Ս.Ն.Հ.	Հ.Ս.Ն.Հ.	Վ.Ս.Ն.Հ.
1. Շրջան	10	5	4	—	—	—
2. Գավառ	—	—	11	—	—	—
3. Ռալոն	60	31	61	63	26	60
4. Գյուղխորհուրդ	1072	725	686	1068	696	666
5. Քաղխորհուրդ	3	2	5	3	2	5

Ռալոնները, համաձայն հանձնաժողովի վորոշման, համաձայն իրենց ուժեղությունների, բաժանված են 3 կատեգորիաների. վորպես հիմք, վերցված են ռալոնի բնակչության քանակը և նրա բնական-տնտեսական առանձնահատկությունները:

Հանձնաժողովը նշանավոր չափով լայնացրել է գյուղխորհուրդների բյուջետա-ֆինանսական իրավունքների ծավալը: 1930—31 թ. համաձայն ԱՍՖՆՀ կից գտնվող շրջանների լուծարքը կատարող հանձնաժողովի վորոշման, Վրաստանում փոխադրվեցին ինքնուրույն բյուջեյի բոլոր գյուղխորհուրդները, բացի առանձին յետամնաց գյուղխորհուրդներից: Աղբրեջանում—վոչ պակաս քան 30 օ/օ, իսկ Հայաստանում— 60 օ/օ: Գյուղխորհուրդների նյութական բազան ամրացնելու նպատակով պիտի վերցնել հաստատուն հիմք յեկամուտների աղբյուրների մաքսիմալ ավելացման և նրանց ամրացման համար: Գյուղական բյուջեները պիտի անդրադարձնեն իրենց մեջ բոլոր յեկամուտային հնարավորությունները և միջոցները, որնքով նրանց հաստատած չափով և ծավալով:

ԱՍՖՆՀ-ի տնտեսական ռալոնացման համար հանձնաժողովը աշխատանք չի կատարել. այդ աշխատանքը պատկանում է Անդրկ. Պետպլանին, կամ հատուկ հանձնաժողովին, վոր պիտի զբաղվի այդ հարցի խորը ուսումնասիրություններով և վերջացնի, ինչքան հնարավոր է, ամենակարճ ժամանակում:

Յեթե համեմատենք ԱՍՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների ռալոնները մյուս միութենական հանրապետությունների ռալոնների հետ ըստ ազգաբնակչության, այն ժամանակ կստանանք հետևյալ պատկերը.

Հանրապետություններ	Ռալոններ մինչև 10 հազար ազգաբնակչ.	Ռալոններ 10-30 հազար ազգաբնակչ.	Ռալոններ 30-50 հազար ազգաբնակչ.	Ռալոններ 50-80 հազար ազգաբնակչ.	Ռալոններ 80 հազար ազգաբնակչ.	Բոլոր ռալոն.
1. Ա. Ս. Ֆ. Ն. Հ.	7	67	54	20	1	149
ի թիվս վորոնց						
2. Աղբրեջան	4	30	22	7	—	63
3. Վրաստան.	3	24	21	12	1	60
4. Հայաստան.	1	13	11	1	—	26
5. Բելուռուս. Ն. Ս. Հ. . .	1	17	63	18	2	101
6. Ուկրալինայի Ն. Ս. Հ.	—	89	370	120	4	583
7. Ուզբ. Ն. Ս. Հ.	—	27	38	18	1	84
8. Թուրքմեն. Ն. Ս. Հ. .	1	25	5	2	1	34

Ի) Ռալոնների ղեկավարությունը:

Եկոնոմ-տնտեսական, կուլտ-կենցաղային, ազգային և ԱՍՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների ռալոնների մի շարք այլ առանձնահատկություններ հարց են դնում Անդր ֆեդերացիայի հանրապետության

թյունները կենտրոնական որդանները կողմից արմատա-
կան փոփոխության յենթարկելու ռաջոնները և գյուղերի
ձևերը և մեթոդները դեկավարությունը:

Բոլորովին պետք է վերացնել պրակտիկայից կենտ-
րոնական իշխանության որդանները աշխատանքը, այն է
ռաջոնի վրա միևնույն ցուցմունքների և դիրեկտիվների
մեքենայական տարածումը, առանց հաշվի առնելու նը-
բանց առանձնահատկությունները և տարբերություն-
ները:

Ռաջոնի դեկավարությունը պիտի իրագործվի կենտրոնական որ-
դանների անմիջական կապի մեթոդով ռաջոնները հետ
և գործնական ոգնությամբ տեղերին, հաշվի առնելով յու-
րաքանչյուր ռաջոնի սպեցիֆիկ առանձնահատկություն-
ները:

Միայն այդ պայմաններում կարելի չե ամրացնել ռաջոնական ողակը,
նրան դարձնել հենակետ՝ գյուղատնտեսության վերակառուցման և զար-
գացման համար և կոլտնտեսության շարժման համար, դարձնել հենակետ—
ամբողջ սոցիալիստական շինարարության համար: Միայն այդպիսի պայ-
մաններում կարելի չե կուս-խորհրդային ապարատը մոտեցնել գյուղին,
կոլխոզներին և ազգաբնակչության մասսաներին:

Նոյեմբեր 1930 թ.:

ԱՍՖԻՀ ԳԱՎԱՌՆԵՐԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՈՎ ՌԱՅՈՆՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱ- ԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿԶՐՈՒՆՔՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ԱՍՖԻՀ գավառների վերացման հետևանքով, ապա և նոր ռաջոնների
կազմակերպության համար միորինակ սկզբունքներ սահմանելու նպատակով
Անդրկովկասյան կենտրոնական գործադիր կոմիտեն անհրաժեշտ է գտել.

Ա. Ռաջոնները կառուցելու համար բաժանելու վերաբերմամբ

1. Բնակչության քանակի համեմատ ռաջոնները բաժանել հետևյալ
կատեգորիաների՝

ա) I կատեգորիային պատկանում են մինչև 20,000 բնակիչ ունեցող
ռաջոնները.

բ) II կատեգորիային—20,000-ից մինչև 40,000 բնակիչ ունեցող ռա-
ջոնները.

գ) III կատեգորիային—40,000-ից ավելի բնակիչ ունեցող ռաջոնները:

ԱՍՖԻՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների կենտրոնական
գործադիր կոմիտեներին իրավունք է վերապահվում հետամնաց կամ սահ-
մանամերձ ռաջոններում ռաջոնները փոխադրել մի կատեգորիայից մյուսը
թե շտառների, թե ոռոգիչների կոպարների նկատմամբ՝ Անդրկովկասյան
կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի նախագահության գավառները վե-
րացնող հանձնաժողովի հաստատությամբ:

Բ. Ռաջոնական գործադիր կոմիտեների կազմավորման վերաբերմամբ

1. Ռաջոնական գործադիր կոմիտեների կազմավորման սահմանված է
անկախ ռաջոնների կատեգորիաներից հետևյալ ձևով՝

ա) ռաջոնական գործադիր կոմիտեյի նախագահություն.

բ) պլանա-վիճակագրական մաս.

գ) հողային բաժին.

դ) ֆինանսական բաժին.

յե) տեղական տնտեսության բաժին (միայն զարգացած կոմսունալ
տնտեսություն ունեցող ռաջոններում).

զ) սոցիալ-կուլտուրական բաժին.

է) վարչական բաժին.

ը) ընդհանուր բաժին.

Թ) բանվորա-գյուղացիական տեսչություն.

ա) ռազմական տեսչություն:

Ռազդործկոմիտեի նախագահություն կից սահմանված են աշխատանքի՝ սոցալի և առևտրի տեսչության շտառներ:

2. Ռազմական գործադիր կոմիտեն առևտրական բաժին է կազմակերպում, բայց իր շտառի մեջ ունի առևտրի տեսուչ:

Գ. Ռազդործկոմիտեի ռազմական վերաբերմամբ

Ի նկատի ունենալով ռազմական կատեգորիան, ռազդործկոմիտեի համար սահմանված են հետևյալ շտառները՝

	I կատեգոր. ռազմ.	II կատեգոր. ռազմ.	III կատեգոր. ռազմ.
Նախագահ	1	1	1
Քարտուղար	1	1	1
Խորհրդային շինարարության և մասնաշաղկապի աշխատանքի տեսուչ	1	1	1
Կանանց կենցաղը բարելավող կոմիտեի քարտուղար	1	1	1
Աշխատանքի և Սոցալի տեսուչ*)	1	1	1
Ընդամենը	5	5	5
Առևտրի տեսուչ	1	1	1
Ընդամենը	1	1	1

Պլանա-վին. մաս

Տնտեսագետ-պլանավորող	1	1	1
Վիճակագիր	1	1	1
Ընդամենը	2	2	2

Հողբաժին

Վարիչ	1	1	1
Գյուղատնտես	1	1	1
Քարտուղար-գործավար	—	1	1
Հողաշինարար	1	1	1
Անասնաբույժ կամ գոտախնամ	1	1	1
Ընդամենը	4	5	5

Ֆինանսական բաժին

Վարիչ	1	1	1
Ֆինտեսուչ	1	1	1
Ֆինգործակալ	—	1	1
Տոմարակալ	1	1	1
Հաշվավար	—	—	1
Տեղական բյուջեի տեսուչ	1	1	1
Պետական ապահովագրական տեսուչ	1	1	1
Ընդամենը	5	6	7

*) Անդրկենտրոնական վերջում 1930 թ. 22/IX.

Տեղական օմսեստության բաժին

	I կատեգոր. ռազմ.	II կատեգոր. ռազմ.	III կատեգոր. ռազմ.
Վարիչ	—	1	1
Տեխնիկ	1	1	1
Ճանապարհների շինարարության տեխնիկ	—	1	1
Ընդամենը	1	2	3

Սոցիալ-կուլտուրական բաժին

Վարիչ, նա և ժողովրդական կրթության տեսուչ	1	1	1
Ժողովրդական կրթության և սոցկրթության տեսուչ	1	1	1
Առողջապահության տեսուչ	1	1	1
Ընդամենը	3	3	3

Վարչական բաժին

Վարիչ, նա և միլիցիայի պետ	1	1	1
Գործավար	1	1	1
Ռազմական սեղանի վարիչ	1	1	1
Ընդամենը	3	3	3

Ընդհանուր բաժին

Վարիչ (նա և նախագահության քարտուղար պաշտոնների միացմամբ)	—	—	—
Գործավար	1	1	2
Մեքենագիր	1	2	2
Սուբհանդակ-վերքադող	1	1	2
Շոֆեր կամ ձիավար	1	1	1
Ընդամենը	4	5	7

Բանվորա-գյուղացիական տեսչություն ¹⁾	2	3	3
Ընդամենը	2	3	3

Ռազմական Տեսուչ ²⁾	1	1	1
Ընդամենը	1	1	1
Բ ո լ ո Ր Ը	31	36	40

¹⁾ Ռազմական Բ.-Գ. տեսչության շտառները և ուսկաշափերը սահմանված են Անդրկենտրոնական 1930 թ. հոկտեմբերի 23-ի վերջում, վերը հրատարակված և նույն թվի «Զարյա Վոստոկա»-յի հոկտեմբերի 26-ի №-ում:

²⁾ Ռազմական տեսչի պաշտոնը սահմանված է Անդրկենտրոնական 1930 թ. հոկտեմբերի 19 վերջում, վերը հրատարակված և «Զարյա Վոստոկա»-յի նույն թվի հոկտեմբերի 26-ի №-ում:

Ծանոթութիւն 1. Պլանա-վիճակագրական մասի ղեկավարութիւնը գեր-վում է ռայոնական գործադիր կոմիտեի նախագահութեան վրա:

Ծանոթութիւն 2. Հողային և ֆինանսական բաժնի վարիչները միաժա-մանակ ռայգործկոմի նախագահի տեղակալներն են:

Ծանոթութիւն 3. Տեղական տնտեսութեան վարիչի պաշտոնը ԱՍՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետութեան պատշաճ Կենտրոնական գործադիր կոմիտեի վորոշմամբ կարող է սահմանվել, յետո՛ւ ռայոնում գոյութիւն ունի զարգացած կո-մունալ տնտեսութիւն:

Ծանոթութիւն 4. Կանանց աշխատանքն ու կենցաղը բարելավող կոմի-տեները քարտուղարները պաշտոններ սահմանվում են միմիայն ԱՍՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետութիւնների Կենտրոնական գործադիր կոմիտեների վորոշումներով, յետո՛ւ անհրաժեշտ է ապահովել նորմալ աշխատանք կանանց մեջ:

Դ. Ռայգործկոմների աշխատանքների ղեկավարների կապաւորների վերաբեր-մամբ

Ռայգործկոմների աշխատակիցների համար սահմանված են հետևյալ ռոճկաչափերի կոպարները ռուբլիներով, կախում ունենալով, թե վորի կա-տեգորիայի ռայոնումն է ծառայում աշխատակիցը.

	I կատեգոր. ռայոն	II կատեգոր. ռայոն	III կատեգոր. ռայոն
Նախագահ	160	180	200
Քարտուղար պաշտոնների միացմամբ	125	140	170
Խորհրդային շինարարութեան և մասսայական աշխատանքի տեսուչ (պաշտոնների մի-ացմամբ)	110	125	140
Կանանց աշխատանքն և կենցաղը բարելավող կոմիտեի քարտուղար	110	125	140
Առևտրի տեսուչ	125	140	170
Աշխատանքի և սոցալի տեսուչ ¹⁾	125	140	170

Պլանա-վիճակագրական բաժին

Տնտեսագետ-պլանավորող	170	170	170
Վիճակագիր	55	65	70

Հողբաժին

Վարիչ	150	165	180
Գյուղատնտես	200	200	200
Քարտուղար	—	60	60
Հողաշինարար	175	175	175
Անասնաբույժ	200	200	200

Ֆինանսական բաժին

Վարիչ	150	165	180
Ֆինտեսուչ	110	125	140

¹⁾ Աշխատանքի և Սոցալի տեսչի ռոճկաչափը սահմանված է Անդրկենտգործ-կոմի 1930 թ. սեպտեմբերի 22-ի վորոշմամբ:

	I կատեգոր. ռայոն	II կատեգոր. ռայոն	III կատեգոր. ռայոն
Ֆինգործակալ	—	60	60
Տոմարակալ	120	125	135
Հաշվավար	—	—	60
Տեղական բյուջեի տեսուչ	110	125	140
Պետական ապահովութեան տեսուչ	110	125	140

Տեղական ցնհեսական բաժին

Վարիչ	—	—	180
Տեխնիկ	175	175	175
Ճանապարհների շինարարութեան տեխնիկ	—	175	175

Սոցիալ-կուլտուրական բաժին

Վարիչ (նա և ժողովրդական կրթութեան և սոց-կրթութեան տեսուչ)	150	165	180
Ժողովրդ. կրթութեան և սոցկրթութեան տե-սուչ	115	130	150
Առողջապահութեան տեսուչ (բժիշկ)	185	185	185

Վարչական բաժին

Վարիչ, նա և միլիցիայի պետ.	125	140	170
Գործավար	55	60	60
Զինվորական սեղանի վարիչ	75	85	100

Ընդհանուր բաժին

Վարիչ (նա և նախագահութեան քարտուղար պաշտոնների միացմամբ)	—	—	—
Գործավար	55	60	60
Մեքենագիր	55	60	65
Սուբհանդակ-վերքադող	30	35	40
Շոֆեր	—	150	150
Կառավար-ձիապետ	40	—	—

Բ.-Գ. Տ.

Նախագահ կամ ԲԳՏ լիազոր	160	180	200
Տեսուչ ¹⁾	—	125	140
Ռազմական տեսուչ ²⁾	115	130	150

II. Պետլիսոբհուրդների բյուջեն, ցասները յեվ ռոճկաչափերը

Անդրկենտգործկոմը վորոշել է 1930-31 բյուջետային տարվանից կի-բառել ինքնուրույն բյուջե գյուղխորհուրդներում՝ Վրաստանի ՍՆՀ բոլոր

¹⁾ I կատեգորիայի ռայոնի, ռայգործկոմի ԲԳՏ տեսչի ռոճկաչափը սահմանված է համաձայն Անդրկենտգործկոմի 1930 թ. հոկտ. 23-ի վորոշման, վորը հրատարակվել է «Զար-յա Վոստովկա»-յի նույն թվի հոկտ. 26 թ-ում:

²⁾ Ռազմական տեսչութեան ռոճկաչափի կատեգորիան սահմանված է Անդրկենտ-գործկոմի 1930 թ. հոկտ. 19-ի վորոշմամբ, վորը հրատարակվել է նույն թվի «Զարյա Վոս-տովկա»-յի հոկտ. 26-ի թ-ում:

գյուղխորհուրդներում, բացի առանձնապես հետ մնացածներին, վերոնց ցուցակը սահմանում է Վրաստանի ՍՍՀ կենտրոնական գործադիր կոմիտեն, Հայաստանի ՍՍՀ գյուղխորհուրդների ընդհանուր քանակի առնվազն 60% և Ադրբեյջանի ՍՍՀ—նույն քանակության առնվազն 30%:

Գյուղական խորհուրդների համար սահմանված են հետևյալ շտատները.

ա) ինքնուրույն բյուջե ունեցող գյուղխորհուրդների համար յերեք շտատային միավորներ՝ 1) նախագահ, 2) քարտուղար և 3) հաշվապար.

բ) ինքնուրույն բյուջե չունեցող գյուղական խորհուրդների համար յերկու շտատային միավորներ՝ 1) նախագահ և 2) քարտուղար:

Գյուղական խորհուրդներին աշխատավորների համար սահմանված են ռոճկաչափերի հետևյալ կապարները՝

Նախագահ	60 ա.
Քարտուղար	50 ա.
Հաշվապար	60 ա.

Վրաստանի ՍՍՀ կենտ. գործադիր կոմիտեյին առաջարկված է քննարկել գյուղական խորհուրդները մանրացնելու հարցն և յերեք ամսվա ընթացքում ներկայացնել Անդրկովկասյան կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի նախագահությանը սույն հարցի վերաբերյալ գործնական ձեռնարկումների նախագիծ:

III. Կենսագործկոմների կազմաթմբմների տպաբանների ու ծնողացուց

Ի նկատի ունենալով, Վր. գավառների վերացնելուց և բարձրագույն կառավարչական մարմինների ուսյոնների հետ անմիջական կապեր սահմանելուց հետո խոշոր չափերով բարդանալու յե ուսյոնների կազմակերպչական-մասնայական սպասարկման խնդիրը, Անդրկենտրոնական անհրաժեշտ է վամարել ամեն կերպ ուժեղացնել և ամրապնդել թե Անդրկովկասյան կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի, թե ՍՍՖՍՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեների կազմաթմբմների ապարատները:

Այս նպատակով մատնանշած ապարատների համար սահմանված են հետևյալ շտատները՝

ա) Անդրկովկասյան կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի կազմաթմբմի համար.

1. Կազմաթմբի վարիչ	1 մարդ
2. Կազմաթմբի վարիչի տեղակալ, նա և հրահանգիչ	1 »
3. Խնդրամատուր	1 »
4. Կադրերի հրահանգիչ	1 »
5. Հրահանգիչներ	5 »
6. Քարտուղար	1 »
	10 մարդ

բ) ՍՍՖՍՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների կազմաթմբմների համար.

	ՎՍՖՍՀ	ԱՍՖՍՀ	ՀՍՖՍՀ
1. Կազմաթմբի վարիչ	1	1	1
2. Կազմաթմբի վարիչի տեղակալ, նա և հրահանգիչ	1	1	1
3. Խնդրամատուրներ	2	2	1
4. Կադրերի հրահանգիչ	1	1	1
5. Հրահանգիչներ	6	7	3
6. Վիճակագիր	1	1	1
7. Խորհրդատու	1	1	1
8. Քարտուղար	1	1	1
	14	15	9

IV. Նոր կազմվող ուսյոնների սահմանները յեվ կենտրոնները

Նոր կազմվող ուսյոնների սահմանները և կենտրոնները հաստատվում են հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեների կողմից, Անդրկովկասյան կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի նախագահության կից գավառները վերացնող կոմիտեյի քննարկելուց և հավանությունը ստանալուց հետո:

Գավառները վերացնելու ժամանակ ՍՍՖՍՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետություններում պահպանվում են բոլոր ուսյոնները, բացառությամբ նրանց, վորոնք ՍՍՖՍՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի վորոշմամբ վերացված են:

V. ՍՍՖՍՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետություններում, ուսյոնների ցանցի բառխումը բառ կենտրոնների *)

Համաձայն Անդրկենտրոնական գավառները վերացնող կոմիտեյի վորոշումի, վորը համաձայնեցրած է ՍՍՖՍՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների կառավարությունների հետ, ՍՍՖՍՀ բոլոր տերիտորիայում կազմված են հետևյալ ուսյոնները.

ԱՍՖՍՀ

ա) 1-ին կասեգորիայի ուսյոնները.

1. Աստրալի. Ռայոնի կենտրոնն է՝ Աստարա: Բաժանված է 11 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 11.231 յերկսեռ բնակիչներով:

2. Թաոբառի. Ռայոնի կենտրոնն է՝ Թաոթառ գ.: Բաժանված է 12 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 18.176 յերկսեռ բնակիչներով:

*) ՍՍՖՍՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների կենտրոններին տված անվանների համաձայն:

3. Սամուխի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Սամուխ գ.: Բաժանված է 7 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 7.302 յերկսեռ բնակիչներով:

4. Աղջաբենդի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Աղջաբենդ գ.: Բաժանված է 7 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 15.395 յերկսեռ բնակիչներով:

Գեյնյուկի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ն. Գեյնյուկ գ.: Բաժանված է 9 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 17.202 յերկսեռ բնակիչներով:

6. Ջափարաբադի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ջափարաբադ գ.: Բաժանված է 13 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 15.451 յերկսեռ բնակիչներով:

7. Վարդաշենի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Վարդաշեն գ.: Բաժանված է 15 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 13.774 յերկսեռ բնակիչներով:

8. Ալի-Աբադի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ալի-Աբադ գ.: Բաժանված է 7 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 11.000 յերկսեռ բնակիչներով:

9. Կախի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կախ գ.: Բաժանված է 8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 14.866 յերկսեռ բնակիչներով:

10. Խիզի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Խիզի գ.: Բաժանված է 15 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 17.427 յերկսեռ բնակիչներով:

11. Կուբաթլու: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կուբաթլու գ.: Բաժանված է 19 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 17.358 յերկսեռ բնակիչներով:

12. Բելասուվարի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Բելասուվար գ.: Բաժանված է 9 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 14.198 յերկսեռ բնակիչներով:

13. Կարասուլի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կարասուլ գ. (գյուղխորհուրդների կազմի և ազգաբնակչության քանակի մասին տեղեկություն չկա):

14. Վարֆեղուզի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Վարֆեղուզ գ.: Բաժանված է 16 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 18.439 յերկսեռ բնակիչներով:

15. Դասափյուլի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Դասափյուլ գ.: Բաժանված է 9 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 8.476 յերկսեռ բնակիչներով:

16. Կելբաջարի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կելբաջար գ.: Բաժանված է 14 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 18.451 յերկսեռ բնակիչներով:

17. Ջալալաբադի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ջալալաբադ գ.: Բաժանված է 17

գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 19.795 յերկսեռ բնակիչներով:

Ծանոթություն. 1. Ջափարաբադի, Գեյնյուկի և Դասափյուլի ռայոնների աշխատակիցների աշխատավարձը հավասարեցված է յերկրորդ կատեգորիայի ռայոնի աշխատակիցների աշխատավարձին:

2. Վարդաշենի, Աստարայի, Կուբաթլուի, Կելբաջարի և Ջանգելանի ռայոնների աշխատակիցների աշխատավարձը հավասարեցված է յերրորդ կատեգորիայի ռայոնի աշխատակիցների աշխատավարձին:

3. Ծանոթության № 1 և 2 կետերում հիշատակած ռայոնների կառուցվածքը և շտատները սահմանվում են այնպես, ինչպես առաջի կատեգորիայի ռայոններում:

բ) 2-րդ կատեգորիայի ռայոններ.

1. Ջուլֆանդի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ջուլֆանդ գ. (Լերիկ): Բաժանված է 13 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 26.996 յերկսեռ բնակիչներով:

2. Ախսուլի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ախսուլ գ.: Բաժանված է 22 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 37.776 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Կարամարյանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կարամարյան գ.: Բաժանված է 17 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 35.990 յերկսեռ բնակիչներով:

4. Ղոնաղբենդի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ղոնաղբենդ գ.: Բաժանված է 17 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 35.354 յերկսեռ բնակիչներով:

5. Դիվլի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Դիվլի քաղ.: Բաժանված է 19 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 38.738 յերկսեռ բնակիչներով:

6. Խաչմասի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Խաչմաս քաղ.: Բաժանված է 20 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 27.120 յերկսեռ բնակիչներով:

7. Կարադնլի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կարադնլի գ.: Բաժանված է 17 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 24.187 յերկսեռ բնակիչներով:

8. Աղջաբաբի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Աղջաբաբ գ.: Բաժանված է 14 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 20.873 յերկսեռ բնակիչներով:

9. Ջերալի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ջերալի գ.: Բաժանված է 13 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 22.443 յերկսեռ բնակիչներով:

10. Քյուլդամբի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Քյուլդամբի գ.: Բաժանված է 15 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 28.653 յերկսեռ բնակիչներով:

11. Գեսաբեզի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Գեսաբեզ գ.: Բաժանված է 19 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 30.271 յերկսեռ բնակիչներով:

12. Նարխանուսկի (Չուրնաբաթի): Ռայոնի կենտրոնն է՝ Յեկենինո գ.: Բաժանված է 32 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 31.712 յերկսեռ բնակիչներով:

13. Մարազի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Մարազի գ.: Բաժանված է 12 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 24.939 յերկսեռ բնակիչներով:

14. Ալի-Բայբամի: Ռայոնի կենտրոնն է Չուբովկա գ.: Բաժանված է 18 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 29.197 յերկսեռ բնակիչներով:

15. Շամախի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Շամախի քաղ.: Բաժանված է 20 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 19.729 յերկսեռ բնակիչներով:

16. Սաբիր-Աբադի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Սաբիր-Աբադ գ.: Բաժանված է 21 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 24.506 յերկսեռ բնակիչներով:

17. Բարդալի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Բարդա գ.: Բաժանված է 18 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 23.871 յերկսեռ բնակիչներով:

Ծանոթություն. Չուվանդի Ռայոնի աշխատակիցները, աշխատավարձի կապարների նկատմամբ, հավասարեցված են 3-րդ կատեգորիայի Ռայոնի աշխատակիցներին:

գ) 3-րդ կատեգորիայի ռայոնները.

1. Աստախան-Բազարի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Աստախան-Բազար գ.: Բաժանված է 25 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 50.648 յերկսեռ բնակիչներով:

2. Ադդամի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ադդամ քաղ.: Բաժանված է 22 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 54.484 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Գյոկչայի (Ուջարի): Ռայոնի կենտրոնն է՝ Գյոկչայ քաղ.: Բաժանված է 23 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 51.827 յերկսեռ բնակիչներով:

4. Թավուզի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Թավուզ կայարանը: Բաժանված է 22 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 45.135 յերկսեռ բնակիչներով:

5. Ղազախի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ղազախ քաղ.: Բաժանված է 28 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 48.080 յերկսեռ բնակիչներով:

6. Շամխուրի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Շամխուր գ.: Բաժանված է 21 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 54.502 յերկսեռ բնակիչներով:

7. Ղուբայի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ղուբա քաղ.: Բաժանված է 16 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 44.923 յերկսեռ բնակիչներով:

8. Լաչինի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Լաչին գ.: Բաժանված է 25 գյուղխորհուրդների: (Ազգաբնակչության քանակի մասին տեղեկություն չկա):

9. Կասում-Իզմայլովի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Դալիմամեդլի գ.: Բաժանված է 27 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 42.783 յերկսեռ բնակիչներով:

10. Կարյազի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կարյազինո գ.: Բաժանված է 19 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 53.522 յերկսեռ բնակիչներով:

11. Լյանգարանի (Շիրակի): Ռայոնի կենտրոնն է՝ Լյանգարան քաղ.: Բաժանված է 24 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 54.246 յերկսեռ բնակիչներով:

12. Սալյանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Սալյանի քաղ.: Բաժանված է 24 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 44.220 յերկսեռ բնակիչներով:

13. Բելովանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Բելովանի գ.: Բաժանված է 4 գյուղխորհուրդների: (Ազգաբնակչության քանակի մասին տեղեկություն չկա):

14. Ջաֆարալի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ջաֆարալա քաղ.: Բաժանված է 15 գյուղխորհուրդների: (Ազգաբնակչության քանակի մասին տեղեկություն չկա):

15. Ադդաբի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ադդա քաղ.: Բաժանված է 19 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 44.808 յերկսեռ բնակիչներով:

16. Խազրի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կուսարի գ.: Բաժանված է 24 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 45.881 յերկսեռ բնակիչներով:

17. Կուսկաթեմի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կուսկաթեմ գ.: Բաժանված է 16 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 48.249 յերկսեռ բնակիչներով:

18. Մասալինի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Մասալին գ.: Բաժանված է 23 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 51.723 յերկսեռ բնակիչներով:

Ծանոթություն 1. Գյոկչայի ռայոնում, Ռայոնի կենտրոնը Ուջարից փոխադրած է Գյոկչայ քաղաքը:

2. Ռայոնի կենտրոնը Շյուրշյուկ գյուղից փոխադրած է Լենքո-
րան քաղաքը:

3. Նախկին Զարոմուխակի ռայոնում ռայոնի կենտրոնը Թալլի
գյուղից փոխադրված է Զաքաթալա քաղաքը:

4. Աղդամի ռայոնում ռայոնի կենտրոնը Գարգար գյուղից փո-
խադրված է Աղդամ քաղաքը:

5. Ղուբայի ռայոնը կազմվում է՝ Կուսարիի ռայոնի հարավային
մասից, ներփակելով Կուսարին և Ռուստավիի ռայոնի արևելյան մասը,
Ղուբա քաղաքը, հրեյական արվարձանով:

5. Ռուստավի ռայոնի արևմտյան մասը անցնում է Ղոնախքենդի
ռայոնին, իսկ Կուսարիի ռայոնի հյուսիսային մասն անցնում է Խազ-
րիի ռայոնին, վարչական կենտրոնը Խազրիի ռայոնից փոխադրելով
Գիլի գյուղը:

Անդրկենտրոնական կից գավառները վերացնող Անդրկովկասյան կո-
միտեի հաստատել է Աղբրեջանի ՍԽՀ հետևյալ վերոշումները՝ այն է.

ա. Դալմաթիա, Ալմալու, Կոտուրլու, Նիցի և Խալախանի վերացման
մասին:

բ. Ղուբայի ռայոն կազմելու և Ղուբայի շրջանում յերկու ռայոն վե-
րացնելու մասին՝ Կուսարիի և Ռուստավի:

գ. Խիլլու ռայոնի կենտրոնը Խիլլի գյուղից Սալյան քաղաքը փոխա-
դրելու մասին, վերանվանելով Սալյանի ռայոն:

VI. ԱՍՍԽՀ ռայոնացումը ինքնավար կազմավորմանում:

Ա. Նախիջևանի ՍԽՀ.

ա) 1-ին կատեգորիայի ռայոնները.

1. Լենինի: Ռայոնի կենտրոնն է Ուրդուբաթ քաղ.: Բաժանված է 11
գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 12.101 յերկսեռ բնա-
կիչներով:

2. Զուլֆայի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Զուլֆա քաղ.: Բաժանված է 11
գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 14.262 յերկսեռ բնա-
կիչներով:

3. Աբրակունի: Ռայոնի կենտրոնն է Աբրակունի գ.: Բաժանված է
8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 9.022 յերկսեռ բնա-
կիչներով:

4. Շախբուզի: Ռայոնի կենտրոնն է Շախբուզ գ. (գյուղխորհուրդների
կազմի և ազգաբնակչության քանակի մասին տեղեկություններ չկան):

բ) 2-րդ կատեգորիայի ռայոնները.

1. Ասալի: Ռայոնի կենտրոնն է Բաշ-Նուրաշեն գ.: Բաժանված է
14 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 35.297 յերկսեռ բնա-
կիչներով:

2. Նախիջևանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Նախիջևան քաղ.: Բաժանված
է 20 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 31.657 յերկսեռ
բնակիչներով:

Ծանոթություն 1. Լենինի, Զուլֆայի, Աբրակունիի և Շախբուզի
ռայոնները միմյանց աշխատավարձի տեսակետից հավասարեցված են
2-րդ կատեգորիայի ռայոններին:

2. Նախիջևան քաղաքին սպասարկելու համար քաղխորհրդի ա-
պարատ չի կազմվում, այլ քաղխորհուրդը ոգտվում է Նախիջևանի ռայ-
գործկոմի ապարատից:

Բ. Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար մարզ:

ա) 1-ին կատեգորիայի ռայոնները.

Շուշի: Ռայոնի կենտրոնն է Շուշի քաղ.: Բաժանված է 6 գյուղ-
խորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 10.459 յերկսեռ բնակիչ-
ներով:

բ) 2-րդ կատեգորիայի ռայոնները.

1. Մարտունու: Ռայոնի կենտրոնն է Մարտունի գ.: Բաժանված է 25
գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 34.121 յերկսեռ բնա-
կիչներով:

2. Դիզակի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Հադրութ գ.: Բաժանված է 21 գյուղ-
խորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 31.519 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Ստեփանակերտի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ստեփանակերտ քաղ.: Բա-
ժանված է 33 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 31.110
յերկսեռ բնակիչներով:

Ծանոթություն: Ստեփանակերտ քաղաքի քաղխորհրդի ապարատը
միացվում է Ստեփանակերտի ռայոնական գործադիր կոմիտեի ա-
պարատի հետ:

գ) 3-րդ կատեգորիայի ռայոնները.

1. Զրաբերդի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Զրաբերդ գ.: Բաժանված է 33
գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 36.241 յերկսեռ բնա-
կիչներով:

VII. Արասանի ՍԽՀ

ա) 1-ին կատեգորիայի ռայոնները.

1. Նրցո-Թիմանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Թիմանի գ.: Բաժանված է
6 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 15.612 յերկսեռ բնա-
կիչներով:

2. Թովուշի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Թովուշ գ.: Բաժանված է 6 գյուղ-
խորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 19.597 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Ձեմո-Սվաների: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Մեստիյա գ.: Բաժանված է 14 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 11.179 յերկսեռ բնակիչներով:

4. Քվեմո-Սվաների: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Չվեխիերի գ.: Բաժանված է 3 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 7.644 յերկսեռ բնակիչներով:

5. Խելվի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կաղբեկ գ.: Բաժանված է 6 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 8.727 յերկսեռ բնակիչներով:

Ծանոթություն: Երցո-Թիոնեթի և Թուրշի ռայոնների աշխատակիցները, աշխատավարձի նկատմամբ, հավասարեցված են 2-րդ կատեգորիայի ռայոնի աշխատակիցներին, իսկ Խելի, Ձեմո-Սվանեթի և Քվեմո-Սվանեթի ռայոնների աշխատակիցները հավասարեցված են 3-րդ կատեգորիայի ռայոնի աշխատակիցներին հետ:

բ) 2-րդ կատեգորիայի ռայոնները.

1. Բորժոմի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Բորժոմ քաղ.: Բաժանված է 8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է՝ 23.185 յերկսեռ բնակիչներով:

2. Կասպի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ծիթելի-Քալաբի գ.: Բաժանված է 12 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 37.895 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Լազոդիսի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Լազոդեդ գ.: Բաժանված է 8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 31.641 յերկսեռ բնակիչներով:

4. Կվարելի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կվարելի գ.: Բաժանված է 6 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 29.415 յերկսեռ բնակիչներով:

5. Աղբուլաղ-Մանգլիսի: Ռայոնի կենտրոնն է Աղբուլախ գ.: Բաժանված է 10 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 37.424 յերկսեռ բնակիչներով:

6. Բաեկիսի: Ռայոնի կենտրոնն է Բաշկիչեթ գ.: Բաժանված է 8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 24.468 յերկսեռ բնակիչներով:

7. Բուչալուլի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Սարվան գ.: Բաժանված է 11 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 37.005 յերկսեռ բնակիչներով:

8. Դաբ-Կախերի: Ռայոնի կենտրոնն է Սադարեջո գ.: Բաժանված է 2 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 33.075 յերկսեռ բնակիչներով:

9. Դուեթի: Ռայոնի կենտրոնն է Դուշեթ քաղաքը: Բաժանված է 16 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է՝ 39.595 յերկսեռ բնակիչներով:

10. Լյուկսեմբուրգի: Ռայոնի կենտրոնն է Լյուկսեմբուրգ գ.: Բաժանված է 9 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 25.174 յերկսեռ բնակիչներով:

11. Մցխեթ: Ռայոնի կենտրոնն է Մցխեթ քաղաքը: Բաժանված է 6 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 21.674 յերկսեռ բնակիչներով:

12. Մալխի: Ռայոնի կենտրոնն է Գունյա-Ղալա գ.: Բաժանված է 7 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 37.207 յերկսեռ բնակիչներով:

13. Գուրելուի: Ռայոնի կենտրոնն է Բոգդանովկա գ.: Բաժանված է 6 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 24.636 յերկսեռ բնակիչներով:

14. Ադիգեմի: Ռայոնի կենտրոնն է Ադիգեն գ.: Բաժանված է 5 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 22.433 յերկսեռ բնակիչներով:

15. Սաբրուլաուրի: Ռայոնի կենտրոնն է Սաբրուլաուրի գ.: Բաժանված է 28 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 40.160 յերկսեռ բնակիչներով:

16. Բաղդադի: Ռայոնի կենտրոնն է Բաղդադի գյուղը: Բաժանված է 8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 27.054 յերկսեռ բնակիչներով:

17. Վանի: Ռայոնի կենտրոնն է Վանի գ.: Բաժանված է 8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 39.696 յերկսեռ բնակիչներով:

18. Ոկրեթի: Ռայոնի կենտրոնն է Տկվիբուլի քաղ.: Բաժանված է 8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 24.001 յերկսեռ բնակիչներով:

19. Ոճի: Ռայոնի կենտրոնն է Ունի քաղ.: Բաժանված է 17 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 29.270 յերկսեռ բնակիչներով:

20. Չխաբի: Ռայոնի կենտրոնն է Չխաբի գ.: Բաժանված է 7 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 34.206 յերկսեռ բնակիչներով:

21. Ցազբեթի: Ռայոնի կենտրոնն է Ցազբեթ քաղաքը: Բաժանված է 10 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 27.111 յերկսեռ բնակիչներով:

22. Խոնի: Ռայոնի կենտրոնն է Խոնի քաղաքը: Բաժանված է 9 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 36.981 յերկսեռ բնակիչներով:

23. Խարազաուլի: Ռայոնի կենտրոնն է Խարազաուլի քաղ.: Բաժանված է 8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 37.426 յերկսեռ բնակիչներով:

24. Չխոռոցկուլի: Ռայոնի կենտրոնն է Չխոռո-Ցխու գ.: Բաժանված է 8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 25.183 յերկսեռ բնակիչներով:

25. Յալենջիսի: Ռայոնի կենտրոնն է Յալենջիսա գ.: Բաժանված է

8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 23.934 յերկսեռ բնակիչներով:

26. Խորբի: Ռայոնի կենտրոնն է Խորբի գ.: Բաժանված է 7 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 23.640 յերկսեռ բնակիչներով:

27. Լանջխուրի: Ռայոնի կենտրոնն է Լանջխուրի գ.: Բաժանված է 13 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 36.214 յերկսեռ բնակիչներով:

28. Չոխատուրի: Ռայոնի կենտրոնն է Չոխատուրի գ.: Բաժանված է 16 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 34.654 յերկսեռ բնակիչներով:

29. Աբաշայի: Ռայոնի կենտրոնն է Աբաշա քաղ.: Բաժանված է 12 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 37.146 յերկսեռ բնակիչներով:

Ծանոթություն 1. Անդրկենտրոնական կից գավառները վերացնող Անդրկովկասյան կոմիտայի կողմից հաստատված է Վրաստանի ՍՍՀ կառավարության վորդումը:

ա) Թիֆլիսի քաղաքամերձ ռայոնի վերացումը:

բ) հետևյալ ռայոնների միացման մասին. այն է՝ Մանգլիսի ռայոնը Աղբուլաղի հետ, 2. Մաչխերի ռայոնը ձիաթուրու հետ և 3. Ախուրի ռայոնը Ախալցխայի հետ:

Ծանոթություն 2. Մանգլիսի գ. կուրորտային գոտին հանվում է Մանգլիս-Աղբուլաղի ռայոնից և զբոսնում է Թիֆլիսի քաղաքային խորհրդի իրավասության տակ:

դ) 3-րդ կատեգորիայի ռայոնները:

1. Գուրի: Ռայոնի կենտրոնն է Գուրի քաղ.: Բաժանված է 14 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 65.609 յերկսեռ բնակիչներով:

2. Սալիքի: Ռայոնի կենտրոնն է Սալիքի քաղաքը: Բաժանված է 19 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 78.198 յերկսեռ բնակչությունով:

3. Գուրջաանի: Ռայոնի կենտրոնն է Գուրջաանի քաղ.: Բաժանված է 13 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 61.424 յերկսեռ բնակչությունով:

4. Թելավի: Ռայոնի կենտրոնն է Թելավ քաղ.: Բաժանված է 13 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 66.851 յերկսեռ բնակչությունով:

5. Սղնախի: Ռայոնի կենտրոնն է Սղնախ քաղ.: Բաժանված է 19 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 68.573 յերկսեռ բնակիչներով:

6. Ախալքալաքի: Ռայոնի կենտրոնն է Ախալքալաք քաղ.: Բաժանված է 15 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 53.696 յերկսեռ բնակիչներով:

7. Ախալցխայի: Ռայոնի կենտրոնն է Ախալցխա քաղ.: Բաժանված է 13 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 53.744 յերկսեռ բնակիչներով:

8. Չեսալոնի: Ռայոնի կենտրոնն է Չեսալոն քաղ.: Բաժանված է 11 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 51.914 յերկսեռ բնակիչներով:

9. Սամսրեղի: Ռայոնի կենտրոնն է Սամսրեղի քաղ.: Բաժանված է 10 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 51.771 յերկսեռ բնակիչներով:

10. Զիաթուրի: Ռայոնի կենտրոնն է Զիաթուրի քաղ.: Բաժանված է 16 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 83.107 յերկսեռ բնակիչներով:

11. Զուգդիդի: Ռայոնի կենտրոնն է Զուգդիդի քաղ.: Բաժանված է 18 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 54.462 յերկսեռ բնակիչներով:

12. Ոգուրգեթի: Ռայոնի կենտրոնն է Ոգուրգեթ քաղ.: Բաժանված է 16 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 42.587 յերկսեռ բնակիչներով:

13. Մարսիլի: Ռայոնի կենտրոնն է Մարսիլի գ.: Բաժանված է 13 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 46.321 յերկսեռ բնակիչներով:

14. Սեևակի: Ռայոնի կենտրոնն է Նոր Սեևակի քաղաքը: Բաժանված է 14 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 42.206 յերկսեռ բնակիչներով:

VIII. Վրաստանի ՍՍՀ կազմի մեջ մեկուկես ինքնավար միավորների ռայոնացումը:

ա. Աբխազիայի ինքնավար ՍՍՀ.

1. Գագրի: Ռայոնի կենտրոնն է Գագրի քաղաքը: Բաժանված է 10 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 20.644 յերկսեռ բնակչությունով:

2. Գալի: Ռայոնի կենտրոնն է Գալի քաղ.: Բաժանված է 25 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 50.086 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Գուրաուսի: Ռայոնի կենտրոնն է Գուրաուս քաղ.: Բաժանված է 22 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 30.798 յերկսեռ բնակիչներով:

4. Կոդորի: Ռայոնի կենտրոնն է Ոչեմչիրի քաղ.: Բաժանված է 20 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 33.086 յերկսեռ բնակիչներով:

5. Սուխումի: Ռայոնի կենտրոնն է Սուխում քաղ.: Բաժանված է 20 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 55.529 յերկսեռ բնակիչներով:

բ. Աջարխսանի ինքնավար Սեւ.

1. Բարումի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Բաթում քաղ.: Բաժանված է 5 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 22.378 յերկսեռ բնակիչներով:

2. Կեդիի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կեդի գ.: Բաժանված է 3 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 11.402 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Կոբուլեթի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կոբուլեթի գ.: Բաժանված է 4 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 19.995 յերկսեռ բնակիչներով:

4. Խուլոյի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Խուլո գ.: Բաժանված է 8 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 29.708 յերկսեռ բնակիչներով:

գ. Հարավ-Ոսեթիայի ինքնավար մարզա.

1. Ախալգորի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ախալգորի գ.: Բաժանված է 6 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 22.320 յերկսեռ բնակիչներով:

2. Յիսնվալի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Յիսնվալի քաղ.: Բաժանված է 12 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 48.977 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Ջավի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ջավի գ.: Բաժանված է 10 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 16.441 յերկսեռ բնակիչներով:

IX. Հայաստանի Սեւ.

ա) 1-ի կատեգորիայի ուսյունները.

1. Վեդիի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Բեյուկ - Վեդի գ.: Բաժանված է 27 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 18.475 յերկսեռ բնակիչներով:

2. Իջևլանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Իջևան գ.: Բաժանված է 18 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 21.044 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Մեդրի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Մեդրի գ.: Բաժանված է 18 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 8.139 յերկսեռ բնակիչներով:

4. Թալի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Թալի գ.: Այդ ուսյունը բաժանված է 26 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 13.823 յերկսեռ բնակիչներով:

5. Շամադի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Բերդ գ.: Բաժանված է 16 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 20.142 յերկսեռ բնակիչներով:

Մանրաբույուն: Վեդիի, Մեդրիի և Թալիի ուսյունների աշխատակիցների աշխատավարձը հավասարեցված է 2-րդ կատեգորիայի աշխատակիցների աշխատավարձին:

բ) 2-րդ կատեգորիայի ուսյունները.

1. Աղբաբայի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ամասիա գ.: Բաժանված է 31 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 21.789 յերկսեռ բնակիչներով:

2. Աեսարալի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Աշտարակ գյուղը: Բաժանված է 26 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 23.291 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Գորիսի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Գորիս քաղաքը: Բաժանված է 20 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 23.291 յերկսեռ բնակիչներով:

4. Դիլիջանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Դիլիջան քաղաքը: Բաժանված է 19 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 31.312 յերկսեռ բնակիչներով:

5. Ղափանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ղափանի հանքերը: Բաժանված է 32 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 23.217 յերկսեռ բնակիչներով:

6. Կոսայի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Շախար գ.: Բաժանված է 30 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 26.962 յերկսեռ բնակիչներով:

7. Ղուրդուղուլու: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ղուրդուղուլի գ.: Բաժանված է 23 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 25.901 յերկսեռ բնակիչներով:

8. Մարտունու: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Մարտունի գ.: Բաժանված է 16 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 23.217 յերկսեռ բնակիչներով:

9. Մոլլա-Գյոկչի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Մոլլա-Գյոկչա գ.: Բաժանված է 32 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 30.865 յերկսեռ բնակիչներով:

10. Նոր-Բայազետի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Նոր-Բայազետ քաղ.: Բաժանված է 27 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 51.852 յերկսեռ բնակիչներով:

11. Սիսյանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Կարակալիս գ.: Բաժանված է 29 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 22.410 յերկսեռ բնակիչներով:

Մանրաբույուն: Ղափանի ուսյունի աշխատակիցները աշխատավարձի նկատմամբ հավասարեցված են 3-րդ կատեգորիայի աշխատակիցների աշխատավարձին:

գ) 3-րդ կատեգորիայի ուսյունները:

1. Աբարաանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Բաշաբարան գ.: Բաժանված է 43 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 38.474 յերկսեռ բնակիչներով:

2. Ալլահվերդի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Մանես գ.: Բաժանված է 28 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 38.333 յերկսեռ բնակիչներով:

3. Ախսայի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ն. Ախտա գ.: Բաժանված է 32 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 42.641 յերկսեռ բնակիչներով:

4. Բասարգեչարի: Ռայոնի կենտրոնն է Բասարգեչար գ.: Բաժանված է 34 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 38.707 յերկսեռ բնակիչներով:

5. Վաղարշապատի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Վաղարշապատ գ. (Եջմիածին): Բաժանված է 29 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 34.844 յերկսեռ բնակիչներով:

6. Դարալագյազի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Քեշիշքենդ գ.: Բաժանված է 41 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 30.074 յերկսեռ բնակիչներով:

7. Դամարվի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Դամարլու գ.: Բաժանված է 36 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 37.906 յերկսեռ բնակիչներով:

8. Դարաֆիլիսի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Դարաքիլիսա քաղ.: Բաժանված է 30 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 31.960 յերկսեռ բնակիչներով:

9. Սեփանավանի: Ռայոնի կենտրոնն է՝ Ստեփանավան գյուղը: Բաժանված է 33 գյուղխորհուրդների: Ազգաբնակչության քանակն է 42.950 յերկսեռ բնակիչներով:

Ծանոթություն: Անդրկենտրոնական կից գավառները վերացնող Անդրկովկասյան կոմիտայի կողմից հաստատված է Հայաստանի ՍՍՀ կառավարության վորոշումը՝

ա) Ղզըլդոնու, Համաձվի, Կարմիր գյուղի, Հաջի Դալլուվի, Ալափաբսի և Հրազդանի ռայոնների վերացումը:

բ) Կոտայքի ռայոնական կենտրոնի փոխադրությունը՝ Քանաքեռից—Շահաբ:

X. Ինֆրուսոցն Բաղաֆային խորհուրդներ:

ա. Հայաստանի ՍՍՀ.

Հայաստանի ՍՍՀ Կենտրոնական վորոշմամբ Հայաստանի տերիտորիայի վրա պահվում են յերկու ինքնուրույն քաղաքային խորհուրդներ՝ Յերևանում, Նոր-Արաբկիր գյուղով, և Լենինականում, վորոնք անմիջապես յենթարկվում են Հայաստանի Կենտրոնական նախագահությանը:

բ. Ադրբեջանի ՍՍՀ.

ԱՍՍՀ կառավարության վորոշմամբ Ադրբեջանի տերիտորիայի վրա պահվում են յերեք ինքնուրույն քաղաքային խորհուրդներ՝ Բաղվում, Գյան-

ջայում և Նուխում, վորոնք անմիջապես յենթարկվում են ԱՍՍՀ Կենտրոնական նախագահությանը:

ա) Բաղվի քաղխորհրդին միացված են բնակչության հետևյալ պունկտները.

1. Գյուղդեկ, 2. Դոբի, 3. Հոկմալի, 4. Խուրդալան, 5. Բինադադի, 6. Զաբրատ, 7. Գյուլսան, 8. Ախմեդլի, 9. Ամիրջանի, 10. Բյուլ-Բյուլի, 11. Խոջասան, 12. Մասադիլի, 13. Սարայի, 14. Զարատ, 15. Նովխան, 16. Գորդեկ, 17. Փատման, 18. Դիգյա, 19. Մուհամադլի, 20. Փիրշադի, 21. Գյուրդախանի, 22. Նարդարան, 23. Մաշտադի, 24. Բիլգիա, 25. Բուզդեկի, 26. Բինա, 27. Շահան, 28. Մարդաքանի, 29. Թուրքյանի, 30. Զիրյա, 31. Դալա:

բ) Նուխվա քաղխորհրդին միացված են բնակչության հետևյալ պունկտները.

1. Կիշքենդ, 2. Դալյա, 3. Ոխուլթ, 4. Կոխմուխ:

գ) Գյանջայի քաղխորհրդին միացված են բնակչության հետևյալ պունկտները.

1. Կարմիր գյուղ, 2. Զադալի, 3. Ալաբալի, 4. Նորաշեն, Սարքար, 6. Բաղմանլար:

գ. Վրաստանի ՍՍՀ.

Վրաստանի ՍՍՀ Կենտրոնական և Ժողովրդական վորոշմամբ, Վրաստանի տերիտորիայի վրա պահվում են քաղխորհուրդներ՝ Թիֆլիսում, Բուխայիսում, Փոթիում, Սուխումում և Բաթումում:

ա. Թիֆլիսի քաղխորհրդին միացված են հետևյալ գյուղխորհուրդները իրենց կցված գյուղերով.

1. Ավճալի, 2. Դիդամի, 3. Թեկեթի, 4. Ծղենթի, 5. Կոշորի, 6. Նորի, 7. Մաբուդի, 8. Աղթալի, 9. Դարալագի, 10. Նադարլի:

Մանգլիս գյուղի կուրորտային գոտին հանձնվում է Թիֆլիսի քաղխորհրդին:

բ) Բուխայի քաղխորհրդին միացված է 14 գյուղխորհուրդներ, իրենց կցված գյուղերով.

1. Գոթոգանի, 2. Մագլակի, 3. Մուխիանի, 4. Նամախանի, 5. Ոպուր-Հախեթի, 6. Պատրիկետի, 7. Նախիբգեյի, 8. Ռիոնի, 9. Սաքուլի, 10. Պարթևանականի, 11. Կվիտերի, 12. Ծղալթուրի, 13. Զոգնարի, 14. Կվեդա-Սիմոնթի:

գ) Փոթիի քաղխորհրդին միացված են ներքոհիշյալ չորս գյուղխորհուրդները իրենց կցված գյուղերով.

1. Կվեդա-Չալադի, 2. Ախալ-Գորի, 3. Պատարա-Փոթի և Կուլկի:

դ) Սուխումի քաղխորհուրդ.

յ) Բաթումի քաղխորհուրդ:

(ԱՍՖՖՆՀ Կեցարծկումի 1930 թ. սեպտ. 22-ի վարձումը)

Այն խոշոր խնդիրները, վորոնք սոցիալիստական շինարարութեան վերակազմութեան շրջանում ծառանում են աշխատանքի մարմինների առաջ, այն է՝ բանվորական ուժերի պլանային նախապատրաստութեանը և կադրերի դասավորումը, աշակցութեանը, վորը պետք է ցույց տրվի տնտեսական որոշումներին և արհմիութեաններին արտադրութեան մեջ, սովորական պրոցեսներում և կոլտնտեսութեաններում աշխատանքը ուղիղ կազմակերպելու և նրանից ոգտվելու համար, պայքարը բյալ աշխատավարձի բարձրացման և աշխատանքի դիսցիպլինան ամրացնելու համար, պլանային միջոցառումներով աշխատանքի առողջացումն իրականացնելը, աշխատանքի որոշումներում բանվորների և բարձրակարգի սոցիալական ապահովման թափը խորացնելը, աշխատանքի մարմինների գործունեությունը մեջ ուղիղ դասակարգային գիծ անցկացնելը, մանավանդ աշխատանքի պաշտպանման գործում մասնավոր սեկտորումը պահանջել են, վոր աշխատանքի ցածի մարմինները վերակազմվեն այնպես, վորպեսզի նրանք աշխատեն առանց թերանումի:

Մինչև շրջանների վերացումը համարյա թե աշխատանքի մարմինների գործունեությունը կենտրոնացած է յեղել շրջաններում՝ հանրապետությունների Աշխատանքի ժողովրդական կոմիսարիատներում և Անդրկ. Աշխ. ժողկոմիսարիատում:

Գյուղերում և ռայոններում փաստորեն չեն յեղել աշխատանքի մարմիններ (բացառությամբ մի քանի արդյունաբերական կենտրոնների, այն է՝ ձիաթուրայի, Ալաշկերդի և Ղափանի), վորը դժվարություններ են առաջ բերել ռայոններում կառավարություն միջոցառումները կյանքի մեջ կիրառելու:

Սրան կից, Անդրկենտրոնում 1930 թ. սեպտ. 22-ի վորոշմամբ աշխատանքի և սոցիալական ապահովագրման որոշումները վերակազմված են հետևյալ ձևով.

1. Քաղաքներում՝ Թիֆլիսում, Բաքում և Յերևանում— քաղխորհուրդներին կից ինքնուրույն աշխատանքի բաժիններ չեն կազմակերպվում, այդ բաժիններին ֆունկցիաները տրված են ԱՍՖՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների Աշխատանքի ժողովրդական կոմիսարիատներին, ըստ պատկանելության:

2. Ինքնուրույն խորհուրդներ ունեցող քաղաքներում՝ Քոթայիկում, Փոթիում, Գյանջայում, Նուխիում և Լենինականում—քաղխորհուրդներին կից ի հաշիվ պետական բյուջեի կազմակերպվում են քաղաքային աշխատանքի բաժիններ:

3. Գյուղերում համարված է պարտավորեցուցիչ աշխատանքային հարցերի հետ կապված աշխատանքները հանձնել գյուղխորհուրդի անդամներին մեկին:

4. Կազմակերպել սոց. ապահովագրման դրամավիդներ այն ռայոններում, վորտեղ ապահովագրվածների քանակը 3.000 մարդուց ավելի չէ: Մնացած ռայոններում սոցիալական ապահովագրությունը իրականացնել ռայոնական ապահովագրական բյուրոների միջոցով:

5. Բանվորական ապարատը տեղերում յենթարկել աշխատանքի մարմիններին ըստ նրա տվյալ վայրում գտնված տեղի:

6. Աշխատանքի և սոցալի տեսուչներին անմիջապես յենթարկել ռայոնական գործադիր կոմիտեների նախագահությունը:

7. ԱՍՖՖՆՀ Աշխատանքի ժողովրդական կոմիսարիատին առաջարկել՝
ա) ուժեղացնել սանիտար-տեխնիքական տեսչությունը ԱՍՖՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների Աշխատանքի ժողովրդական կոմիսարիատներում, հանրապետությունների բոլոր արդյունաբերական ձեռնարկություններին սպասարկելու համար.

բ) ԱՍՖՖՆՀ Աշխատանքի ժող. կոմիսարիատին կից աշխատանքի գործավորների վերավորակավորող և վերապատրաստող դասընթացներն ավարտած անձանց անհապաղ աշխատանքի ուղարկել ռայոնները.

գ) ԱՍՖՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետություններում կազմակերպել կարճատև դասընթացներ՝ ռայոններին համար աշխատավորներ պատրաստելու նպատակով.

դ) գավառների վերացման հետևանքով ուժեղացնել տեղերի կենդանի հրահանգչությունը և ղեկավարությունը՝ աշխատանքի մարմինների վերակազմություն անցկացնելու գործում:

8. Առաջարկել ԱՍՖՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեներին ներդաշնակել իրենց որենտրությունները սույն վորոշման հետ:

XII. Կ ա պ ր :

Գավառների վերացման և ռայոնների իրավունքների լայնացման հետևանքով ԱՍՖՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետություններում առանձնապես սուր չափով պակասություն զգացվեց լավ հեռախոսի, հեռագրի, մինչև անգամ փոստի կապի հանրապետական կենտրոնների, ռայոնների և գյուղերի մեջ:

Գոյություն ունեցող կապը նվազագույն չափով չի բավարարում մեր կուլտուրական, տնտեսական, քաղաքական շինարարության պահանջներին: Կան ռայոններ, վորոնք մինչև որս չունեն հեռագրատուն, մինչև անգամ հեռախոս: Ավելորդ է խոսել այն մասին, վոր գյուղխորհուրդները, չնչին բացառությամբ, չունեն հեռախոսներ:

Տվյալ հանգամանքներում դժվարանում է արագ կարգավորումը, հանրապետությունների ղեկավարությունը ռայոնների նկատմամբ, իսկ ռայոնները գյուղերի նկատմամբ արագ կապի կազմակերպությունը թե ռայոնների սահմաններում և թե ռայոնի ու հանրապետության մեջ ստանում է այս պայմաններում խոշոր քաղաքական և կուլտուրական նշանակություն:

Յեկնելով սույն դրույթունից, դավաճանների լիկվիդացիայի համար ստեղծված Անդրկենտրոնական կից կառավարչական հանձնաժողովը առաջարկել է ԽՍՀՄ Փոստի և հեռագրի ժողովրդասարկատի լիազորին ԱՍՖՆՀ-ում:

1. Վոչ ուշ քան 1930 թ. սեպտեմբերի 1-ը ԱՍՖՆՀ բոլոր ռազմական մեջ կարգավորել ամենորոյա փոստի կապ:

2. Կարգավորել վոչ ուշ քան 1930 թ. հոկտեմբերի 1-ը հեռախոսային կապ բոլոր ռազմականների և հանրապետութունների բոլոր կենտրոնների մեջ:

3. ԱՍՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետութունների բոլոր ռազմականներում վոչ ուշ քան մինչև 1931 թ. հունվարի 1-ը սարքավորել բարձրախոսներ, ռադիո-տեղեֆոնի ընդունող ապարատներ, վորպեսզի կենտրոնից ռազմական հաղորդվի խնդրմացի և ղեկավարող ցուցմունքներ:

4. Ժողովրդական կապի կազմերի նախապատրաստման համար Փ. և Հ. ժողովրդատի լիազորին առաջարկված է՝

ա) վոչ ուշ քան ս. թ. հոկտեմբերի 1-ը կազմակերպել ռադիո-հրահանգիչներ, ոգնականներ և կոպիերիստներ պատրաստելու համար կուրսեր, այն հաշվով, վորպեսզի ռազմականները 1930, 1931 թ. թ. ապահովվեն այդ աշխատակիցներով, իսկ կոպիերիստներով և մանտյորներով մինչև 1931 թ. փետրվարի 1-ը:

բ) մինչև կոպիերիստների պատրաստելը հեռախոսի կապը ռազմականների հետ պահպանել ժամանակավոր հեռախոսի աշխատակցուններով:

գ) միջոցներ ձեռք առնել 1930 և 1931 թ. թ. նախահաշիվների միջոցով ստանալու անհրաժեշտ նյութական միջոցներ՝ շենքերի կառուցման համար, առանձնապես Արդրեջանի համար:

5. Անդրկովկասյան Աշխատանքի ժողովրդական կոմիտեի ատենադարձված է՝ զրահապատել Փ. և Հ. ժողովրդատի լիազորին համար կապի բոլոր աշխատակիցներին և թույլ չտալ փոխանակումներ և կապի աշխատակիցների փոխադրումներ ուրիշ հիմնարկութունների և կազմակերպութունների հետ, առանց համապատասխան ժողովրդական սեկտորի տնտեսությանը աշխատակիցներին բաշխող սեկտորի:

6. Գտնել նպատակահարմար և անհրաժեշտ ռազմական գործկոմիտեի և գյուղխորհուրդների մասնակցությունը ելեկտրական ցածի և տեղական կապի ցանցի կառուցման ծախքերում, միևնույն ժամանակ ԱՍՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետութունների մասնակցությունը միջադաքային կապի կառուցման ծախքերում:

7. ԽՍՀՄ Փ. և Հ. ժողովրդատի լիազորը ԱՍՖՆՀ-ում պարտավոր է առաջին հերթին ապահովել աշխատանքի նյութերով այն աշխատանքները, վորոնք նկատի ունեն հանրապետության կենտրոնների և ռազմականների մեջ կապ հաստատելու:

8. Ի նկատի ունենալով ժողովրդական տնտեսության բնագավառում ավտոմեքենաների անցողության բուռն պահանջը և այն, վոր Փ. և Հ. ժողովրդատի լիազորին նախնական պահանջը լրիվ չի բավարարվել, առաջարկել այդ լիազորին ձեռնամուկ լինել գույքի տրանսպորտի կազմակերպմանը:

9. Սրան կից առաջարկված է Անդրկովկասյան ժողովրդական ատենարի կոմիտեի ատենադարձված է հայթայթման կարգ ու պայմաններ նոր բացված ձիա-պոստային կայանների կորմի համար, իսկ միջերող կազմակերպություններին ապահովել նրանց նորմալ հայթայթումը:

10. Ռազմական գործկոմիտեի առավել չափով պարտավոր են աջակցելու Փոստի և Հեռագրի ժողովրդական կոմիտեի ատենադարձված է փոստի տրանսպորտի հաղորդակցության կազմակերպման խնդրում, առաջ քաշելով կոլխոզիկներին և մնացած հասարակությունը այդ գործին աջակցություն ցույց տալու համար:

11. Սայուզտրանսը պարտավոր է ապահովել փոստի ամենորոյա փոխադրումը համաձայն կնքված պայմանագրի:

12. Համաձայն ՍՏՈ-ի և Համամիութենական կենտրոնների վորոշման, անհրաժեշտ է գտնված ազատել Սայուզտրանսի և Կապի ավտոմեքենաները, վորոնցով փոխադրվում է փոստը, ամեն տեսակ զորահավաքից:

13. Բոլոր ռազմական գործկոմիտեի ատենադարձված է՝ ապահովել կապի ռազմական բաժինները համապատասխան շենքերով:

XIII. Փ ո խ ա դ ր ու թ յ ու ն :

Գավառների վերացման հետևանքով ռազմական կոմիտեի ատենարի և՝

1. Առաջարկել ձանապարհների Անդրկովկասյան գլխավոր խճուղիների և չխճած ձանապարհների ու ավտոմոբիլային տրանսպորտի վարչությանը՝ ներկայացնել համամիութենական, հանրապետական և տեղական նշանակություն ունեցող ձանապարհների ցուցակը:

2. ԱՍՖՆՀ բոլոր թե համամիութենական և թե տեղական նշանակություն ունեցող ձանապարհները թողնել Անդրկովկասյան գլխավոր խճուղիների և չխճած ձանապարհների և ավտոմոբիլային տրանսպորտի վարչության ընդհանուր հսկողության տակ, համաձայն այդ խնդրի մասին գոյություն ունեցող որենսդրության:

3. Բոլոր համամիութենական և հանրապետական նշանակություն ունեցող ձանապարհները տալ ԱՍՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների խճուղիների և չխճած ձանապարհների և ավտոմոբիլային տրանսպորտի վարչությունների ղեկավարությանը, վորոնք պետք է իրականացնեն իրենց ղեկավարումը համամիութենական և հանրապետական նշանակություն ունեցող հատուկ ձանապարհների ուղաստեղծների միջոցով:

4. Տեղական նշանակություն ունեցող ձանապարհների հսկողությունը թողնել ռազմական գործադիր կոմիտեներին, ԱՍՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների խճուղի և չխճած ձանապարհների և ավտոմոբիլային տրանսպորտի վարչությունների ընդհանուր տեխնիկական հսկողությամբ:

5. Ռազմական գործադիր կոմիտեները իրավունք ունեն տեղական նշանակություն ունեցող ձանապարհների առանձին խոշոր աշխատանքների արտադրությունը հանձնել ԱՍՖՆՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետություն-

ների խնդիր և չխճած ճանապարհների և ավտոմոբիլային տրանսպորտի վարչութիւններին ունենալիք վարկերի հետ միասին, ներդաշնակելով հարցը իրար մեջ:

6. Սահմանել ռայոնական գործադիր կոմիտեներին կից, միջին հաշվով, ճանապարհների տեխնիկի մեկ շտատային պաշտոն և ճանապարհների յերկու, վոչ շտատային, տասնապետի պաշտոն, վորոնք պետք է պահվեն ի հաշիվ ճանապարհների վարկի:

XIV. Զրային ցնեսությունը արգանքներ:

ԱՍՖՈՋ կազմի մեջ մտնող հանրապետութիւններում ջրային տնտեսութեան ուղիղ տնօրինելը և ղեկավարելը ավելի խոշորագոյն նշանակութիւն ունի Ադրբեջանի համար:

Յեւնելով աշխատավոր հասարակութեան շահից և ցանկանալով նպատակահարմար ոգտագործել ջրային բոլոր սիստեմները, Անդրկենտգործկոմին կից գտնվող ռայոնացման կոմիտեի անհրաժեշտ է գտել ջրային տնտեսութեան կազմակերպութեան նկատմամբ սահմանել ներքոնշյալ ձևը.

1. Բոլոր ջրի ռայոններում, վորտեղ գոգադիպել են ռայոնների տերիտորիաների սահմանները, ունենալ ջրային տնտեսութեան ռայոնական վարչութիւն:

2. Այն ռայոններում, վորտեղ արհեստական վոռոգման սիստեմները պահանջում են յերկու հարակից ռայոնների տերիտորիաների համար ստեղծելու մեկ ջրային տնտեսութեան վարչութիւն, անհրաժեշտ է գտնված, վորպետքի այդ ջրային տնտեսութեան վարչութիւնը կազմակերպվի հիմնական ջրի հողերի տարածութիւն ունեցող ռայոնական գործկոմներին կից:

3. Ծարտարապետական վոռոգման սիստեմների վարչութիւնը պահպանվում է գոյութիւն ունեցող ձևով, յենթադիվելով հանրապետական ջրային վարչութիւններին:

4. Զրից ոգտվելու խնդրի կարգավորումը և ջրի բաշխման խնդիրը գոգադերի մեջ հանձնվում է ջրաբաշխներին (Վարներին):

5. Բոլոր աշխատանքները, վորոնք կապված են իրիգացիոն սիստեմի շահագործման հետ և միևնույն ժամանակ մանր կառուցողական աշխատանքները և ջրային սիստեմի նորոգումը հանձնվում են համապատասխան տերիտորիայի սահմաններում գոյութիւն ունեցող ռայոնական ջրային վարչութիւններին:

6. Հարակից ռայոնների սիստեմներից ոգտվելու հետ կապված բոլոր հարցերի կարգավորումը, նույնպես և ջրհան տնտեսութիւններից ոգտվելու հետ կապված հարցերը հանձնվում են ԱՍՖՈՋ կազմի մեջ մտնող հանրապետութիւնների ջրային վարչութիւններին:

7. Անդրկոկասյան ջրային տնտեսութեանը (Զակվոդխոդ) հանձնարարված է կարգավորել արհեստական ձևով ջրից ոգտվելու համար կառուցված

սիստեմի հետ կապված բոլոր խնդիրները և հանրապետութիւնների մեջ ջրերի բաշխումը:

8. Զրային վարչութեան ռայոնական վարչութիւնների և նմանապես ջրաբաշխների պահպանումը անց է կացված ի հաշիվ ջրային տուրքի:

XV. Արդյունաբերություն:

Քաղխորհուրդների և ռայոնների ֆինանսա-տնտեսական բաղայի գըլխավոր մասը հանդիսանում է տեղական արդյունաբերութիւնը: Մինչև նոր ռայոնների սահմանելը, ամբողջ տեղական արդյունաբերութիւնը, վորը բաղկացած էր մի քանի տասնյակ կիսակոստարային և կոստարային տիպի ձեռնարկութիւններից, կենտրոնացած էր ԱՍՖՈՋ կազմի մեջ մտնող հանրապետութիւնների շրջաններում, գավառներում և ժողովրդական տնտեսութեան բարձր. խորհրդում:

Մի շարք ապրանքների և շինանյութերի սուր պակասութիւնը, ինչպես և հում նյութի և եծան եներգիայի բազեքը, վորոնք տեղի ունեն ԱՍՖՈՋ-ում, պահանջում են գործադրել բոլոր հնարավոր միջոցները կարելաչափ ոգտա-գործելու և վարգացնելու յեղածը և կազմակերպելու տեղական նոր արդյունաբերական ձեռնարկութիւններ:

Այդ ձեռնարկութիւնները կարող կլինեն, համենայն դեպս, բավարարել տեղական կոմունալ տնտեսութեան և արդյունաբերութեան կարիքներին մի մասը:

Յեւնելով սույն դրութիւնից, Անդրկոկասյան կառավարչական գավառները լիկվիդացիայի յենթարկող կոմիտեի գտել է նպատակահարմար վերագործնել ռայոնական գործկոմներին բոլոր վոչ ցենզային արդյունաբերութիւնը, վորը առաջ գտնվում էր շրջանների և գավառների իրավասութեան տակ, վերապահելով ռայոնների գործկոմների համար կոոպերացիային տալու իրավունք:

Այն ձեռնարկութիւններում, վորոնք թողնվում են ռայոնական գործադիր կոմիտեներին և քաղխորհուրդներին, գործողութեան ղեկավարութիւնը հանձնվում է տեղական տնտեսական բաժնին, առանց տեխնիքական հատուկ ապարատ ստեղծելու:

Ա. կառուցողական նյութերի արդյունաբերութիւնը:

կառուցողական նյութերի տրեստների ղեկավարութեան տակ դրվում են այն արդյունաբարական ձեռնարկութիւնները, վորոնք արտահանում են այնպիսի կառուցողական նյութեր, վորոնց պլանավորումը յենթակա յի ԱՍՖՈՋ կազմի մեջ մտնող հանրապետութիւնների ժողովրդական տնտեսութեան բարձր. խորհուրդներին:

ԱՍՖՈՋ-ում կառուցվող Գյանջայի աղյուսի գործարանը, վորը ունի տարեկան 6,000,000 հատ աղյուսի ուծ և Բագվի կրի գործարանը, վորը ունի տարեկան 60,000 տոննա ցեմենտի ուծ:

Հայաստանի ԽՍՀ գործող 1. Ղարաքիլիսի կղամիտի գործարանը, վորը ունի տարեկան 6.000.000 հատ աղյուսի ուժ, 2. Ջաջուրի կրի գործարանը, վորը ունի տարեկան 12.000 տոննա կրի ուժ:

Ինքնուրույն քաղխորհուրդներին վերադարձված են հետևյալ արդյունաբերական շինանյութերի ձեռնարկությունները.

Ագրբեջանի ԽՍՀ՝ 1. Բազլի քաղխորհուրդին՝ ցեմենտոբետոնի գործարանը, 2. Գյանջայի քաղխորհուրդին՝ Թասարիփադ տպարանը, 3. Նուխիի քաղխորհրդին՝ կառուցվելիք աղյուսի գործարանը:

Հայաստանի ԽՍՀ՝ Յերեանի խորհրդին՝ 1. տոմետի գործարանը, 2—3. աղյուսի և կրի գործարանները, 4. քարախճարանը և 5. քարահանները: Լենինականի քաղխորհրդին՝ 1. կղամիտա-տոմետի գործարանը, 2. մեխանիքական գործարանը, 3. փայտա-գործարանային արհեստանոցը, 4. տպարանը, 5. քարախճարանը:

Վրաստանի ԽՍՀ՝ 1. Թիֆլիսի քաղխորհրդին՝ 1. ելեքտրո-մեխանիքական «Տեմզա» գործարանը, 2. «Տեմզա» գործարանի մեխանիքական-նորոգող արհեստանոցը, 3. լարա-բեկռային (մեխ) գործարանը «Լուրսմանի», 4. փայտաշեն գործարանը «Խիս նածարմի»:

2. Քուլթայիսի քաղխորհրդին՝ 2 փայտի-սղոցարանային գործարաններ: 3. Սուխումի քաղխորհրդին՝ տպարանը:

Բ. Տեղական նշանակութիւն ունեցող արդյունաբերությունը:

Ագրբեջանում և Վրաստանում տրված են ռազգործկոմներին տեղական նշանակութիւն ունեցող հետևյալ ձեռնարկությունները.

1. Ղուբայի ռազոնին՝ փայտասղոցարանային գործարանը Տյուլցերանում:

2. Լենքորանի ռազոնին՝ կառուցվելիք աղյուսի գործարանը:

3. Խոնիի ռազոնին՝ փայտասղոցարանային գործարանը:

4. Մցխեթի ռազոնին՝ աղյուսի գործարանը:

5. Սամոբեդի ռազոնին՝ աղյուսի գործարանը:

6. Լանչխութի ռազոնին՝ աղյուսի գործարանը:

7. Ուլուրգեթի ռազոնին՝ կառուցվելիք աղյուսի և կրի գործարանները:

8. Գուրջանիի ռազոնին՝ աղյուսի գործարանը:

9. Ջուզգիդի ռազոնին՝ աղյուսի գործարանը:

10. Յիւնիվալի ռազոնին՝ աղյուսի և կրի գործարանները:

Գ. Մանրահամի արդյունաբերությունը:

Գավառները լիկվիդացիայի յենթարկող կառավարչական կոմիտեան սննդահամի նկատմամբ գտել և ավելի նպատակահարմար.

ա) Ագրբեջանի ՍԽՀ.

1. Թոզնել Ազսելյուտի կազմում բոլոր արդյունաբերական ձեռնարկու-

թյունները, վորոնք յեղել են նրա կազմում մինչև գավառների վերացումը և ռազոնների նոր կազմակերպումը:

2. Բոլոր մնացած սննդահամի արդյունաբերական ձեռնարկությունները, վորոնք մինչև գավառների վերացումը յեղել են հենց իրենց գավառների հսկողության տակ, այդպիսիները տալ համապատասխան ռազգործկոմներին կառավարելու նպատակով:

բ) Վրաստանի և Հայաստանի ՍԽՀ.

3. Մանրահամի բոլոր արդյունաբերական ձեռնարկությունները, վորոնք գտնվելիս են յեղել քաղխորհուրդների ղեկավարության տակ, այդպիսիները թողնել վերջիններին կարգադրությանը:

4. Մանրահամի արդյունաբերական ձեռնարկությունները, վորոնք գտնվելիս են յեղել մինչև գավառների վերացումը գավգործկոմների կարգադրության տակ, այդպիսիները տալ համապատասխան ռազոնական գործկոմների կարգադրությանը:

XVI. Ռազգործկոմներին կից Ֆիզկուլտուրայի խորհուրդներ:

Համաձայն ԽՍՀ Միության Կենտգործկոմի նախագահության կոմիտեայի գավառների վերացման աշխատանքների ղեկավարման մասին 1930 թ. սեպտեմբերի 8-ի վորոշման (№ 5, 6) անհրաժեշտ է գտնված.

ա) բոլոր ռազգործկոմներին կից ստեղծել ֆիզկուլտուրայի խորհուրդներ, ձեռնարկելով միջոցներ այն մասին, վոր այն ռազոններում, վորտեղ մասնազիտական շտառնի միավորներ չեն լինելու, աշխատանքը կատարել հասարակական նազրուզիայի ձևով:

բ) ֆիզկուլտուրայի աշխատակիցներին ծախքերը պահել մինչև գավառների վերացման նախկին սահմաններում:

Ֆիզկուլտուրայի աշխատակիցներին, վորոնք յեղել են գավգործկոմներին նախկին շտառներում, բաժանել ռազոնների վրա:

XVII. Ռազմական ծախսեր:

Համաձայն ԽՍՀ Միության Կենտգործկոմի 1930 թ. սեպտեմբերի 18-ի վորոշման, ԱՄՖԽՀ գավառները վերացնող կառավարչական հանձնաժողովը գտել և նպատակահարմար ամեն մի ռազոնում սահմանել ռազմական տեսչություն:

XVIII. Տեղական տեխնիկայի կառուցում:

1. Մանրկենտգործկոմին կից ռազոնները բաժանող կոմիտեան արհմիությունների որգանների ստեղծման նկատմամբ գտել և նպատակահարմար.

ա) ստեղծել ռազոնական քարտուղարություն այն ռազոններում, վորտեղ միության անդամների թիվը ավելի յե 1.500 մարդուց.

6. Նոր Բայազեդի գործակալութիւնը՝ Նոր Բայազեդում. սրան կցված են Բասարքեշարի և Մարտունիի գյուղատնտ. վարկ. ընկ.:

7. Եջմիածնի գործակալութիւնը՝ Եջմիածնում:

8. Մեղրի գործակալութիւնը՝ Մեղրի գյուղում:

բ) Բացի այդ բացվելու յեն նաև՝

1. Ալլահվերդիի գրասենյակը՝ Ալլահվերդի քաղ.:

2. Ղամարլուինը՝ Ղամարլու քաղ.:

3. Ղափանինը՝ Ղափանում:

4. Ստեփանավանինը՝ Ստեփանավանում:

5. Սիսիանինը՝ Կարակալիսայում:

Վրաստանի Սեւ.

ա) Գոյութիւն ունեցողները.

Անդրկովկ. Յերկ. գրասենյակ Թիֆլիսում, վորին կցված են հետևյալ գյուղատնտեսական վարկ. ընկերութ.՝ Մանգլիսի, Դուշեթի, Բաշկիչեթի, Մանդարի, Սաղարեջի, Աղբուլաղի, Մցխեթի, Թիոնեթի, Ծալկայի (Գունիա Ղալա):

2. Աջարիստանի բաժանմունքը՝ Բաթումում, վորին կցված են հետևյալ գյուղատնտ. վարկ. ընկերութ.՝ Կոբուլեթի, Կեդինի և Խուլոյի:

3. Աբխազիայի բաժանմունքը՝ Սուխումում:

4. Քութայիսի բաժանմունքը՝ Քութայիսում. սրան կցված են հետևյալ գյուղատնտեսակ. վարկ. ընկերութ.՝ Ամբրուլուրի, Ծաղվերի, Բաղդադի, Զխարի, Զրեբալինի, Զուլուրի, Մեստի, Խոնի, Վանի, Խրեսիլի:

5. Գորիի բաժ.՝ Գորի քաղաքում, վորին կցված են հետևյալ գյուղատնտեսակ. վարկ. ընկերութ.՝ Կասպիի և Ախալգորիի:

6. Կախեթիայի բաժանմունքը՝ Գուրչաանի քաղաքում. սրան կցված են Լազոդեթի, Սղնալի և Կվարելիի գյուղատնտեսակ. վարկ. ընկ.:

7. Հարավ-Ոսեթիայի բաժանմունքը՝ Յիսինվալ քաղ., սրան կցված է Զավիի գյուղատնտեսակ. վարկ. ընկ.:

8. Փոթիի գործակալութիւնը՝ Փոթի քաղ.:

9. Զիաթուրիի բաժ.՝ Զիաթուրի քաղաքում. սրա կցված է Սաչխերիի գյուղատնտ. վարկ. ընկերութ.:

10. Թիֆլիսի քաղ. գործակալութիւնը՝ Թիֆլիսում:

11. Դագրիի քաղ. գործակալութիւնը՝ Դագրի քաղ., սրան կցված է Նոր-Դագրիի գյուղատնտ. վարկ. ընկերութ.:

12. Բորչալույի քաղ. գործակալութիւնը՝ Լյուքսեմբուրգ քաղաքում:

13. Ախալցխայի քաղ. գործակ.՝ Ախալցխա քաղաքում:

14. Զեստաֆոնի քաղ. գործակ.՝ Զեստաֆոնի քաղաքում:

15. Ողուրգեթի քաղ. գործակալութ.՝ Ողուրգեթի քաղ., սրան կցված են՝ Զոխաթաուրի և Լանչխուրի գյուղատնտ. վարկ. ընկերութ.:

16. Ստալինիսի քաղ. գործակալութ.՝ Ստալինիսի քաղաքում:

17. Զուգդիդի քաղ. գործակալութ.՝ Զուգդիդի քաղ.:

18. Սենակի քաղ. գործակալութ.՝ Նոր-Սենակի քաղ., վորին կցված են Աբաշի և Մարտվիլի գյուղատնտ. վարկային ընկ.:

19. Ախալքալաքի քաղ. գործակալութ.՝ Ախալքալաք քաղ., սրան կցված է Բողդանովսկի գյուղատնտ. վարկ. ընկ.:

20. Ոչեմչիրի քաղ. գործակալութ.՝ Ոչեմչիրի քաղ.:

21. Գալիի քաղ. գործակալութ.՝ Գալի քաղ.:

22. Ոնիի քաղ. գործակալութ.՝ Ոնի քաղ.:

23. Գուդաուտի քաղ. գործակալութ.՝ Գուդաուտի քաղ.:

24. Թելավի քաղ. գործակալութ.՝ Թելավ քաղ.:

25. Բորժոմի քաղ. գործակալութիւնը՝ Բորժոմ քաղաքում:

26. Սամտրեդիի քաղ. գործակալութ., Սամտրեդի քաղ.:

բ) Բացի այդ պիտի բացվեն նաև՝

1. Թքվիբուլիի գրասենյակը՝ Թքվիբուլի քաղ.:

2. Կասպիինը՝ Կասպի քաղ.:

3. Լազոդեթինը՝ Լազոդեթի քաղ.:

4. Սղնալինը՝ Սղնալիում:

5. Բաղդադինը՝ Բաղդադի քաղ.:

6. Խոնինը՝ Խոնի քաղ.:

7. Մարթվիլինը՝ Մարթվիլի քաղ.:

8. Դուշեթինը՝ Դուշեթ քաղ.:

9. Աղբուլաղինը՝ Աղբուլաղ գյուղում:

10. Սաղարեջինը՝ Սաղարեջո գյուղում:

11. Գունիա-Կալինը՝ Գունիա-Կալա (Ծալկայի ո.) գյուղում:

XX. Դ. Լ.-ի առխառնեմի տեխնիկայի յեյ մեքոդների ուղիովաղացիւմ:

Պետական հանձնաժողովը ԱՍԽՅՀ Միութեան ռայոնացման համար նախատեսարմար է գտել ԱՍԽՅՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետութիւնների առաջնակարգ և կուլտուրական շրջաններում կազմակերպել մի քանի փորձնական ցուցադրական ռայոններ: Այդ ռայոններում պետք է կազմակերպվի գործավարութեան և ֆինանսական հաշվետւութեան ամենապարզ և ռացիոնալ փորձնական աշխատանք. բացի այդ պետք է պատասխանատւութիւն մտցվի ամեն մի աշխատակցի գործի համար, առանձնապես պարզ և վորոշակի սահմանափակում մտցնելով նրանց ֆունկցիայի մեջ, ԽՍՀՄ-ի ԽՍՀ Ժողովուրդի Ռուս. ՄԻՍՀ-ում անցկացրած փորձի հիման վրա: Ի նկատի առնելով այն հանգամանքը, վոր գործավարութեան և ֆինանսական հաշվառութեան պարզացման այդ փորձը և աշխատավորների ֆունկցիայի սահմանափակումը ԱՍԽՅՀ-ի մեջ չի մտցված մինչև հիմա, Պետական հանձնաժողովը վորոշել է այդ նախադրական համար առաջ բերել հետևյալ ռայոնական կենտրոնները՝

ա) Վրաստանի ՍՍՀ-ում՝ 1) Աղբուլաղ, 2) Բորժոմ, 3) Սարվան, 4) Գուր-
ջանի, 5) Զեստափոնի, 6) Կորուլեթի, 7) Կվարելի, 8) Լազոդեխի, 9) Սամ-
տրեդի, 10) Ստալինիսի (Նաչուրի), 11) Ծալկա և 12) Զխաթուրի:

բ) Հայաստանի ՍՍՀ-ում՝ 1) Ալլաիվերդի, 2) Աշտարակ, 3) Դարաքլիսա,
4) Լենինական, 5) Վաղարշապատ (Եջմիածին):

գ) Ադրբեյջանի ՍՍՀ-ում՝ 1) Շարուր (Նախ. ՍՍՀ), 2) Սարիրաբադ, 3)
Ղաղախ, Վարդաշեն, 5) Աստրախան-Բաղարշադ, 6) Բարդա և Լեռ. Դարա-
բադում՝ յերկուսն ունենում:

Այն ծախքերը, վորոնք առաջ են գալու գործավարության և ֆինան-
սական հաշվառության պարզացման փորձը կիրառելու համար, համա-
ձայն հանձնաժողովի վորոշման, կծածկվեն վերոհիշյալ ուսումնական գործ-
կոմիտեին հատկացնելով յուրաքանչյուրին 1356 ռ. 80 կ., ի հաշիվ հանրա-
պետության ընդհանուր բյուջեի:

XXI. Երջանների վերացման ֆինանսական հետևանքները Անդրի. ՍՍՀ-ում.

Երջանների վերացումը ԱՍՖՍՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետություն-
ների պայմաններում մեծ խնայողություն տվեց թե աղմինիստորատիվ-
վարչական ծախսերում և թե աղատելով մեծ քանակությամբ աշխատավոր-
ներ, վորոնք զբաղված էին շրջագործկոմիտեների վարչության մեջ: Երջանային
և ուսումնական գործկոմիտեների ապարատը, նաև գյուղ. և քաղ. խորհուրդները
և ուսումնական գործկոմիտեների ապարատը, ըստ 1929-30 թվում ծախսված և յեղել 13.923.000 ռուբլի, վո-
րոնց մեծ մասը՝ 7.061.000 ռ. ծախսված և յեղել Անդր. ՍՍՀ շրջանային
մարմինները պահելու համար: Երջանների վերացումը կրճատում տվեց
աղմինիստորատիվ-վարչական ծախքերի 7.061.000 ռ., վորոնցից Ադրբեյջանի
հանրապետութ. — 3.268.000 ռ., Հայաստանի — 951.000 ռ. և Վրաստանի
ՍՍՀ-ից 2.842.000 ռ.:

Շատ դրական հետևանքներ տվեց շրջանների վերացումը՝ մեծ քանա-
կությամբ շրջանային աշխատավորների աղատելու գործում: Բոլոր ԱՍՖՍՀ-ի
մեջ մտնող հանրապետություններից աղատված են 3.717 մարդ, վորոնցից՝
Ադրբեյջանի ՍՍՀ-ից՝ 1496 մարդ, Վրաստանի ՍՍՀ՝ 1819 մարդ և Հայաս-
տանի ՍՍՀ՝ 402 մարդ: Այդ աշխատավորների մեծ մասը վերացված շրջա-
նային մարմիններից զրկված են ուսումնական գյուղական և ուսումնական աղա-
րատները ուժեղացնելու համար:

Երջանային և ուսումնական գործկոմիտեների, գյուղ. և քաղխորհուրդների
աղմինիստորատիվ-վարչական որդանների համեմատական արժողությունը,
նաև այդ հիմնարկներում ծառայող աշխատավորների քանակը 1929-30 և
1931 թթ., համաձայն Անդրի. Ֆինանսական հաշիվների Անդրի. Ֆինանսա-
ցիայում ներկայացնում և հետևյալ պատկերով (տես № 1 հավելվածը 36 և
37 յերեսներում):

Այդ տվյալների վերլուծումը ցույց է տալիս, վոր շրջանների բոլոր
տնտեսական և քաղաքական աշխատանքները ուսումնական և գյուղական փոխադրելու
հետևանքով և նրա հետևանքով, վոր ուսումնական, վոր առաջ միայն զուտ տուրքեր
հավաքող և հաց մթերող վարչական կենտրոն էր, այժմ դարձնելով
վարչական - տնտեսական և քաղաքական կենտրոն, փաս-
տորեն կյանքի մեջ է կիրառում խորհրդային իշխա-
նության և կուսակցության գերազանցապես կարևոր
կարգադրությունները, — պահանջ է առաջ յեղել վոր առաջվա թույլ
և վատ կազմակերպված ուսումնական գործկոմիտեներ և գյուղխորհուրդները ու-
ժեղացվեն թե վորակյալ աշխատավորների թիվը ավելացնելով և թե բյուջեի
զծով: Ադրբեյջանի ՍՍՀ ուսումնական գործկոմիտեների ապարատը ավելացվել է
1332 մարդով, իսկ գյուղխորհուրդներին՝ 236 մարդով: Հայաստանի ՍՍՀ
ուսումնական գործկոմիտեների ապարատը ավելացվել է 533 մարդով, իսկ գյուղ-
խորհուրդներին՝ 615 մարդով: Վրաստանի ՍՍՀ նոր ուսումնացման շնորհիվ
տեղերում աշխատող ընդհանուր աշխատավորների թիվը կրճատվել է 558
միավորով: Հետագայում, յերբ խորհրդային ստորին տեղային իշխանության
որդանները կսկսեն պարզվել գյուղխորհուրդների մեծացումով և նրանց աշ-
խատանքի մեջ կմտցվեն ավելի ուսցիոնալ ձևեր և այլ միջոցներ, այն ժա-
մանակ աղմինիստորատիվ-վարչական ծախքերը ուսումնական գործկոմիտեներում
և գյուղխորհուրդներում զգալիորեն կպակասեն և կկրճատվեն:

XXII. Տեղային Բանվոր-գյուղացիական տնտեսության որդանների ցուցանիշի յեվ նրանց ուժեղացման կոպարների սահմանման մասին:

(Վորոշում Անդրի. Ֆինանսական կոմիտեի 23 հոկտ. 1930 թ.)

Անդրի. Կենտգործկոմը վորոշում է.

1) Հաստատել ներքև ցույց տված բանվոր-գյուղացիական տեղային
որդանների հետևյալ շտատները և նրանց ուժեղացման կոպարները:

Ա. Ռայոնական գործադիր կոմիտեներում.

ա) ԲԳՏ մարմինները 1-ին կատեգորիայի ուսումնական — 2 շտատային
միավոր.

2-րդ և 3-րդ կատեգորիայի ուսումնական 3 շտատային միավոր:

բ) ԲԳՏ աշխատավորների վարձատրության կոպարները ուսումնական.

	Ռայոնների I կատեգ.	Ռայոնների II կատեգ.	Ռայոնների III կատեգ.
Նախագահ			
Հիւպար	160 ռ.	180 ռ.	200 ռ.
Տեսուչ	110 ռ.	125 ռ.	140 ռ.

(Շար. 38-րդ յերեսում):

Ա. Պ. Ա. Ր. Ս. Ի. Պ. Ա. Հ. Պ. Ա. Ն. Ե. Լ. Ո. Ի.

	Ա. Դ. Ր. Բ. Ե. Զ. Ա. Ն.		
	1929-30 թ.	1930-31 թ.	Ավելացում կամ պակասացում
1. Շրջանային գործկոմիտեները.	3,268	—	պակ. 3,268
2. Ռայոնական գործկոմիտեները.	1,003	4,669	ավ. 3,666
3. Գյուղխորհուրդները.	818	2,088	ավ. 1,270
4. Քաղխորհուրդները.	663	670	ավ. 7
Ը ն գ ա մ ե ն ը .	5,752	7,427	ավ. 1,675

Ա. Շ. Ե. Ա. Տ. Ա. Վ. Ո. Ր.

1. Շրջանային գործկոմիտեները.	1,496	—	պակ. 1,496
2. Ռայոնական գործկոմիտեները.	776	2,108	ավ. 1,332
3. Գյուղխորհուրդները.	2,191	2,427	ավ. 236
4. Քաղխորհուրդները.	19	260	ավ. 241
Ը ն գ ա մ ե ն ը .	4,482	4,795	ավ. 313

Ծանոթություն 1. Արժողության նկատմամբ.

- 1) Շրջանային գործկոմի ծախքերի մեջ 1929-30 թթ. մտցված են նաև 2) Ռայոնական գործկոմի և գյուղխորհուրդների ծախքերի մեջ 1930-31 թ. վերջից 258 հազ. հատկացրած և ապագործկոմներին, իսկ 70 հազարը 3) Քաղխորհուրդների ծախքերի ավելացումը առաջանում է նրանից, 1930-31 թ. տարը քաղխորհուրդների մեջ լինելու յեն ապագործ 1929-30 թ. մասում են նաև այն քաղխորհուրդների ծախքերը, զործկոմներին.

Ծանոթություն 2. Շառաների նկատմամբ.

Շրջագործկոմի աշխատավորների հաշվի մեջ մտցված են նաև շրջ խառնավորների թիվը 1930-31 թ. ավյալների բացակայությամբ.

Ա. Ր. Ժ. Ո. Վ. Ո. Ի. Թ. Թ. Ո. Ի. Ն. Ը.

Հ. Ա. Թ. Ա. Ս. Ս. Ա. Ն.			Վ. Ր. Ա. Ս. Ս. Ա. Ն.		
1929-30 թ.	1930-31 թ.	Ավելացում կամ պակասացում	1929-30 թ.	1930-31 թ.	Ավելացում կամ պակասացում
951	—	պակ. 951	2,842	—	պակ. 2,842
446	1,926	ավ. 1,480	1,246	4,008	ավ. 2,762
395	1,783	ավ. 1,388	1,440	1,443	ավ. 3
94	183	ավ. 89	757	834	ավ. 77
1,886	3,892	ավ. 2,006	6,285	6,285	—

Ն. Ե. Ր. Ի. Թ. Ի. Վ. Ը.

402	—	պակ. 402	1,819	—	պակ. 1,819
328	861	ավ. 533	721	1,663	ավ. 942
1,446	1,061	ավ. 615	1,921	1,992	ավ. 71
7	100	ավ. 93	112	360	ավ. 248
2,183	3,022	ավ. 839	4,573	4,015	պակ. 558

Շրջին բաժանմունքների ծախքերը ու շրջ. Բ. Գ. Տ., վորը անցնում է պետբյուջեով: մտցված են նաև վրաստանի ինքնավարների ապարատի ծախքերը, դուստր 328 հազար ո., գյուղխորհուրդներին:

Վոր 1929-30 թ. շրջագործկոմների մարմինը սպասարկում էր նաև քաղխորհուրդներին, իսկ կոմիտեից անկախ ինքնուրույն ապարատներ. բացի այդ, քաղխորհուրդների ծախքերի մեջ ընդ պետք է մտնեն ուսյունների մեջ, 1930-31 թվում վերջինիս ծախքերը տրված են ապարատական զրկված են մոտավորապես:

Բ. Բաղաձայնի խորհուրդներում.

ա) Բոլոր քաղխորհուրդներին շտառները, բացի ներքև ցույց տրվածներից, 3 շտառ. միավոր. բ) Դյանշայի քաղխորհրդի շտառները—4 շտառ. միավոր. գ) Լենինականի և Բուխարայի քաղ. խորհրդի շտառները—5 շտառ. միավոր, դ) Թիֆլիսի և Բաքվի քաղխորհուրդներին շտառները սահմանվում են առանձին կարգով:

2. Հանձնարարել ԱՍՖՈՀ-ի Բան-գյուղաց. տեսչության ժողկոմատին կազմակերպել Ձուլֆայի և Սև ծովյան կառուցվող յերկաթուղային ճանապարհներում ռայոնակ. ԲԳՏ, յուրաքանչյուր շտառը 2 միավ., հետևյալ աշխատավարձով՝ վարիչին—160 ռ. և տեսչին—110 ռ.:

3. Առաջարկել ԱՍՖՈՀ ժողկոմխորհին ապահովել ներկա բյուջեյի տարում այն ծախքերի ծածկում, վորոնք առաջ են դալու, համաձայն ներկա վորոշման, ռայոնական գործկոմիների շտառների ընդլայնացումով:

XXIII. Փամառական կանոնադրություն ռայոնական գործադիր կոմիտեների, Բաղաձայնի խորհուրդների յեվ գյուղական խորհուրդների բյուջեային իրավունքներ:

(Անդրկենսգործկոմի յեվ ԱՍՖՈՀ ժողկոմխորհի 1930 թ. նոյեմբ. 12-ի վորոշում):

I. Խորհուրդների ռայոնական համագումարները՝

ա. ԽՍՀ Միության, ԱՍՖՈՀ և նրա կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների կենտգործկոմիների և ժողկոմխորհների որոնադրությունների համաձայն վորոշում և կազմում են բյուջետային իրավունքների ընդլայնումը շրջանի տերիտորիայի վրա տեղական խորհուրդների գործունեյություն կարգը:

բ. հաստատում են ռայոնական գործադիր կոմիտեների յենթադրությունները հետևյալ հարցերի վերաբերյալ՝

1. ռայոնի տերիտորիայի վրա ռայոնի, գյուղական խորհուրդների և քաղաքների մեջ յեկամուտների և ծախսերի բաշխման մասին:

2. տեղական հարկերի և տուրքերի տեսակների և կոպարների մասին՝ ԽՍՀ Միության ԱՍՖՈՀ և նրա կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների որոնադրությունով վորոշած տեղական հարկերի և տուրքերի թվարկի և կոպարների սահմաններում:

3. կարգավորման ռայոնական ֆոնդերի ոգտին կատարվող մասնահանումների չափերի մասին, նմանապես ռայոնի սակավազոր վարչա-տերիտորիայ միավորներին մատնանշած ֆոնդերից տրվելի նպաստների չափի մասին:

Ծանոթություն: Միասնական գյուղատնտեսական հարկի յեկույթներից բացի գյուղական և քաղաքային բյուջեների յեկույթներից մի մասը մասնահանվում և կարգավորման ֆոնդի ոգտին: Այս մասի չափը

յուրաքանչյուր ռայոնի համար սահմանում են ԱՍՖՈՀ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների ժողկոմը. կոմխորհների խորհուրդները:

գ) ռայոնի վարչա-տերիտորիայ միավորների մեջ տեղական բյուջեների ֆինանսավորման հատուկ ֆոնդից տրվելի նպաստները բաշխելու մասին:

դ) գործող որոնքների համաձայն ռայոնական նշանակություն ունեցող հատուկ ֆոնդեր և կապիտալներ կազմելու մասին:

յե) ռայոնական բյուջեն, նմանապես ռայոնի տեղական բյուջեների ամփոփումը հաստատելու մասին:

զ) ռայոնական բյուջեյի կատարման վերաբերյալ հաշվետվությունը, նմանապես ռայոնի տերիտորիայի վրա բյուջեների կատարման ամփոփումները հաստատելու մասին:

II. Ռայոնական գործադիր կոմիտեները՝

ա) քննարկում և ներկայացնում են ռայոնական համագումարի հաստատությունը յենթադրություններ ըտրը այն հարցերի մասին, վորոնք վերաբերում են խորհուրդների ռայոնական համագումարի իրավասությունը:

բ) ռայոնի սահմաններում կիրառում են տեղական խորհուրդների գործունեյություն ընդհանուր ղեկավարությունը տեղական ֆինանսների վերաբերյալ:

գ) կարգավորում են ռայոնական գործադիր կոմիտեյի տեսչության տակ գտնվող գույքերն և ձեռնարկությունները, նմանապես հսկում են, վորպեսզի սույն գույքերն և ձեռնարկությունները կանոնավոր կերպով շահագործվեն և վարձով տրվեն:

դ) խորհուրդների համագումարների միջանկյալ շրջանում լուծում են խորհուրդների համագումարի իրավասության պատկանող հարցերը և այս հարցերի, վերաբերյալ վորոշումները՝ ներկայացնում են հաստատելու համար խորհուրդների առաջիկա համագումարին:

յե) բաշխում են ռայոնին և ռայոնի տերիտորիայի վրա գտնվող գյուղական խորհուրդների և քաղաքների մեջ տեղական գույքերն և ձեռնարկությունները:

զ) բաշխում են ռայոնական, քաղաքային և գյուղական բյուջեների մեջ յեկամուտներն ու ծախքերը և ապա ներկայացնում են հաստատելու համար խորհուրդների ռայոնական համագումարին:

հ) կազմում են ռայոնական բյուջեն և ռայոնի տեղական բյուջեների ամփոփումները և հաստատելու համար ներկայացնում են ռայոնական համագումարին, նմանապես վերջնականապես հաստատում են գյուղական խորհուրդների և այն քաղաքային խորհուրդների բյուջեները, վորոնք անմիջապես յենթակա չեն հանրապետական կենտգործկոմին: Քննարկում և հաստատում են ռայոնական բյուջեների կատարման վերաբերյալ հաշվետվություններն և հաստատելու համար ներկայացնում են խորհուրդների համա-

գումարին. քննարկում և հաստատում են գյուղական խորհուրդները և հիշյալ քաղաքային խորհուրդները բյուջեները կատարելու վերաբերյալ հաշվետվությունները. քննարկում են ապրանքային բյուջեի մեջ մուծելի ինքնուրույն բյուջե չունեցող գյուղական խորհուրդները յեղևմտային նախահանգիները.

բ) կատարում են ապրանքային բյուջեներն և հսկում են ապրանքային տեղական բյուջեների կատարման վրա.

թ) բացառիկ դեպքերում տեղափոխում են ապրանքային բյուջեի վարկերը միևնույն հատվածի սահմաններում և մի հատվածից մյուս հատված անցկացնելու դեպքում միաժամանակ հաղորդում են տվյալ հանրապետության Ժողովրդական.

ժ) սահմանում են ապրանքային տեղական հարկերի և տուրքերի տեսակներն ու կապարները ու ապա ներկայացնում են հաստատելու համար խորհուրդների ապրանքային համագումարին՝ տեղական հարկերի և տուրքերի թվարկի և կապարների ԽՍՀՄ, ԱՍՖՍՀ և նրա կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների որոշույթով վերջում սահմաններում.

ժա) կազմում են կարգավորման ապրանքային ֆոնդեր. սահմանում են կարգավորման ապրանքային ֆոնդերից արվելի նպաստների չափերը.

ժբ) ապրանքային բյուջեից կազմում են հատուկ տեղական ֆոնդեր և նշանակություն ունեցող կապիտալներ՝ համապատասխան որոշույթով վերջում սահմաններում և հաստատելու համար ներկայացնում են խորհուրդների ապրանքային համագումարին. գործող որոշույթով վերջում համաձայն մասնահանումներ են կատարում պետական հարկերից և յեղևմտային բյուջեից ապրանքային բյուջեի ոգտին, նաև ապրանքային գյուղխորհուրդների և քաղաքների բյուջեի ոգտին.

ժգ) լուծում են ապրանքային բյուջեից պահվող առանձին հիմնարկությունների յերրորդ աստիճանի վարկերի կարգադրիչների յրավունքներ վերապահելու մասին հարցերը.

ժդ) ղեկավարում են միասնական գյուղատնտեսական հարկի, նաև տեղական հարկերի ու տուրքերի գանձումները. ապրանքային տեղական բացի քաղաքներից և յնքնուրույն բյուջեներ ունեցող գյուղխորհուրդներից, գանձում են տեղական հարկերն ու տուրքերը, հսկողության կարգով և տրված գանձառների հիման վրա գործող որոշումների համաձայն. քննարկում են տեղական մարմինների գործողություններն ու կարգադրությունները տեղական հարկեր և տուրքեր, նաև վոչ-հարկային յեղևմտային գանձելու վերաբերյալ. լուծում են ապրանքային բյուջեները մտնող տեղական հարկերի և տուրքերի, նաև վոչ-հարկային յեղևմտային գումարները հետաձգելու, մաս-մաս վճարելու, գանձումից ազատելու և վերադարձնելու վերաբերյալ հարցերը.

ժյ) հաշվարկում են հարկման աղբյուրները.

ժզ) հաստատած նախահանգիների հիման վրա կարգադրում են ապրանքային գործադիր կոմիտեի յենթակա արդյունաբերական, առևտրական և

կոմունալ ձեռնարկություններից, նաև ապրանքային կոմիտեի վերապահված ալ աղբյուրներից ստացվող յեղևմտային. մասնակցում են ապրանքային տեղական բյուջեի վրա գործող հանրապետական նշանակություն ունեցող արդյունաբերական և առևտրական ձեռնարկություններից ստացվող վաստակին յաբերական և յերբ նման յրավունք վերապահված և հիշյալ ձեռնարկությունների նկատմամբ կենտրոնական մարմինների վորոշումներով.

ժե) ծախսում են մի գյուղխորհուրդով ղեկավարված մի քանի գյուղերի կարիքների համար հատկացրած յնքնահարկման միջոցները, ղեկավարում են յնքնահարկման գործը և հսկում են յնքնահարկման միջոցով հավաքած միջոցների կանոնավոր գործադրման վրա.

ժը) տեղական խորհուրդներին վերապահված ստացվածքային յրավունքների մասին գործող որոշում սահմաններում կնքում են վոխառությունների և ալ գործադրներ.

ժթ) սահմանած կարգով միջնորդություններ են հարուցանում բարձրագույն մարմինների առաջ ապրանքային տեղական հարկեր և տուրքեր մուծելու կամ տեղական հարկերի և տուրքերի առավելագույն կոպարները բարձրացնելու մասին.

III. Քաղաքային խորհուրդները

ա) կազմում, քննարկում և հաստատում են քաղաքի տեղական բյուջեն և ներկայացնում են տվյալ հանրապետության Ժողովրդական կոմիտեին յորհրդին:

Ծանոթություն 1: Քաղխորհուրդները՝ 1) հաստատում են յերեն յենթակա գյուղխորհուրդների բյուջեները ալ դեպքում, յերբ ալ գյուղխորհուրդները ունեն յնքնուրույն բյուջեներ. 2) քննարկում են յնքնուրույն բյուջեներ չունեցող գյուղխորհուրդների յեղևմտային նախահանգիները, վորոշ մուծվում են քաղաքի բյուջեի մեջ:

Ծանոթություն 2: Անմիջապես հանրապետական կենտրոնականներին յենթակից քաղաքների յորհուրդները բյուջեներն և սույն բյուջեների կատարման վերաբերյալ հաշվետվությունները վերջնականապես հաստատելու համար ներկայացնում են ապրանքային գործադիր կոմիտեին:

բ) գյուղություն ունեցող որոշույթով վերջում հիման վրա քննարկում և լուծում են քաղաքի տեղական ֆինանսներին վերաբերյալ հարցերը.

գ) տնորինում են քաղաքային յորհրդի տեսչության տակ գտնվող գույքերն և ձեռնարկությունները. նմանապես հսկում են, վորպես ալ գույքերն և ձեռնարկությունները կանոնավոր կերպով շահագործվեն և վարձով արվեն.

դ) քաղաքի սահմաններում վորոշում են տեղական հարկերի և տուրքերի տեսակներն և կապարները՝ գործող որոշույթով սահմանած կարգով.

յե) յ կատար են ածում քաղաքային բյուջեն.

դ) քննարկում և հաստատում են քաղաքային բյուջեյի ի կատար ածելու մասին հաշվետվություններն և ներկայացնում են տվյալ հանրապետության Ժողովում խորհին:

ե) հսկում են քաղաքի տերիտորիայի վրա տեղական հարկերի և տուրքերի գանձման վրա, նաև հաշվարկում են հարկման աղբյուրները:

ը) բարձրագույն մարմինների առաջ միջնորդություններ են հարուցանում քաղաքի տերիտորիայի վրա գործող թվարկով չնախատեսված նոր հարկեր ու տուրքեր մուծանելու կամ տեղական հարկերի ու տուրքերի առավելագույն կտրուկները բարձրացնելու մասին:

թ) լուծում են քաղաքային բյուջեն մտնող տեղական նշանակություն ունեցող վոչ-հարկային յեկամուտները դուրսարկելու, մաս-մաս վճարելու, ներելու և վերադարձնելու վերաբերյալ հարցերը, նաև ամբողջապես քաղաքի բյուջեյի մեջ մտնող տեղական հարկերի և տուրքերի գումարները հետաձգելու, մաս-մաս վճարելու, ներելու և վերադարձնելու մասին հարցերը:

ժ) գործող որենքների համաձայն կնքում են փոխառություններ և այլ վարկային գործարքներ:

ժա) միևնույն հատվածի սահմաններում փոխադրում են քաղաքային բյուջեյի վարկերը, իսկ հատվածից հատված փոխադրելու դեպքում հաղորդում են միաժամանակ տվյալ հանրապետության Ժողովում խորհին:

Ծանոթություն: Անմիջապես հանրապետական կենտրոնական բյուջեյի վարկերը քաղաքային խորհուրդները վարկերի փոխադրությունները մասին հաղորդում են ռազոնական գործադիր կոմիտեներին:

ժբ) լուծում են քաղաքային խորհրդի բյուջեյով պահվող առանձին հիմնարկություններին յերրորդ աստիճանի վարկերի կարգադրիչների իրավունք վերապահելու մասին հարցերը:

ժգ) գործող որենքների սահմաններում կազմում են տեղական ֆոնդեր և հատուկ նշանակություն ունեցող կապիտալներ:

ժդ) անմիջապես հանրապետական կենտրոնական բյուջեյի քաղաքներում կազմում են կարգավորման տեղական ֆոնդեր:

Ծանոթություն: Միասնական գյուղատնտեսական հարկից, բացի այն մասից, վոր գանձվում է գյուղական բյուջեյների ոգտին և քաղաքային հողերից գանձվող գյուղատնտեսական հարկից, մի մասը տրվում է կարգավորման ֆոնդին: Սույն մասի չափը յուրաքանչյուր քաղաքային խորհրդի համար սահմանում է ԱՍՖՈՀ կազմի մեջ մտնող Ժողովրդական կոմիտեների խորհուրդը:

ժե) որենքով սահմանած կարգով կազմում են քաղաքային ռազոնական խորհուրդներ, սահմանում են տեղական ֆինանսների բնագավառում նրանց իրավունքներն ու պարտականությունները, սահմանում են ռազոնական խորհուրդների մուտքերի և ծախքերի թվարկը, նաև քննարկում և հաստատում են ռազոնական խորհուրդների կողմից հավանություն գտած նրանց բյուջեյներն և բյուջեյների ի կատար ածման մասին հաշվետվությունները:

IV. Գյուղական խորհուրդները՝

ա) կազմում և նախապես հաստատում են գյուղական խորհրդի բյուջեն և վերջնականապես հաստատելու համար ներկայացնում են ռազոնական գործադիր կոմիտեյին:

Ծանոթություն: Խնքնուրույն վարչա-տնտեսական միավորներ կազմող գյուղխորհուրդները, վորոնք յենթակա յեն քաղաքային խորհուրդներին և ունեն սեփական բյուջեյներ, վերջնական հաստատության համար ներկայացնում են այս բյուջեյները քաղաքային խորհուրդներին, իսկ ինքնուրույն բյուջեյ չունեցողները ներկայացնում են յեկամտային նախահաշիվներ՝ քաղաքային խորհրդի բյուջեյի մեջ մուծելու համար:

բ) ի կատար են ածում գյուղական խորհրդի հաստատած բյուջեն և այս մասին հաշիվ են տալիս ռազոնական գործադիր կոմիտեյին:

գ) տնորինում են գյուղական խորհրդի տեսչության տակ գտնվող գույքերն ու ձեռնարկությունները, նաև հսկում են, վորպեսզի սույն գույքերն ու ձեռնարկությունները կանոնավոր կերպով ոգտագործվեն և վարձով տրվեն:

դ) գյուղական խորհրդի տերիտորիայի վրա գանձում են գյուղխորհրդի բյուջեն մտնող տեղական հարկերն ու տուրքերը, հաշվառում են հարկման առարկաները, նմանապես կազմում են հարկվող անձանց և տնտեսությունների ցուցակները:

յե) լուծում են վոչ-հարկային յեկամուտները, նաև գյուղխորհուրդների բյուջեն մտնող տեղական հարկերի և տուրքերի հետաձգելու, մաս-մաս վճարելու, ներելու վերաբերյալ հարցերը:

զ) անց են կացնում միասնական գյուղատնտեսական հարկի և գործող որենքների համաձայն սահմանում են վճարների Ժամկետներն և վրայեկների կաբգը, նաև յրագործում են սույն հարկի գանձման հետ կապված այլ ձեռնարկումները:

ե) հաստատում են ինքնահարկում կատարելու մասին քաղաքացիների ընդհանուր Ժողովների վորոշումները, նաև բաԺանում են ինքնահարկը, անց են կացնում ինքնահարկման վերաբերյալ միջոցառումները, նաև տանում են հաշվետվությունը:

ը) տնորինում են այն միջոցները, վոր կազմում են կոլեկտիվ տնտեսություններն յրբև կենցաղային և կուլտուր-կրթական հիմնարկությունների բարելավման ֆոնդեր:

թ) հսկում են նպատակային յեկամտային հողվածների համար մասնակցությունների վրա, վորոնք տրվում են գյուղական խորհուրդների բյուջեյին կոլեկտիվ տնտեսությունների վորոշումների համաձայն և տնորինում են այս միջոցները:

ժ) բացառիկ դեպքերում փոխադրում են գյուղական խորհրդի բյուջեյի վարկերը մի պարագրաֆից մյուսը, նաև ռազոնական գործադիր կոմիտեյի թույլտվությամբ—մի հատվածից մյուս հատված:

ժա) լուծում են գյուղական բյուջեյով պահվող առանձին հիմնարկութ-
յուններին յերկրորդ աստիճանի վարկերի կարգադրիչների իրավունքներ
վերապահելու մասին հարցերը:

Ժբ) տեղական խորհուրդների ստացվածքային իրավունքների մասին
գործող որենքով նախատեսած սահմաններում կնքում են փոխառություն-
ներ և այլ վարկային գործարքներ:

XXIV. Գավառներ լիկվիդացիայի յեմքարկելու մասին:

(ԽՍՀՄ Կենտրոնական յեվ Ժողովխորհի 1930

քվի հուլիսի 23-ի վորոտում)

Արդյունաբերության սոցիալիստական վերակազմության հսկայական
աշդողությունները, գյուղում լայնորեն ծավալվող կոլխոզային շարժումը և
կուլակությունը իբրեւ դասակարգ լիկվիդացիայի յենթարկելը՝ համատարած
կոլեկտիվացման բազայի վրա համայն ժողովրդական տնտեսության սոցիա-
լիստական վերակառուցման մեջ՝ բանվորների, բառրակների, չքավոր ու
միջակ գյուղացիների ցույց տված ակտիվ մասնակցությունը պահանջում են
խորհրդային ամբողջ ապարատից, առաջին հերթին՝ ստորին մարմիններից՝
ծավալված սոցիալիստական զրոհի ու տնտեսության կուլտուրայի և կեն-
ցաղի վերանորոգման հետ կապված խնդիրների իրագործման պարզ ու վո-
րոշ ղեկավարություն:

Դրա համար անհրաժեշտ է, վորպեսզի իշխանության մարմինները
առավելագույն չափով մոտեցվեն բնակչությանը, ամենալայն չափերով ամ-
րացվեն և լայնացվեն նրանց իրավունքներն ու պարտականությունները և
անմիջական կապ հաստատվի նրանց ու իշխանության ղեկավար կենտրո-
նական մարմինների՝ դաշնակից և ինքնավար հանրապետությունների կենտ-
րոնական գործադիր կոմիտեներին ու ժողովրդական կոմիտեներին խորհուրդ-
ների և յերկրային (մարզային) գործադիր կոմիտեների հետ:

Իշխանության մարմիններին բնակչությանը մոտեցնելը կնպաստի ա-
պարատի պարզեցման, բյուրոկրատիզմի դեմ մղվող վճռական պայքարին ու
բանվորների և գյուղացիների լայն մասնակցությամբ՝ ել ավելի խորհուրդների
գործնական աշխատանքի գրավելուն:

Ցենելով վերոհիշյալից, ԽՍՀ Միության Կենտրոնական գործադիր կո-
միտեն և ժողովրդական կոմիտեներին խորհուրդը վորոշում են՝

1. Վերացնել գավառները, գավառական մարմիններին լիկվիդացիայի
վերջնական ժամկետ սահմանելով 1930 թ. հոկտ. 1-ը:

2. Գավառները վերացնելիս յեղնել շրջաններ և գյուղական խորհուրդ-
ների գոյություն ունեցող սահմաններից, չթուլյաւորելով նրանց խորոքա-
ցումը:

Գավառների լիկվիդացիայի շրջանում գյուղխորհուրդների սահմանները
կարող են փոփոխվել միմիայն ԽՍՀ Միության Կենտրոնական գործադիր
կոմիտեյի նախագահության թույլտվությամբ:

3. Գավառները լիկվիդացիայի յենթարկելու հետևանքով նրանց նյու-
թական միջոցներն ու կուլտուրական ույժերը հանձնել շրջանային գործա-
դիր կոմիտեներին, այդ միջոցով նրանցից ստեղծելով ամուր և բնակչությանը
մոտ՝ շրջանների քաղաքական, տնտեսական և սոցիալ-կուլտուրական կյանքը
ղեկավարող իշխանության մարմիններ:

4. Առաջարկել դաշնակից և ինքնավար հանրապետությունների կառա-
վարություններին, նույնպես և յերկրային (մարզային) գործադիր կոմիտե-
ներին՝ ուժեղացնել իշխանության ստորին մարմինների ղեկավարման աշ-
խատանքը և անհապաղ անմիջական կապ սահմանել շրջանային գործադիր
կոմիտեների հետ:

Այդ նպատակներով ամրացնել դաշնակից և ինքնավար հանրապետու-
թյունների կենտրոնաւորան գործադիր կոմիտեներին և յերկրային (մարզային)
գործադիր կոմիտեներին հրահանգական տեսչական ապարատը:

5. Շրջանային գործադիր կոմիտեներին հանձնել՝ գործող որենքու-
թյամբ գավառական գործադիր կոմիտեներին տրված իրավունքներն ու
նրանց վրա դրված պարտականությունները:

6. Շրջանային գործադիր կոմիտեներին և քաղաքային խորհուրդներին
հատկացնել՝ գործող որենքուրդությամբ գավառական գործադիր կոմիտեներին
տրամադրված յիկամուտները:

7. Անհրաժեշտ համարել շրջանային գործադիր կոմիտեներին և քաղա-
քային խորհուրդներին տնորինության հանձնել՝ գավառական գործադիր
կոմիտեներին տնորինության տակ գտնվող ձեռնարկություններն ու սոցիալ-
կուլտուրական հիմնարկությունները, բացառությամբ այն ձեռնարկություն-
ներին ու հիմնարկություններին, վորոնք հատուկ վորոշումների հիման վրա
են և հատկացվեն յերկրային (մարզային) գործադիր կոմիտեներին և
պետք է հատկացվեն յերկրային (մարզային) գործադիր կոմիտեներին և
դաշնակից հանրապետությունների կենտրոնական մարմիններին՝ ըստ պատ-
կանելւոյն:

8. Ստորին խորհուրդներին նյութական բազան ել ավելի ամրացնելու
և լայնացնելու նպատակով, արագացնել ԽՍՀ Միության բոլոր գյուղական
խորհուրդներում ինքնուրույն բյուջեներ մտցնելը:

9. Գավառների պատասխանատու գործավորներին 90% -ից վոշ պակաս
ուղարկել շրջանները աշխատանքի:

Դրա հետ միաժամանակ՝ վճռական միջոցներ ձեռք առնել գյուղական
խորհուրդները կադրերով ամրացնելու և շրջանների ու գյուղական խորհուրդ-
ների գործավորների նյութական վիճակը բարելավելու համար:

10. Գավառները լիկվիդացիայի յենթարկելիս ինքնավար հանրապե-
տությունների և մարզերի իրավունքները, պահպանել լիակատար ծավալով:
Ազգային փոքրամասնությունների գյուղական խորհուրդների և շրջանների
ցանցը պետք է նույնպես ամբողջովին պահպանվի:

11. Գավառական սիստեմի՝ վերը մատնանշված հիմունքներով կազմա-
կերպումը պետք է տարվի այն ձևով, վորպեսզի 1930—1931 բյուջետային
տարվա վարչա-կառավարական ծախքերը, ինչպես պետական, նույնպես և

տեղական բյուջեներով՝ չգերազանցեն 1929—1930 տարվա գավառական և շրջանային ապարատները պահելու համար հատկացված գումարները:

12. Առաջարկել դաշնակից և ինքնավար հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեներին և յերկրային (մարզային) գործադիր կոմիտեներին անհապաղ ընտրել հատուկ հանձնաժողովներ, վորոնց վրա և դնել գավառների լիկվիդացիան կենսագործելու հետ կապված բոլոր ձեռնարկումները:

13. Գավառները լիկվիդացիայի յենթարկելու և գավառական բյուջեները վերացնելու հետևանքով՝ առաջարկել ԽՍՀ Միության Ֆինանսների ժողովրդական կոմիտարիատին՝ հինգ որվա ընթացքում ցուցմունքներ տալ՝ տեղական բյուջեները այն կարգով կազմելու մասին, վորը ապահովի գավառական բյուջեների ուժեղացումը և նրանց կենսագործումը 1930 թ. հոկտեմբերի 1-ից սկսած:

14. Առաջարկել դաշնակից հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեներին՝ քսան որվա ընթացքում ԽՍՀ Միության կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի նախագահությունը ղեկուցումներ ներկայացնել գավառների լիկվիդացիայի և շրջանային գործադիր կոմիտեների աշխատանքը ամրացնելու համար ձեռք առնված միջոցների մասին:

15. Հանձնարարել ԽՍՀ Միության ժողովրդական կոմիտարիատի խորհրդին՝ մշակել իշխանությունն ուսումնական մարմինները կազմակերպելու հիմունքների կանոնադրության նախագիծը և մեկ ամսվա ընթացքում ներկայացնել այն՝ ԽՍՀ Միության կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի նախագահության քննությանը:

XXV. Ծրագրների լիկվիդացիայի կեսեվաճիտ դաճակից յեվ իճնավար հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեների ու յերկրային (մարզային) գործադիր կոմիտեների կողմից իշխանության ուսումնական մարմինների աշխատանքների ղեկավարությունը ուժեղացնելու մասին:

(ԽՍՀ Միության կենտրոնական գործադիր կոմիտեի 1930 թվի ոգոս. 22-ի վորոճում).

Ի դարձացումն ԽՍՀ Միության կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի և ժողովրդական կոմիտարիատի խորհրդի 1930 հուլիսի 23-ի շրջանների լիկվիդացիայի վերաբերյալ վորոշման (ԽՍՀ Մ Որ. Ժ., 1930 թ., № 37, 400 հոդ.) ԽՍՀ Միության կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի նախագահությունը վորոշում է՝

1. Իշխանության ուսումնական մարմինների աշխատանքների ղեկավարությունը ամրացնելու և նրանց աշխատանքների ծավալման սիստեմատիկ ոգնությունն ապահովելու նպատակով, դաշնակից և ինքնավար հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեները և յերկրային (մարզային) գործադիր կոմիտեները պետք է անհապաղ անցնեն իրենց աշխատանք-

ներին ձեռնարկ և մեթոդներ վերակառուցմանը, իրենց կազմակերպչական-հրահանգչական ապարատի կազմի ուժեղացմանը, հաշվետվության յեղած բոլոր ձեռնարկ և ժամկետների վերանայմանը, վորը պետք է լինի հասարակ և կրճատվի, մասնավոր դերատեսչությունների գծով:

2. Դաշնակից և ինքնավար հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեները ու յերկրային (մարզային) գործադիր կոմիտեները մատնանշված նպատակների համար բոլոր միջոցները պիտի ձեռք առնեն, վորպեսզի նրանց կազմակերպչական ապարատը իսկական և կենդանի կապ ունենա ուսումնների հետ և վորպեսզի մասնավորապես ուսումնական գործադիր կոմիտեների և նրանց բաժինների աշխատանքի հետադուտումը գերատեսչությունների կողմից կատարվի միասնական ղեկավարությամբ:

3. Դաշնակից և ինքնավար հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեների և յերկրային (մարզային) գործադիր կոմիտեների կազմակերպչական-հրահանգչական ապարատն ուժեղացնելու համար պետք է լայնացվեն նրա շտատները՝ խնդիրների համապատասխան: Կազմակերպչական-հրահանգչական ապարատի ուժեղացմանը պիտի հասնել, բացի դրանից, նաև կենտրոնական գործադիր կոմիտեների, քաղաքային խորհուրդների, տեղական գործադիր կոմիտեների անդամների և խորհրդային ակտիվը գրավելու միջոցով:

4. Առաջարկել դաշնակից հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեներին, մատնանշված 1—3 հոդվածներն իրագործելու համար, հրատարակել անհրաժեշտ վորոշումներ և ապահովել նրանց անհապաղ կիրառումը:

ՀԱՎԵԼՎԱԾ N 1.

Խորհուրդների ռայոնական համագումարների յեվ ռայոնական գործադիր կոմիտեների հիմնական կանոնադրությունները*):

(ԽՍՀՄ Կենտրոնական յեվ Ժողովրդական 1930 թ. հուլիս. 13-ի վարժույթ):

Սոցիալիստական ընդհանուր հարձակման, առանձնապես՝ գյուղի սոցիալիստական վերակազմակերպության և համատարած կոլեկտիվիզացիայի հիման վրա՝ կուլակությունը վորպես դասակարգ լիկվիդացիայի յենթարկելու խնդիրները լուծելու համար, անհրաժեշտ է վարչական ապարատը մոտեցնել բնակչությանը, ամբասցնել իշխանության ստորին մարմինները և լայնացնել նրանց իրավունքները, վորպիսի նպատակով և կառավարությունն ընդունել էր շրջանները լիկվիդացիայի յենթարկելու վորոշումը:

Շրջանների լիկվիդացիայի և նրանց իրավունքները հայտնաբերելու տարուհետ, խորհրդային իշխանության մարմինների սխտեմում ռայոնը դառնում է կարևորագույն ողակ և բացառիկ նշանակություն է ձեռք բերում գյուղի սոցիալիստական վերակառուցման, գյուղի տնտեսական և կուլտուրական վերելքի, կուլակի դեմ հարձակվելու և բյուրոկրատիզմի դեմ պայքարելու գործում:

Վորպեսզի կարողանան այդ խնդիրները լուծել, իշխանության ռայոնական մարմինները պետք է վճռականապես բարելավեն իրենց աշխատանքի վորակը, գլխավորեն բանվորների, կոլտոշնիկների, բատրակների և գյուղացիական չքավոր-միջակ մասսայի աճող ակտիվությունը և նկատի ունենալով գյուղական խորհուրդների աճող դերը, արմատապես վերակազմեն իրենց աշխատանքը՝ գյուղական խորհուրդները ղեկավարելու գործում:

Իբրան համապատասխան՝ ԽՍՀ Միության Կենտրոնական գործադիր կոմիտեն և Ժողովրդական կոմիտեների խորհուրդը սահմանում են հետևյալ հիմնական կանոնադրությունները՝ խորհուրդների ռայոնական համագումարների և ռայոնական գործադիր կոմիտեների վերաբերյալ:

*) ԽՍՀՄ Կենտրոնական կողմից հաստատված խորհուրդների ռայոնական համագումարների և ռայոնական գործադիր կոմիտեների հիմնական կանոնադրությունները տալիս ենք ներկա գրքույկում, ի նկատի առնելով, վոր ՄՍՖՆՀ կողմի մեջ մտնող հանրապետությունների կողմից նրանք չեն հրատարակվել:

I. Ընդհանուր սկզբունքներ:

1. Ռայոնում իշխանության բարձրագույն մարմինը հանդիսանում է խորհուրդների ռայոնական համագումարը:

2. Խորհուրդների ռայոնական համագումարների միջև ընկնող ժամանակամիջոցներում ռայոնում իշխանության բարձրագույն մարմինը հանդիսանում է ռայոնական գործադիր կոմիտեն:

3. Խորհուրդների ռայոնական համագումարների և ռայոնական գործադիր կոմիտեների վրա դրվում են հետևյալ հիմնական խնդիրները.

ա) հսկել հեղափոխական որինականությունն իրականացնելու, խորհրդային իշխանության որենքներն ու կարգադրությունները կյանքում կիրառելը և այն բնակչությանը բացատրելու վրա. վերահսկել ռայոնի սահմաններում գործող բոլոր մարմիններին, կազմակերպությունների և քաղաքացիների կողմից որենքների կատարման, ճնշել խորհրդային իշխանության որենքների և ձեռնարկումների նկատմամբ ամեն տեսակի ընդդիմություն, պայքարել որենքները կիրառելու և խորհրդային մարմիններին, կոպերատիվ և հասարակական այլ կազմակերպությունների գործունեության բոլոր աշխատանքներում դասակարգային գծի աղճատման դեմ. քննել համամիութենական, հանրապետական, յերկրային, մարզային նշանակության խնդիրները և վերադառ մարմինների որենքրական առաջարկություններ ներկայացնել, վորոնք հիմնված են աեղական փորձի և նախաձեռնության վրա.

բ) կազմակերպել բանվորների, կոլտոշնիկների, բատրակների, չքավորների մասսաները և գյուղացիական միջակ խավերը յերկրի խնդուստրիալիզացիայի և կոլեկտիվիզացիայի, կոպերացման և սովխոզներ կառուցման հիման վրա՝ գյուղատնտեսության սոցիալիստական վերակազմության պլանն իրագործելու համար.

գ) անշեղորեն կիրառել քաղաքի և գյուղի կապիտալիստական տարրերի դեմ հարձակման և համատարած կոլեկտիվիզացիայի հիման վրա կուլակությունը վորպես դասակարգ լիկվիդացիայի յենթարկելու քաղաքականությունը.

դ) ներգրավել աշխատավոր մասսաներին անմիջականորեն պետական կառավարչության մեջ. առաջ քաշել բանվորներին, կոլտոշնիկներին, բատրակներին, չքավորներին և միջակներին ապարատի մեջ. լայնորեն ծավալել ինքնաքննադատությունը, սոցիալիստական մրցությունը և հարվածային ինքնաքննադատությունը, սոցիալիստական պայքար մղել բյուրոկրատիզմի, ձգձգումների և անուսուցանելիության դեմ. կազմակերպել հասարակական լայն վերահսկողություն ռայոնի սահմաններում գործող բոլոր հիմնարկությունների, ձեռնարկությունների և կոպերացիայի աշխատանքի նկատմամբ.

յե) իրականացնել կուլտուրական հեղափոխությունն ընդհանուր տարրական ուսուցման, անգրագիտության լիկվիդացիայի և այլ ձեռնարկումների միջոցով, վորոնք ուղղված են մասսաների քաղաքական և կուլտուրական

մակարդակը բարձրացնելուն. պայմաններ ստեղծել աշխատավորների կեն-
ցողը սոցիալատական սկզբունքներով վերակազմելու համար.

զ) կյանքում կիրառելու խորհրդային իշխանության ազդային քաղա-
քականությունը, միջոցներ ձեռք առնել բոլոր ազգությունների քաղաքա-
կան, տնտեսական և կուլտուրական մակարդակը բարձրացնելու և նրանց
խորհրդային շինարարության մեջ ներգրավելու համար.

ե) աջակցել Բանվորա-գյուղացիական կարմիր բանակի շինարարու-
թյանը և ռալոնի ու ժոփերն ու միջոցները կազմակերպել՝ ԽՍՀ Միության
պաշտպանողական ունակությունը բարձրացնելու համար:

Խորհուրդների ռալոնական համագումարները և ռալոնական գործադիր
կոմիտեները կյանքում այս խնդիրները կիրառելով, ղեկավարում են ռալո-
նական, գյուղական, բնակավայրերի և ռալոնի քաղաքային խորհուրդների
բոլոր հիմնարկությունների գործունեությունը, ինչպես և իրականացնում
են թե ռալոնի տերիտորիայի վրա գտնվող և թե ռալոնական մարմիննե-
րին չենթակա հիմնարկությունների և ձեռնարկությունների ընդհանուր դի-
տողությունն ու վերահսկողությունը և աջակցում են նրանց աշխատան-
քին:

II. Խորհուրդների ռալոնական համագումարի կազմա-
կերպումը և նրա իրավասությունների յենթակա խնդիրները:

4. Խորհուրդների ռալոնական համագումարը կազմվում է. ա) ռալոնի
գյուղական բնակավայրերի և քաղաքային խորհուրդների ներկայացուցիչ-
ներից. բ) քաղաքային բնակավայրերից գուրս գտնվող ֆաբրիկաների և
գործարանների ներկայացուցիչներից և սովխոզների ներկայացուցիչներից:
Ներկայացուցիչների նորմերը, ինչպես և խորհուրդների ռալոնական համա-
գումարների գումարման ժամկետներն ու կարգը սահմանվում են դաշնա-
կից հանրապետությունների որոշումներով:

5. Այն քաղաքային խորհուրդները, վորոնք չեն առանձնացված վոր-
պես ինքնուրույն վարչա-տնտեսական միավոր և անմիջականորեն չեն յեն-
թարկված իշխանության յերկրային, մարդային և հանրապետական մար-
միններին, յենթարկվում են խորհուրդների ռալոնական համագումարներին:

6. Խորհուրդների ռալոնական համագումարն իրագործում է հետևյալ
խնդիրները.

ա) հաստատում է իշխանության վերադաս մարմինների ղերեկալիքները
համապատասխան ռալոնի տնտեսական և սոցիալ-կուլտուրական պլանները,
ռալոնական բյուջեն և տեղական բյուջեների ռալոնական ժողովածուն, ինչ-
պես և քննում է այդ պլաններն ու բյուջեները կատարելու վերաբերյալ
հաշվետվությունները.

բ) սահմանում է գործող որոշումներով ռալոնական տեղական
հարկեր, հաստատում է յեկամուտների և ծախքերի բաշխումը ռալոնական,
գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային բյուջեների միջև, ինչպես և

գյուղերը ռալոնական, գյուղական, ավանների և քաղաքային նշանակու-
թյան գույքերի բաշխելը.

գ) վճռում է տեղական նշանակության այլ խնդիրները և ռալոնական
գործադիր կոմիտեյին ղեկավարող ցուցմունքներ ու առաջադրու-
թյուններ և տալիս.

դ) քննում է համամիութենական, համապետական, յերկրային և մար-
դային նշանակության խնդիրները.

յե) նայում է քննում է ռալոնի սահմաններում գտնվող պետական
հիմնարկությունների, ձեռնարկությունների և կոոպերատիվ կազմակերպու-
թյունների գործունեությունը հաշվետվությունները.

զ) նայում է քննում է ռալոնական գործադիր կոմիտեյի աշխատանքի
հաշվետվությունները.

ե) ընտրում է ռալոնական գործադիր կոմիտե.

ը) պատգամավորներ է ընտրում խորհուրդների վերադաս համագու-
մարներին:

III. Ռալոնական գործադիր կոմիտեյի կազմակերպումը:

7. Իր վորոշումները և իշխանության վերադաս մարմինների վորո-
շումները և կարգադրությունները կյանքում կիրառելու, իրեն յենթակա բո-
լոր մարմինները ղեկավարելու և դրանց գործունեությունները միավորելու
և համար, ռալոնական գործադիր կոմիտեն ընտրում է նախագահու-
թյուն: Նա-
խագահության կազմի մեջ մտնում են՝ նախագահը, նրա տեղապահները,
խաղաղության կազմի մեջ մտնող, վոր վորոշված է դաշնակից հանրա-
պետությունների որոշումներով:

8. Յուրաքանչյուր ռալոնական գործադիր կոմիտեյի կազմի մեջ կազմ-
վում են հետևյալ բաժինները. ընդհանուր, հողային, ֆինանսական, վարչա-
կան, ինչպես և պլանա-միջակայքական մաս և ռալոնական բանվորա-
գյուղացիական տեսչություն:

Բացի դրանից, յուրաքանչյուր ռալոնական գործադիր կոմիտեյին կից
գտնվում են խորհրդային շինարարության հրահանգիչներ, բանվորու-
թյունների և գեղջիկների աշխատանքն ու կենցաղը բարելավող կոմիտե և ռալոնա-
կան տեսուչներ՝ ա) տեղական տնտեսության և ճանապարհների շինարա-
րության, բ) առևտրի, գ) ժողովրդական կրթության, դ) առողջապահու-
թյան, յե) աշխատանքի, զ) սոցիալական ապահովության, ե) ազմական
գործերի և ը) ֆիզիքական կուլտուրայի:

Այն ռալոններում, ուր բավականին զարգացած է տեղական արդյու-
նարկությունը և նշանակալից կոմունալ տնտեսություն կա, դաշնակից
հանրապետության կենտրոնական գործադիր կոմիտեյի թույլտվությամբ
կարող է կազմվել տեղական տնտեսության և ճանապարհների շինարարու-
թյան բաժին:

Մանրություն 1: Ռալոնում բանվորա-գյուղացիական տեսչու-
թյան մարմինների և դատական մարմինների կազմակերպումը վորոշ-

վում է նրանց մասին ԽՍՀ Միության և դաշնակից հանրապետու-
թյունների հատուկ որոնողությունը:

Մանրություն 2: Ռազմական գործերի տեսուչներն ընդհանուր
հիմունքներով յենթարկվելով ռազմական գործադիր կոմիտեին,
պաշտպանողական աշխատանքի գծով յենթարկվում են ռազմական
զինվորական կոմիտեին:

9. Ռազմական գործադիր կոմիտեի բաժիններին վարիչներին և տե-
սուչներին նշանակում և յետ և կանչում ռազմական գործադիր կոմիտեն:

10. Ռազմական վերաբերող ամենակարևոր խնդիրները լուծելու համար
խորհուրդներին ռազմական համագումարների միջև պարբերաբար գումար-
վում են ռազմական գործադիր կոմիտեի պահանջները:

11. Ռազմական գործադիր կոմիտեներին կից, ըստ աշխատանքի
առանձին ճյուղերի, կազմվում են սեկցիաներ և հանձնաժողովներ, վորոնք
գործում են դաշնակից հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր
կոմիտեներին վորոշումներով սահմանված կարգով:

IV. Ռազմական գործադիր կոմիտեի իրավասություն
յենթակա խնդիրները:

12. Ռազմական գործադիր կոմիտեն իրագործում է հետևյալ ամենա-
զիջարար խնդիրները.

Պլանա-վիճակագրական աշխատանքի ասպարիզում՝

ա) իշխանություն վերադաս մարմինների գերեկտիվներին հիման վրա
մշակում է ռազմի գյուղատնտեսության, արդյունաբերության, ճանապարհ-
ների շինարարության ու տնտեսության ուրիշ ճյուղերի և սոցիալ-կուլտու-
րական շինարարության զարգացման պլանները, այդ պլանները ներկայա-
ցնում է հանրապետական կամ յերկրային և մարզային մարմիններին:

բ) իրեն ստորադրյալ գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային խոր-
հուրդներին ստուգիչ թվեր և հրահանգներ և տալիս նրանց տնտեսական
պլանները կազմելու վերաբերյալ. քննում է հաստատում և այդ պլանները:

գ) համամիությունական, հանրապետական, յերկրային և մարզային
նշանակության հիմնարկությունների, ձեռնարկությունների և կազմակեր-
պությունների պլաններն և քննում՝ ռազմի սահմաններում նրանց ունե-
ցած գործունեություն մասում, այդ պլանների վերաբերյալ յեղբակացու-
թյուններ և տալիս և աջակցում նրանց իրագործման:

դ) վարում է ռազմական վիճակագրությունը. ռազմի տերիտորիայի
վրա համապատասխան ցուցակագրություններ և անցկացնում, ղեկավարում
և վիճակագրության գյուղական լիազորների աշխատանքը:

Գյուղատնտեսության ասպարիզում՝

ա) ղեկավարում է ռազմի գյուղատնտեսության սոցիալիստական վե-
րակազմությունը, իրականացնում և կոլեկտիվների և գյուղատնտեսական կոո-

պերացիայի աշխատանքի ընդհանուր ղեկավարությունը, ամեն կերպ աջակ-
ցում է սովխոզների և մեքենա-տրակտորային կայանների շինարարության,
կոլեկտիվիզացիային և չքավոր ու միջակ տնտեսությունների տրտադրական
կոոպերացիան և հսկում է ռազմի սահմաններում սովխոզների և մեքենա-
տրակտորային կայանների աշխատանքների վրա:

բ) միջոցներ և ձեռք առնում ցանքերի տարածությունը մեծացնելու
և բերքատվությունը բարձրացնելու ամենահասարակ ձեռնարկումների միջի-
մումը (ագրոմիխիում):

գ) միջոցներ և ձեռք առնում անասնապահությունը զարգացնելու և
լավացնելու, մասնավորապես, կերի գործը լավացնելու և կոլեկտիվ ու ան-
հատական տնտեսությունների համար սահմանում է անասնապահությունը
լավացնելու ամենահասարակ ձեռնարկումների միջիմումը (գոմիխիումում).
որենքով նախատեսված միջոցներ և ձեռք առնում անասունների անխնա
մորթելու դեմ:

դ) միջոցներ և ձեռք առնում այգի-բանջարանոցային տնտեսության և
գյուղատնտեսության ուրիշ հատուկ ճյուղերի զարգացման համար:

յ) անց է կացնում ցանքի, բերքահավաքի և գյուղատնտեսական այլ
կամպանիաները:

զ) տնորինում է ռազմական նշանակության հողային ֆոնդերը և
հսկում է ռազմի սահմաններում գտնվող բոլոր հողերի ձիշտ ոգտագործ-
ման վրա:

է) կազմակերպում է հողաշինարարություն՝ առաջին հերթին ապահո-
վելով կոլեկտիվիզացիայի կարիքներն ու չքավորության շահերը, հաստա-
տում է հողաշինարարական աշխատանքների ռազմական պլանները և հո-
ղաշինարարական նախագծերը, վարում է հողային գրանցումը:

ը) ղեկավարում է հասարակական սերմացվի և հասարակական այլ
ֆոնդերի ու կապիտալների կազմակերպումը, գանձումը և պահումը՝ արտա-
դրական կարիքների համար:

թ) կազմակերպում է ագրոնոմիական և անասնապահական սպասար-
կություն, փորձնական և անասունների ագնիացման գործը, ինչպես և ֆիա-
սատունների, գյուղատնտեսական բույսերի հիվանդությունների և անասուն-
ների համաճարակների դեմ:

ժ) համապատասխան վերադաս մարմինների վորոշումների՝ հաստատում
և գյուղատնտեսական վարիչ ռազմական պլանները, մշակում և կյանքում
կիրառում է բնակչության գրամական միջոցները գյուղատնտեսության սո-
ցիալիստական վերակազմության կարիքներին համար գրավելու ձեռնար-
կումները:

ի) հսկում է հողի վարձակալության որենքների կիրառման, մասնա-
վորապես վարձակալության արդիւումը համատարած կոլեկտիվիզացիայի
ռազմակերպում. սահմանում է տնտեսությունների բաժանման կանոնները՝
տեղական պայմանների հարմարությունով:

Արդյունաբերության ասպարիզում

ա) մշակում և կյանքում կիրառում և ուսուցիչ պետական և կոոպերատիվ արդյունաբերության զարգացման ձեռնարկումները:

բ) կազմակերպում և ուսուցական նշանակության արդյունաբերական ձեռնարկություններ և կառավարում և:

գ) հսկում և համամիտության, հանրապետական, յերկրային և մարզային ձեռնարկությունների աշխատանքին ուսուցիչ սահմաններում և ամեն կերպ աջակցություն և ցույց տալիս նրանց:

դ) միջոցներ և ձեռք առնում տնայնագործության զարգացման և տնայնագործների կոոպերացիան ուղղությունը և հսկում և տնայնա-արհեստագործական կոոպերացիայի գործունեության վրա:

յ) կանոնավորում և վերահսկում և ուսուցիչ մասնավոր արդյունաբերությունը:

զ) ղեկավարում և տեղական նշանակության անտառային տնտեսությունը և աջակցում և համամիտության, հանրապետական նշակության անտառային տնտեսության զարգացմանը:

Առեւտրի ասպարիզում

ա) անց և կացնում առևտրական քաղաքականություն և ղեկավարում և ուսուցում ներքին շուկայի կազմակերպումը՝ համաձայն իշխանության որոշումների և վերադաս մարմինների դիրեկտիվների:

բ) կազմում և միջնորդում, հայթայթման և առևտրական ցանցի ծավալման ուսուցական պլաններն ու ներկայացնում և վերադաս մարմիններին:

գ) ապահովում և հացի, հումքերի և այլ միջնորդումների պետական պլանների ժամանակին և լրիվ կատարումը:

դ) հսկում և սպառողական կոոպերացիայի աշխատանքի վրա և աջակցում և նրա աշխատանքի լավացմանը:

յ) մշակում և կյանքում անց և կացնում ռեալ աշխատավարձի մակարդակը բարձրացնելու միջոցները և աջակցում և հասարակական սննդի զարգացմանը:

զ) միջոցներ և ձեռք առնում ուսուցիչ արտահանման ռեսուրսները յերևան հանելու և ուժեղացնելու:

և) կազմակերպում և տեղական տրանսպորտի աշխատանքը բեռներ փոխադրելու համար, ինչպես և անհրաժեշտ միջոցներ և ձեռք առնում պահեստային տնտեսություն կազմակերպելու վերաբերյալ:

ը) կարգավորում և վերահսկում և մասնավոր առևտուրը:

Կոմունալ յեվ նախապահների ցանցում ու կապի ասպարիզում

ա) միջոցներ և ձեռք առնում լավացնելու կոմունալ և բնակարանային տնտեսությունն ու բարեկարգությունը:

բ) ղեկավարում և շրջանում տարվող բնակարանային քաղաքականությունը, աջակցում և բնակարանային կոոպերացիայի զարգացմանը և հսկում և նրա գործունեության վրա:

գ) հսկում և շինարարական կանոնների կատարման վրա:

դ) շրջանում հրդեհաշիջ խմբեր և կազմակերպում և հսկում և ուսուցական գործադիր կոմիտեյին չենթակա ձեռնարկությունների և կառուցումների հրդեհաշիջ պահակի դրություն վրա: միջոցներ և ձեռք առնում հրակայուն շինարարությունը զարգացնելու:

յ) միջոցներ և ձեռք առնում ուսուցական նշանակության ճանապարհներ և ճանապարհային կառուցումներ շինելու և սարքի պահելու և հսկում և համամիտության, հանրապետական յերկրային և մարզային նշանակություն ունեցող հաղորդակցության ճանապարհների դրություն վրա:

զ) ղեկավարում և գյուղական խորհուրդների ճանապարհային շինարարությունը, միջոցներ և ձեռք առնում կազմակերպելու բնակչության ինքնագործունեությունը և աշխատանքային մասնակցությունը՝ ճանապարհային շինարարության գործում:

և) աջակցում և կապի կազմակերպմանը ուսուցում, վերահսկում և կապի հիմնարկությունների աշխատանքը և մասնակցում և կապի շինարարությունը ֆինանսավորելու գործին:

Ֆինանսավորելու ասպարիզում

ա) մշակում և ուսուցական բյուջեն վերադաս մարմինների դիրեկտիվների հիման վրա և այն ներկայացնում և խորհուրդների ուսուցական համագործակցության հաստատություն՝ ուսուցիչ տեղական բյուջեների ժողովածուի հետ միասին: Իսկ յեթե բյուջեն կազմելու ժամկետը չի դուրսգալու համագործակցության գումարման ժամկետի հետ, ինքը հաստատում և բյուջեն և ուսուցիչ տեղական բյուջեների ժողովածուն ու դրանք ներկայացնում և վերադաս մարմիններին:

բ) համաձայն դաշնակից հանրապետության որոշումների, կազմում և ուսուցական ֆինանսական պլանը վերադաս մարմնի կողմից պլան հասարակայնացված սեկտորի ֆինանսական բոլոր այն միջոցների, վորոնք գնում են ժողովրդական տնտեսության առանձին ճյուղերի ներդրման սուբյալկուլտուրական շինարարության ու վարչական ծախսերը ծածկելուն: հսկում և այդ պլանի կատարման վրա:

գ) իրեն ստորադրյալ գյուղական, բնակավայրի և քաղաքային խորհուրդներին բյուջեներ կազմելու ստուգիչ թվեր և տալիս և հաստատում և այդ բյուջեները:

դ) կատարում և ուսուցական բյուջեն և հսկում և ուսուցիչ գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային բյուջեների կատարմանը:

յ) կազմում և կարգավորման ուսուցական ֆոնդեր:

զ) համաձայն հատուկ որոշումների, մշակում և տեղական հարկերի նա-

խաղճերը և դրանք ներկայացնում են խորհուրդների ռադիոնական համագործակցության կամ վերադաս գործադիր կոմիտեի հաստատությունը:

ե) գործող որենսդրության համաձայն մասնատրություն և կատարում պետական հարկերից և յեկամություններից, ռադիոնական բյուջեի, ինչպես և ռադիոնի գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային բյուջեների մեջ:

ը) գործող որենսդրության համապատասխան բաշխում և յեկամության միջոցները և ծախսերը ռադիոնական, գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային բյուջեների միջև, ինչպես և բաշխում և բաշխում և գույքերն ըստ նրանց նշանակության՝ ռադիոնական, գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային:

թ) ղեկավարում և ռադիոնում միասնական գյուղատնտեսական հարկի որոշումների հաշվառումը, հաշվարկումն ու գանձումը:

ժ) ղեկավարում և ռադիոնում պետական այլ հարկերի և վոչ հարկային յեկամությունների գանձումը:

ի) ղեկավարում և ինքնահարկում անցկացնելու աշխատանքները և հսկում և ինքնահարկման միջոցով հավաքված միջոցների ճիշտ ոգտագործման վրա:

լ) իրականացնում և ռադիոնում գործող վարկային հիմնարկությունների գործունեություն հսկողությունը:

կ) միջոցներ և ձեռք առնում պետական փոխառությունները տարածել և խնայողական գործն ու վոչ-կանխիկ հաշվետեսությունները վարգացնել:

ծ) փոխառություններ և կնքում և փոխառություններ և թույլատրում գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային խորհուրդներին՝ հատուկ որենսդրությամբ վորոշված կարգով ու սահմաններում:

զ) պետական ապահովագրություն և անցկացնում ռադիոնում և բաշխում և այն միջոցները, վորոնք հատկացված են ռադիոնին Պետապի ոգուտներից՝ հրդեհները և այլ աղետները կանխելու ու նրանց դեմ պայքարելու համար:

Սոցիալ-կուլտուրական ասպարիզում

ա) ղեկավարում և ռադիոնի ժողովրդական կրթական գործը, աշակցում և ընդհանուր պարտադիր տարրական ուսուցումն անցկացնելուն և անգրագիտության վերացնելուն: Վարում և ռադիոնական նշանակության կուլտուր-կրթական հիմնարկությունները: պլանավորում և գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային կուլտուր-կրթական հիմնարկությունների ցանցի ծավալումը, հրահանգում և վերահսկում և նրանց: նշանակում և արձակում և ինչպես ռադիոնական, նույնպես և գյուղական կուլտուր-կրթական հիմնարկությունների մանկավարժական անձնակազմը: իրականացնում և մամուլի և զվարճատեղերի հսկողությունը: աշակցում և ռադիոնի սահմաններում գտնվող բարձրագույն դպրոցական հաստատությունների և տեխնիքական բարձրագույն դպրոցական հաստատությունների համալրումը:

բ) ղեկավարում և ռադիոնի առողջապահական գործը, սահմանում և ռադիոնի բժշկա-սանիտարական հիմնարկությունների ցանցը, վարում և ռադիոնի

նական նշանակության բժշկա-սանիտարական հիմնարկությունները, հրահանգում և վերահսկում և գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային բժշկա-սանիտարական հիմնարկությունները: կազմակերպում և մայրություն և մանուկների պահպանությունը, ինչպես և յերեխաների պահպանությունը:

գ) ղեկավարում և սոցիալական ապահովությունը ռադիոնում, կազմակերպում և անապատանություն դեմ պայքար, ոգնություն և ցույց տալիս այն անձանց և տնտեսություններին, վորոնք առժեղ են կուլակների բռնություններից, դրա համար հատուկ ֆոնդեր կազմակերպելով:

Սոխտսամբի ասպարիզում

ա) հսկում և աշխատանքի որենսդրության իրագործման վրա:

բ) յերեխան և հանում և հաշվի առնում ազատ բանվորական ույժը, կազմում և դրա պահանջի և հավաքագրման պլանները, հավաքագրում և այն բաշխում և ռադիոնի սահմաններում, ինչպես և աշխատանքի վերադաս մարմինների կարգավերելով ուղղում և ղեպի այլ ռադիոններ:

գ) միջոցներ և ձեռք առնում վորակյալ բանվորական ույժ նախապատրաստելու համար:

դ) ձևնարկումներ և անցկացնում կյանքում աշխատանքի պայմանները կարգավորելու և առողջացնելու, բանվորների և բատրակներին կյանքի կուլտուրական և կենցաղային պայմանները բարելավելու:

յե) աշակցում և աշխատանքի ճիշտ կազմակերպմանը և աշխատանքային դիսցիպլինայի ամրապնդմանը:

զ) ռադիոնում սոցիալական ապահովագրություն և անցկացնում և հսկում և ապահովագրական գրամաբեղիկների աշխատանքի վրա:

ե) որենսդրվ նախատեսված դեպքերում կազմակերպում և աշխատանքային կոնֆլիկտների միջնորդ-հաշտարար քննություն և իրականացնում և դրանց մասին հանած վճիռների որոշումներին ռադիոնի հսկողությունը:

Ցերկի պատասխանության ասպարիզում

ա) վարում և ռադիոնում զինվորական ծառայողների և զինապարտների զինվորական հաշվառմի բոլոր տեսակները՝ հեծյալ կազմի, սայլերի, լծասարների, ալտոմոբիլային և այլ տրանսպորտի:

բ) մասնակցում և գորակոչը և գորացրումը, ինչպես և զինվորական ծառայողների ամեն տեսակ հավաքներն անցկացնելուն, ղեկավարում և պայքարը պարտադիր զինվորական ծառայությունից խուսափելու և դասալքություն դեմ: մասնակցում և ձիա-զինվորական, սայլային, ալտոտրանսպորտային և այլ պարհակներին՝ գործող որենսդրության համապատասխան:

գ) աշակցում և տեղական զինվորական վարչության մարմիններին՝ տերիտորիալ գործերի շինտրարություն հետ կապված ձևնարկումների իրականացման:

դ) գործող որենսդրության համապատասխան օպասարկում և Բանվորա-գյուղացիական կարմիր բանակի գորամասերը և հիմնարկությունները

բնակարանի բավարարությամբ. վարում և համաքառնողիները և հանձնման կետերի կազմակերպման, սարքավորման և պահման գործը.

յե) աշակցում և Բանվորա-գյուղացիական կարմիր բանակի զորամասերի նյութական, քաղաքական և կուլտուրական վիճակի լավացմանը.

զ) հսկում և, վերաբերելով Բանվորա-գյուղացիական կարմիր բանակի զինվորական ծառայողներին և նրանց ընտանիքներին տրված բոլոր արտոնություններն ու նախապատվություններն իրապես կիրառվեն կյանքում.

ե) աշակցում և հասարակական այն կազմակերպությունների զարգացմանը, վերոնրոն նպաստում են յերկրի պաշտպանողական ունակութեան ու ժեղացմանը:

13. Վերհում թվարկված վարչական ճյուղերում ռազմական գործադիր կոմիտեի ունեցած խնդիրները մանրամասն ցուցակը, ինչպես և ուրիշ ճյուղերում (վարչական ասպարիզում, խորհուրդների ընտրություն կազմակերպելու և անցկացնելու ու ստորագրած մարմինների, դատակազմության, բանվորա-գյուղացիական տեսչության և այլն ղեկավարելու) նրա ունեցած խնդիրների ցուցակը սահմանվում և դաշնակից հանրապետությունների որենսդրությունով, խՍՀ Միություն որենսդրության համապատասխան:

14. Իր վրա դրված խնդիրներն իրականացնելու համար ռազմական գործադիր կոմիտեն իրավունք ունի՝

ա) դաշնակից հանրապետությունների որենսդրությամբ սահմանված կարգով պարտադիր վորոշումներ հրատարակել և դրանք խախտելիս վարչական բռնազանձումներ նշանակել այն չափերով և այն դեպքերում, վորոնք նախատեսված են դաշնակից հանրապետությունների որենսդրությամբ.

բ) վերացնել, փոփոխել և դադարեցնել բոլոր ստորագրած խորհուրդների, ինչպես և ռազմական գործադիր կոմիտեին յենթակա մարմինների կարգադրությունները.

գ) գործող որինականացումների սահմաններում կարգապահական բռնազանձումներ նշանակել ռազմական, գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային գործավորների վրա.

դ) վերադաս մարմիններին առաջադրություններ ներկայացնել այն որենսդրություն ու կարգադրությունները փոփոխելու մասին, վորոնք ըստ տեղական պայմանների աննպատակահարմար կճանաչվեն.

յե) հսկել ռազմական գործադիր կոմիտեին չենթակա հիմնարկությունների, ձեռնարկությունների և կազմակերպությունների գործունեությունը (բացի հատուկ որենսդրությամբ նախատեսված դեպքերից) և չխառնվելով նրանց գործունեական աշխատանքին, անկանոնությունների և բացերի մասին համապատասխան մարմիններին հայտնել.

Մանրորոշում: Որենքներն ու կարգադրությունները փոփոխելու մասին ռազմական գործադիր կոմիտեի կողմից առաջադրություններ կայացնելը չի դադարեցնում որենսդրական կարգադրության գործողությունը:

V. Իշխանութեան ռազմական և վերադաս մարմինների փոխհարաբերությունները:

15. Խորհուրդների ռազմական համագործակցության վորոշումները կարող են վերացվել և դադարեցվել խորհուրդների վերադաս համագործակցության կամ գործադիր կոմիտեների կողմից:

16. Ռազմական գործադիր կոմիտեն անմիջականորեն յենթակա է յերկրային, մարզային, գործադիր կոմիտեին կամ ավտոնոմ հանրապետական կենտրոնական գործադիր կոմիտեին և ժողովրդական կոմիտեների խորհուրդին. իսկ յենթ ռազմի չի մտնում յերկրի, մարզի կամ ավտոնոմ հանրապետության կազմի մեջ, անմիջականորեն յենթակա է դաշնակից հանրապետության կենտրոնական գործադիր կոմիտեին և ժողովրդական կոմիտեներին խորհուրդին:

Խորհուրդների յերկրային և մարզային համագործակցության ու գործադիր կոմիտեների և ավտոնոմ ու դաշնակից հանրապետությունների և խՍՀ Միության ժողովրդական կոմիտեների խորհուրդների և կենտրոնական գործադիր կոմիտեների վորոշումներն ու կարգադրությունները պարտադիր են ռազմական գործադիր կոմիտեի համար:

Իշխանութեան այդ մարմիններն իրավունք ունեն կասեցնել, փոփոխել և վերացնել ռազմական գործադիր կոմիտեի վորոշումներն ու կարգադրությունները:

17. ԽՍՀ Միության ժողովրդական կոմիտեի անունին յիշխանության ռազմական մարմիններին հետ հարաբերության մեջ են մտնում համապատասխան դաշնակից հանրապետությունների ժողովրդական կոմիտեների խորհուրդներին կից իրենց լիազորությունների միջոցով:

Դաշնակից հանրապետությունների ժողովրդական կոմիտեների խորհուրդներին կից համամիտության կոմիտեի անունին յիշխանության ռազմական մարմիններին հետ հարաբերության մեջ են մտնում յերկրային, մարզային գործադիր կոմիտեների միջոցով:

Յերկրային կամ մարզային բաժանումներ հարաբերության մեջ են մտնում յիշխանության ռազմական մարմիններին հետ անմիջականորեն:

18. ԽՍՀ Միության միացյալ ժողովրդական կոմիտեի անունին յիշխանության ռազմական մարմիններին հետ հարաբերության մեջ են մտնում դաշնակից հանրապետությունների նույնանուն ժողովրդական կոմիտեի անունին:

Դաշնակից հանրապետությունների ժողովրդական կոմիտեի անունին յիշխանության ռազմական մարմիններին հետ հարաբերության մեջ են մտնում յերկրային, մարզային գործադիր կոմիտեների կամ ավտոնոմ հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեների միջոցով:

Յերկրային կամ մարզային բաժանումներ չունեցող դաշնակից հանրապետություններում՝ դաշնակից հանրապետությունների ժողովրդական կոմիտեի անունին:

սարխատները իշխանության ռազմական մարմինների հետ հարաբերություն մեջ են մտնում անմիջականորեն:

19. Վերադառնալուց 17 և 18 հոգվածները՝ իՍՋ Միության կենտրոնական մարմինները և իշխանության ռազմական մարմինների հարաբերությունների ընդհանուր կարգից, իՍՋ Միության ժողովրդական կոմիսարիատների անմիջական հարաբերություններն իշխանության ռազմական մարմիններին հետ թույլատրվում է միայն առանձին ժողովրդական կոմիսարիատների նկատմամբ և կանոնավորվում է իՍՋ Միության կենտրոնական գործադիր կոմիտեի հատուկ վորոշումով:

Վերադառնալուց 18 հոգ. սահմանված ընդհանուր կարգից, դաշնակից հանրապետությունների ժողովրդական կոմիսարիատների անմիջական հարաբերությունները թույլատրվում են միայն առանձին ժողովրդական կոմիսարիատների նկատմամբ՝ դաշնակից հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեների հատուկ վորոշումներով:

20. Ռազմական գործադիր կոմիտեն իրավունք ունի կասեցնել ինչպես վերադաս գործադիր կոմիտեների բաժինների, նույնպես և դաշնակից ու ինքնավար հանրապետությունների ժողովրդական կոմիսարիատների վճիռներն ու կարգադրությունները բացառիկ դեպքերում, յերբ այդ կարգադրությունները և վճիռներն ակնհայտորեն կերպով հակասում են այն մարմինների կարգադրություններին, վորոնց այդ բաժինները կամ ժողովրդական կոմիսարիատները յենթակա յեն: Վճիռների և կարգադրությունների կասեցման բոլոր դեպքերի մասին հեռագրով միաժամանակ պետք է տեղեկացվի ինչպես այն մարմինը, վորի կարգադրությունը կասեցված է, նույնպես և համապատասխան յերկրային, մարդային գործադիր կոմիտեն, ինքնավար կամ դաշնակից հանրապետությունների ժողովրդական կոմիսարների խորհուրդը կամ կենտրոնական գործադիր կոմիտեն (ըստ պատկանելւոյն), վորոնք վերջնականապես վճռում են հարցը:

21. Անհետաձգելի դեպքերում ռազմական գործադիր կոմիտեն կարող է հարաբերություն մեջ մտնել դաշնակից հանրապետության և իՍՋ Միության համապատասխան կենտրոնական մարմինների հետ, աչքաթող անելով միջանկյալ մարմինները (մարդային, յերկրային, հանրապետական), ըայց՝ սրանց պարտադիր կերպով տեղեկացնելով:

22. Յերկրային և մարդային գործադիր կոմիտեների բաժինները, իսկ այս հանրապետությունների մեջ, ուր չկան յերկրային և մարդային բաժանումներ՝ ժողովրդական կոմիսարիատներն իրավունք ունեն կասեցնել փոփոխել և վերացնել ռազմական գործադիր կոմիտեների համապատասխան բաժինների և տեսչությունների կարգադրությունները:

Այդ բաժինների և տեսչությունների կարգադրությունները, վորոնք հիմնված են ռազմական գործադիր կոմիտեի վորոշման վրա, կարող են կասեցվել, փոփոխվել կամ վերացվել միայն վերադաս գործադիր կոմիտեի կամ ժողովրդական կոմիսարների խորհրդի վորոշմամբ:

23. Ինքնավար հանրապետությունների և մարզերի իշխանության ռա-

զմական մարմինները, վորոնք մտնում են յերկրային, մարդային միավորումների մեջ, յենթակիցում են յերկրային և մարդային գործադիր կոմիտեների համապատասխան մարմիններին, պահպանելով ինքնավար հանրապետությունների և մարզերի այդ միավորումների մեջ մտնելու կարգի որենքները:

VI. Ռազմական բյուջեն և ռազմին տրված գույքերը:

24. Ռազմական բյուջեն վերադրվում են հետևյալ ծախսերը.

ա) խորհուրդների ռազմական համագումար գումարելու ծախսերը.

բ) ռազմական գործադիր կոմիտեի ապարատը պահելու ծախսերը.

գ) միլիցիայի և քրեական հետախուզություն ռազմական և գյուղական մարմինները պահելու ծախսերը.

դ) դատաքննիչ մարմինները՝ բացի դատախազությունից և քաղաքային ժողովրդական դատարաններից և քննիչներից, պահելու ծախսերը.

յ) ռազմական և միջգյուղային նշանակության սոցիալ-կուլտուրական և տնտեսական հիմնարկություններ պահելու ծախսերը.

զ) ռազմի տնտեսությունը (արդյունաբերություն, գյուղատնտեսություն, ճանապարհների տնտեսություն և այլն) ֆինանսավորելու ծախսերը.

ը) գյուղական և քաղաքային բյուջեները կարգավորելու ֆոնդերը:

Դաշնակից և ինքնավար հանրապետությունների ժողովրդական կոմիսարների խորհուրդների կամ յերկրային ու մարդային գործադիր կոմիտեները վորոշումներով ռազմական բյուջեներին կառուցել և վերադրվել գյուղական նշանակության հիվանդանոցների և դպրոցների շինարարությունը:

25. Ռազմական բյուջեի յեկամային մասում մտցվում են հետևյալ յեկամուսները.

ա) միասնական գյուղատնտեսական հարկի մուտքերը, բացի այն մասից, վորը անմիջականորեն մտցվում է գյուղական, բնակավայրերի և քաղաքային բյուջեների մեջ.

բ) պետական ուրիշ հարկերի և վոչ-հարկային յեկամուսների մուտքերն ու մասնատրությունները՝ համաձայն իՍՋ Միության և դաշնակից հանրապետությունների հատուկ որենքների.

գ) ռազմական բյուջեն ուժեղացնելու համար մտցված տեղական հարկերի մուտքերը.

դ) ռազմական նշանակության ձեռնարկություններից և գույքերից ստացվող յեկամուսները.

յ) համամիութնական, հանրապետական, յերկրային և մարդային հիմնարկություններից, ձեռնարկություններից և կազմակերպություններից ստացվող մուտքերը՝ համաձայն հատուկ որենքների.

զ) հանրապետական կամ յերկրային, մարդային գումարներից տրվող դատացիաները և սուբվենցիաները:

Ծանոթություն: Միասնական գյուղատնտեսական հարկի մուտքերի այն բաժինը, վորն անմիջականորեն անցնում է գյուղական և քաղա-

քային բյուջեներին, սահմանվում է համաձայն համամիութենական հատուկ որոշումի: Ռազոնական բյուջեով անցկացվող միասնական գյուղատնտեսական հարկի մուտքերի մի մասը մասնատրվում է կարգավորման ֆոնդին: Յուրաքանչյուր ռազոնի համար այդ մասի չափը սահմանում են դաշնակից և ինքնավար հանրապետությունների ժողովրդական կոմիտեների խորհուրդները կամ յերկրային, մարզային գործադիր կոմիտեները:

26. Ռազոնական գործադիր կոմիտեներին տնօրինության են անցնում ռազոնի գյուղատնտեսական գտնված գույքերը, ձեռնարկությունները և հիմնարկությունները, վորոնք մինչև շրջանային գործադիր կոմիտեների լիկվիդացիան գտնվելիս են յեղել վերջիններիս տնօրինության տակ: Բացառություններ թույլատրվում են առանձին խոշոր ձեռնարկությունների, հիմնարկությունների և գույքերի համար, վորոնց նկատմամբ կճանաչվի հանրապետական կամ յերկրային ու մարզային նշանակությունը:

Ըստ ընդհանուր կանոնի, մասնավորապես ռազոնական գործադիր կոմիտեների տնօրինության են հանձնվում քաղաքներից դուրս գտնված միջ-ռազոնական նշանակության ձեռնարկությունները, գույքերը և հիմնարկությունները:

27. Միաժամանակ ռազոնական գործադիր կոմիտեները պետք է գյուղական խորհուրդների տնօրինության հանձնեն գյուղական նշանակության գույքերը, ձեռնարկություններն ու հիմնարկությունները:

Հ Ա Վ Ե Լ Վ Ա Մ № 2.

Պետական ապահովագրություն:

(Հաստատված է ԽՍՀՄ Կենսագործկոմի նախագահության կողմից 13 հուլ., 1930 թ., № 38, կ. 4):

Գյուղական վայրերում պետական ապահովագրությունն անցկացնելու ֆունկցիաները Պետապի ռազոնական մարմիններին՝ ռազոնական գործադիր կոմիտեներին հանձնելու մասին:

Ի փոփոխում 1925 թ. սեպտ. 18՝ ԽՍՀ Միության պետական ապահովագրության կանոնադրության (Որենք, Ժող., 1925 թ., № 73, 537 հոդ.) ԽՍՀ Միության Կենտրոնական գործադիր կոմիտեն և Ժողովրդական կոմիտեների խորհուրդը վորոշում են՝

1. Գյուղական վայրերում ապահովագրության գործառնություններ անցկացնելը Պետապի ռազոնական մարմիններին՝ ռազոնական գործադիր կոմիտեներին հանձնել: Պետապի շրջանային մարմինները ապահովագրության աշխատանքի ասպարիզում հրահանգում են ռազոնական գործադիր

կոմիտեները: Վերջիններիս համար պարտադիր են պետական ապահովագրության վերաբերյալ հրատարակված բոլոր կանոնները, տարիքներն ու հրահանգները:

Վորոշ չափից ավելի ապահովագրական ֆյանսների հատուցումը կատարվում է Պետապի շրջանային մարմինների կողմից: Վնասների այդ առավելագույն չափը սահմանվում է հանրապետական մարմինների կողմից, ԽՍՀ Միության Պետապի Գլխավոր վարչության ցուցմունքների հիման վրա:

Գաշնակից հանրապետությունների կառավարություններին իրավունք է վերադասվում այն վայրերում, վորտեղ ռազոնական գործադիր կոմիտեների ապարատը պատրաստ չէ ապահովագրական աշխատանքներ անցկացնելու համար, Պետապի ռազոնական մարմինները պահել մի տարվա ընթացքում:

2. Ապահովագրական գործառնություններ կատարելու համար, ռազոնական գործադիր կոմիտեներում սահմանվում են ապահովագրական գործավորների պաշտոններ, վորոնց աշխատելու կարգը վորոշում է ԽՍՀ Միության Ֆինանսների ժողովրդական կոմիտեի կողմից: Այդ գործավորների ոտճիկները, ֆինանսների ժողովրդական կոմիտեի կողմից կատարելու հետ կապիչպես նաև ապահովագրական գործառնություններ կատարելու հետ կապված բոլոր ծախսերը, կատարվում են Պետապի հաշվին. Պետապի կողմից ռազոնական գործադիր կոմիտեներին հանձնելի միջոցների չափը և նրանց հանձնելու կարգը վորոշում է ԽՍՀ Միության Ֆինանսների ժողովրդական կոմիտեի կողմից, համաձայնության գալով դաշնակից հանրապետությունների ներկայացուցչությունների հետ: Այդ միջոցները անց են կացվում տեղական բյուջեով:

3. Ապահովագրական աշխատանքը ռազոնական գործադիր կոմիտեներին հանձնելը և նրանց ապահովագրական գործավորների պահելու միջոցների չափը և փոխանցման կարգը վորոշելը պետք է ավարտվի 1930 թ. հուլիսի 15-ից վոշ ուշ:

Հ Ա Վ Ե Լ Վ Ա Մ № 3.

Դատաստանական մարմիններ:

(ԽՍՀՄ Կենսագործկոմի նախագահության 1930 թ. հուլ. 3-ի վորոշում):

Սահմանել, վոր տեղական դատաստանական մարմինների վերակազմումը դախոնների վերացման հետևանքով պետք է կատարվի հետևյալ հիմունքներով.

1. Տեղական դատաստանական սխառնում հիմնական ողակը պետք է մնա Ժողովրդական դատարանը, վորը պետք է կազմակերպվի ամեն մի ռազոնում: Ժողովրդական դատարանին պետք է հանձնվեն վերացվող դավառական դատարանների իրավասությունները բոլոր քաղաքացիական գործե-

ընդ վերաբերյալ, նմանապես այդ դատարանների իրավասությունը բոլոր քրեական գործերի վերաբերյալ, բացառությամբ նրանց իրավասությունը այն հանցագործությունների վերաբերյալ, վորոնց համար նախատեսված են. վորպես սոցիալական պաշտպանություն չափի՝ սոցիալական պաշտպանության առավելագույն պատժի չափը—աշխատավորների թշնամի հայտարարումն, միաժամանակ զրկելով քաղաքացիական իրավունքները և վտարելով Միություն սահմաններից, նույնպես Միության սահմաններից տարադրումն, այսինքն բացառությամբ պետական հանցագործությունների գործերից (վորոնք նախատեսված են ՌՍՖՍՀ քրեական օրենսգրքի 58—59 և մյուս հանրապետությունների քրեական օրենսգրքերի համապատասխան հոդվածներում) և զինված ավազակության (ՌՍՖՍՀ քրեական օրենսգրքի 167 հոդ. և ուրիշ դաշնակից հանրապետությունների քրեական օրենսգրք. համապատասխան հոդ.):

Ժողովրդական դատարանը իրեն կոմպետենցային յենթակա գործերի վերաբերյալ առաջին ինստանցիան է:

2. Ժողովրդական դատարանի կողմից կայացված դատավճիռները և վորոշումները կարող են յենթարկվել վճռաբեկ բողոքարկման, բացառությամբ՝

ա) քաղաքացիական գործերի վորոշումները, յենթե աշխատավարձի հայցի դրամական գումարը աշխատավորի ամսական աշխատավարձի չափից չի ավելանում և յենթե այդ հայցերը չեն կապված պաշտոնակազմության հետ, նույնպես այլ դրամական հայցերի վորոշումները, վորոնց գումարի չափը 100 ռ. ավելի չէ, բացի սննդադրամի հայցից, վորի առթիվ վճռաբեկ բողոքը թույլատրվում է անկախ հայցի գումարից:

բ) քրեական գործերի դատավճիռները, յենթե վերջիններում սոցիալական պաշտպանության չափը նշանակված է ազատությունից զրկումը, կամ հարկադրական աշխատանք մինչև 3 ամիս ներփակյալ. արգելում այս կամ այն գործունեությունում կամ արհեստով պարապելը. հասարակական հանդիմանություն. նախազգուշություն կամ մինչև 100 ռ. դրամական տուգանք:

3. Յերկրային և մարդային բաժանում ունեցող հանրապետություններում կարևորագույն գործերի համար (պետական հանցագործություններ, զինված ավազակություններ և այլն, վորոնք ներկայումս յենթակա յենյերկրային և մարդային դատարանների իրավասությունը, առաջին ինստանցիան հանդիսանում են յերկրային և մարդային դատարանները: Յերկրային և մարդային դատարանները միաժամանակ հանդիսանում են վճռաբեկ - վերաստուգիչ ինստանցիաներ ժողովրդական դատարանների նկատմամբ:

Յերկրային և մարդային դատարանները իրենց կոմպետենցիային յենթակա գործերին նայելու համար կազմակերպվում են ուղիվորական նստաշրջաններ—սեսիաներ:

Ինքնավար հանրապետությունների գլխավոր դատարանները պահպանում են իրենց իրավասությունը:

4. Յերկրային (մարդային) բաժանում ունեցող հանրապետություն-

ներում տեղական դատարանների կառուցումը կարող է լինել այլ ձևի և թույլատրվում է կարևոր գործերի համար կազմել դերագույն դատարանների նստաշրջաններ, վորոնք հանդիսանում են առաջին ինստանցիա և միևնույն ժամանակ պետք է լինեն վճռաբեկ-վերաստուգիչ ինստանցիաներ ժողովրդական դատարանների համար:

5. Ամեն մի ռայոնում կազմակերպվում են՝ դատախազական հսկողության մարմիններ և քննության ապարատ: Դաշնակից հանրապետությունների կառավարությունների վորոշմամբ մի քանի ռայոնների դատախազական հսկողության ֆունկցիաները կարող են միացվել մեկ անձնավորության մեջ:

Այդպիսի միացում կարելի յէ թույլ տալ նաև քննության օրգանների ֆունկցիաների նկատմամբ:

Հ Ա Վ Ե Լ Վ Ա Մ № 4.

Շրջանների լիկվիդացիայի հետևանքով բաղաձային խորհուրդների առաջանկերի կազմակերպման մասին:

(ԽՍՀՄ Կենտրոնական 1930 թ. սեպտեմբերի 9-ի վորոշում—Որ. Ժող. 1930 թ., № 42, հոդ. 435):

ԽՍՀ Միության Կենտրոնական գործադիր կոմիտեի նախագահությունը վորոշում է՝

Հավանություն տալ ԽՍՀ Միության Կենտրոնական գործադիր կոմիտեի նախագահության շրջանները լիկվիդացիայի յենթարկող հանձնաժողովի մտցրած առաջադրություններին՝ քաղաքային խորհուրդների աշխատանքների վերակազմակերպման մասին և ի դարգացումն ԽՍՀ Միության մեջ բանվորների, գյուղացիների և կարմիր բանակայինների պատգամավորների քաղաքային խորհուրդներ կազմակերպելու հիմնական սկզբունքների (ԽՍՀ Միության Որենք. Ժող. 1928 թ., № 10, 86 հոդ.), հաստատել՝ շրջանները լիկվիդացիայի յենթարկելու հետևանքով՝ քաղաքային խորհուրդների աշխատանքների հետևյալ կարգը:

1. Մինչև 50 հազար բնակիչ ունեցող քաղաքներում քաղաքային խորհուրդները կազմակերպվում և գործում են համաձայն ԽՍՀ Միության քաղաքային խորհուրդներ կազմակերպելու վերաբերյալ կանոնադրության և յենթարկվում են համապատասխան ռայոնական գործադիր կոմիտեներին:

2. Խոշոր արդյունաբերական նշանակություն ունեցող և կուլտուրա-քաղաքական կենտրոն հանդիսացող, 50 հազար բնակիչից ավելի ունեցող քաղաքները—առանձնացվում են վորպես ինքնուրույն վարչական տնտեսական միավորներ: Այդ քաղաքների քաղաքային խորհուրդներն

անմիջականորեն յենթարկվում են դաշնակից կամ ինքնավար հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեների նախագահություններին՝ կամ համապատասխան յերկրային (մարզային) գործադիր կոմիտեներին՝ ըստ պատկանելույնի:

Դաշնակից հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեների վորոշումների համաձայն, վորպես ինքնուրույն վարչական-տնտեսական միավորներ կարող են առանձնացվել 50 հազարից պակաս բնակչությամբ ունեցող քաղաքները, յեթե այդ քաղաքներն ունեն խոշոր արդյունաբերական և կուլտուր-քաղաքական նշանակություն:

3. Վորպես ինքնուրույն վարչական-տնտեսական միավորներ առանձնացված քաղաքներին (2 հոդ.), միանում են նրանց շրջակա գյուղական վայրերը՝ յուրաքանչյուր քաղաքին մեկ ռայոնից վոչ ավելի: Այդ վայրերի գյուղական բնակչությունը, նրանց վերաբերյալ գործող որենքների հիման վրա կազմելով գյուղական խորհուրդներ, մասնակցում են քաղաքային խորհուրդների ընտրություններին, վերջիններին համար սահմանված ընդհանուր հիմունքներով: Գյուղական վայրերը քաղաքներին միացնելու կարգը սահմանում են դաշնակից հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեները:

4. Քաղաքային խորհուրդների ղեկավարող և գործադիր մարմինները կազմվում և գործում են ԽՍՀ Միության մեջ քաղաքային խորհուրդներ կազմակերպելու հիմնական կանոնադրության 23, 24, 26, 27 և 28 հոդվածների համապատասխան:

Գյուղական վայրերը քաղաքներին միացնելու հետևանքով վոչ մի այլ գործադիր մարմին (քաղաքային, ռայոնական գործադիր կոմիտեներ և այլն) (3 հոդ.) չի կազմվում:

Հ Ա Վ Ե Լ Վ Ա Մ № 5.

Ռայոնական վերասուզիչ կոմիտեների վերացման մասին:

(ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի նախագահության 1930 թ. հուլիս. 13-ի վորոշում):

ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի նախագահությունը իր 1926 թ. հոկտեմբերի 8 վորոշմամբ դաշնակից հանրապետությունների կենտգործկոմների ուշադրությունը դարձրեց ռայոնական, վորոտանոյ և գյուղական վերասուզիչ կոմիտեներ կազմակերպելու անհրաժեշտության վրա, վորպիսի կոմիտեները պետք են հանդիսանալ իրեն խորհրդային ապարատի հասարակական ընտրյալ վերահսկողության մարմիններ գյուղերում:

Ներկայումս գավառների վերացման և ռայոնների իշխանավոր մարմինների վերակազմման հետևանքով խնդիր են առաջանում խորհրդային ապարատի ռայոնում տարվող աշխատանքի վերաբերյալ վերահսկիչ մարմին-

ների ուժեղացման մասին, և վերահսկողության կազմակերպումն ԲԳՏ ռայոնական վերահսկիչ հանձնաժողովների ձևով վերահսկիչ հանձնաժողովների աշխատանքներում պետք է առաջ քաշել խորհրդային ակտիվի հետ միասին չքավորա-բատրակային, միջակների և կոլխոզնիկների լայն շերտերը:

Բանվորա-գյուղացիական տեսչության վերահսկիչ հանձնաժողովների կազմակերպումը նախատեսվում է ԽՍՀ Միության Կենտգործկոմի նախագահության գավառները լիվիդացիայի յենթարկող կոմիտեների 1930 թ. դեկտեմբերի 8-ի վորոշմամբ, վորը հաստատված են ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի կողմից 1930 թ. ռգոստոսի 9-ին (ԽՍՀՄ Ռ. Ժող. 1930 թ., № 37, հոդ. 400) ռայոնական գործադիր կոմիտեների ստրուկտուրայի և տիպիկ-որիյենտիր շտաբների մասին:

Դրա հետևանքով հարց են առաջանում առաջիկայում ռայոնական վերասուտուզիչ հանձնաժողովների պահպանման անսպասակահարմարության մասին, վորովհետև նրանց գոյությունը Բանվորա-գյուղացիական վերամասին, վորովհետև նրանց գոյությունը անժխտելի կերպով պարալիզմ առաջ հսկիչ հանձնաժողովների շարքում անժխտելի կերպով պարալիզմ առաջ կրերի վերահսկողության մարմինների աշխատանքների մեջ ռայոնում:

Նկատի ունենալով վերոհիշյալը, ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի նախագահությունը առաջարկում է դաշնակից հանրապետությունների կենտրոնական գործադիր կոմիտեներին վերացնել ռայոնական վերասուտուզիչ կոմիտեները:

Դրեի տպագրումը վերջանալուց հետո սրան հետևեց Անդրկենտգործկոմի 1930 ա. դեկտեմբերի 16-ի վորոշումը—Հայաստանի ՍԽՀ Դյուզբյանդի ռայոնի վերականգնման մասին:

1. Հայաստանի ՍԽՀ-ում Լենինականի քաղխորհրդի հետ միացրած Դյուզբյանդի ռայոնը վերականգնել ինչպես ինքնուրույն ռայոն նախկին սահմաններում:

2. Անդրկովկասյան Կենտրոնական կոմիտեի 1930 թ. սեպտեմբերի 22 վորոշումը «Դյուզբյանդի ռայոնի վերացման մասին» փոխել:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

ԱՍՖՆՆԻ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՄ

Յեր.

ա) Անդրկովկասի հին բաժանումը	I
բ) Անդրկովկասի ազդու թյունների սահմանադրումը	I
գ) Ռայոնացիան պրոբլեմները	II
դ) Ազգային մոմենտը ռայոնացիան ժամանակ	IV
ե) Մտորին իշխանավոր որդանների աշխատանքի թուլությունը դավառական սխառնում	V
զ) Ռայոնը վերադառնալու հանգույցային կետ սոցիալիստական շինարարության համար	VI
է) Գավառների վերացումը	VII
ը) Գավառների պատմական դերը	VIII
թ) Համ. Կենտկոմի վեկապե-ի (բ) և ՆՍՀՄ-ի Կենտգործկոմի վերջումը դավառ- ների վերացման մասին	IX
ժ) Ինչպես է անցկացրած ռայոնացումը ԱՍՖՆՆՆ մեջ	X
ի) Ղեկավարումը ռայոնների վրա	XI
I. ԱՍՖՆՆՆ գավառների վերացման հետևանքով ռայոնների կազմակերպության հիմ- նական սկզբունքները	1
II. Բյուջեները, շտապները և ուժեղացումը գյուղատնտեսության համար	5
III. Կենտգործկոմի կազմաժողովների ապարատների ուժեղացումը	6
IV. Նոր կազմած ռայոնների կենտրոնների և սահմանների մասին	7
V. ԱՍՖՆՆՆ կազմի մեջ մտնող հանրապետությունների ռայոնների ցանցի տնո- րինումը ըստ կառուցողականների	7
VI. ա. ԱՍՖՆՆ-ում	
ա) Նախնի ՍՆՀ-ում	12
բ) Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար շրջանում	13
VII. բ. Վրաստանի ՍՆՀ-ում	13
ա) Ինքնավար Աբխազիայի ՍՆՀ-ում	17
բ) Հարավ-Ոսկերիայի ինքնավար շրջանում	18
գ) Ինքնավար Աջարիստանի ՍՆՀ-ում	18
IX. գ. Հայաստանի ՍՆՀ-ում	18
X. Ինքնուրույն քաղաքային խորհուրդները	20
XI. Աշխատանքի որդանները	22
XII. Կապը	23
XIII. Տրանսպորտը	25
XIV. Զրային տնտեսության որդանները	26
XV. Արդյունաբերությունը	27
XVI. Ռայոնացիաների կից ֆիզիկա-տնտեսային խորհուրդները	29
XVII. Ռազմական տեսչություն	29
XVIII. Տեղական արհմիությունների կառուցումը	29
XIX. Վարկավորման ձևերը	30
XX. Ռայոնացիաներում աշխատանքի մեթոդները և ապրիոնալիզացիայի տեխ- նիկան	33
XXI. ԱՍՖՆՆՆ գավառների վերացումից հետո ֆինանսների հետևանքները	34

XXII. Բանվորադուրացիական տեսչության տեղական մարմինների շտապների և ուժեղացումների կազմակերպության սահմանումը	35
XXIII. Ժամանակավոր կանոնադրություն ռայոնացիաների, քաղաքացիների և գյուղատնտեսների բյուջեային իրավունքների	38
XXIV. Գավառների վերացումը	44
XXV. Գավառների վերացման հետևանքով դաշնակից ինքնավար հանրապետու- թյունների և յերկրային (մարզային) կենտրոնացումների ղեկավարության ուժեղացումը ռայոնական իշխանավոր որդանների աշխատանքների նկատ- մամբ	46

Հ ա վ ե լ վ ա ծ ն ե ր.

1. Խորհուրդների ռայոնական համագումարների և ռայոնական գործադիր կոմի- տեների հիմնական կանոնադրությունները	48
2. Պետական ազանովադրություն	62
3. Դատաստանական մարմինները	63
4. Շրջանների լիկվիդացիայի հետևանքով քաղաքային խորհուրդների աշխատանք- ների կազմակերպման մասին	65
5. Ռայոնական վերատեսչական հանձնաժողովների վերացման մասին	66

wh-1
w-1

APM.
4-11a

635

wh-1

m-1

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0220891

39.219

4-11a